

Володимир ОГРИЗКО:

“Орієнтуючись на конкретику”

**За матеріалами підсумкової прес-конференції
“Про зовнішньополітичну діяльність Міністерства закордонних справ України у 2008 році
та пріоритетні напрями на 2009 рік”**

Рік, який минув, був насичений різноманітними внутрішньополітичними та міжнародними подіями, – зазначив Міністр закордонних справ України В. Огризко. – Досить згадати ситуацію з парламентом, події, які відбулися в Грузії, те, що діється нині на фінансових ринках світу. Безумовно, усі ці чинники так чи інакше впливали на зовнішньополітичні результати роботи відомства та держави загалом. За таких обставин діяло загальне правило, що дуже часто беруть паузи, щоб подивитися, чим закінчаться ті чи інші процеси, яким чином розвиватимуться далі, і вже потім за ними прийматимуться рішення. Саме через це мені тим паче приємно повідомити, – зазначив Міністр, – що, не зважаючи на ряд чинників, які істотно ускладнювали нашу роботу, можемо говорити про суттєві й дуже конкретні результати діяльності МЗС України минулого року.

У напрямі **Європейської інтеграції** в ході паризького саміту Україна–ЄС було досягнуто домовленості про укладення нової посиленої угоди на засадах асоціації, яка базуватиметься на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції. Йдеться про міцну основу, яка допомагатиме зближенню України та Європейського Союзу у таких

сферах, як зовнішня політика, безпека, економічне та секторальне співробітництво, юстиція, свобода та внутрішня безпека.

Надзвичайно важливим є початок переговорів щодо створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі (ЗВТ+). Відбулися 4 раунди переговорів. Погоджено загальну структуру документа, який включає такі питання, як лібералізація руху товарів, послуг, капіталів і частково робочої сили.

Не менш важливим є прийняття ініціативи долучитися до розробки нової концепції політики ЄС щодо своїх східних партнерів. Вона стане важливим додатковим інструментом, завдяки якому Україна зможемо досягти критеріїв членства в Євросоюзі.

Стосовно започаткування діалогу щодо запровадження безвізового режиму поїздок громадян України до держав-членів ЄС, – сказав В. Огризко, – робота ведеться за чотирма головними напрямками: забезпечення безпеки документів; боротьба з нелегальною міграцією; підтримка громадського порядку та безпеки; забезпечення фундаментальних прав громадян. Дуже важливо, що буде розроблено найближчим часом так звана дорожня карта у цьому плані, й ми розпочнемо реальну практичну роботу.

Міністр вказав, що хоча формально ми не маємо членства в Європейському Союзі, надалі проводитиметься робота у такий спосіб, щоб в Угоді про асоціацію таку перспективу було закладено. Та головне, про що йдеться у документах саміту Україна–ЄС, зазначено, що Україна є європейською державою, яка має з країнами ЄС спільну історію та спільні цінності. Це, власне, і є тим формулюванням, яке означає, що ми цю європейську перспективу маємо і де-факто працюватимемо саме на цьому напрямі. І ми безумовно зробимо все залежне від нас, – зазначив Міністр, – щоб під час чеського та шведського головування 2009 року в ЄС, кроки до угоди про асоціацію пройти з хорошими перспективами.

У контексті **Євроатлантичної інтеграції** процес фактично ритмізовано. Формально не отримавши запрошення до ПДЧ, поперше, є політичне рішення НАТО про те, що Україна буде членом Альянсу. Це – ключовий політичний еле-

мент, необхідний нам, – вказав Міністр. По-друге, отримано офіційний інструмент підготовки до вступу в НАТО: Щорічна національна програма. Тож, не отримавши назви, ми отримали суть. “Вважаю, що в даному випадку справді плюсів більше, ніж мінусів, – підсумував Міністр. – Перед нами дуже чітко та ясно стоїть конкретне завдання: перетворити ці рішення на практичні дії. Упродовж кількох перших місяців після Новорічних свят маємо намір спільно з нашими колегами по НАТО підготувати все-

осягну Щорічну національну програму.

Ми серйозно розширили також договірно-правову базу співробітництва. Маємо хороший результат за 2008 рік – підписано шість додаткових угод між Україною та НАТО. На черзі – ще дві. І хоча ми, за словами Міністра, ніколи не ганялися за такими рекордами, але це справді рекордний рік за кількістю підписаних документів між Україною та Альянсом.

Україна бере участь у всіх миротворчих операціях Альянсу, ми почали активну роботу з інформування населення про НАТО. І сьогодні можемо говорити про те, що динаміка в цьому питанні є надзвичайно позитивною. Тому що збільшення за один рік з 18-ти до 32-х відсотків населення, яке підтримує ідею вступу України до НАТО – непоганий показник. Звичайно, існують зовнішні фактори, які впливали на це питання. Та ми серйозно активізували роботу й починаємо здійснювати її дедалі більш системно, організовано, щоб вона давала результати.

Стосовно проведення необхідних реформ і перетворень, Цільовий план, який ми виконували у 2008 році, налічував понад 400 пунктів. Переважна більшість із них належить до компетенції інших відомств. На превеликий жаль, не всі вони належним чином виконують пункти цього плану. “Мушу з деяким сумом констатувати, – визнав Міністр, – що

воно не є стовідсотковим. Утім, це свідчить про те, що на цьому напрямі в нас є певні перспективи. І ми, безумовно, враховуємо всі наші недоліки стосовно виконання нинішнього плану для того, щоб уникнути їх на майбутнє. Ми дуже чітко зорієнтовані на той результат, який маємо отримати”.

У подальшій роботі на євроатлантичному напрямі головними для України будуть, по-перше, внутрішньополітичні реформи. Тобто, розвиток демократії, забезпечення прав і свобод людини, вибори, зміцнення громадянського суспільства, соціально-економічні реформи, протидія корупції, реформування системи державного управління, посилення обороноздатності нашої держави.

Отже, ключовими завданнями на 2009 рік є підготовка Щорічної національної програми як механізму підготовки до членства в НАТО, – наголосив ще раз Міністр, – та її, так би мовити, реальна реалізація. Ми хочемо мати чіткий графік і здійснювати контроль та координацію виконання цієї програми.

Плануємо перейти до поглибленої співпраці з Альянсом за всіма цими напрямками та забезпечити готовність України досягти критеріїв набуття членства в НАТО.

Стосовно **консульсько-правових відносин** – зроблено дуже багато з того, що серйозно допомагає нашим громадянам вільніше почу-

ватися при отриманні віз до країн Шенгенської зони. Є конкретні практичні результати у питаннях поліпшення візового режиму та захисту прав українських громадян за кордоном. З іншого боку, – зазначив Міністр, – існують серйозні труднощі, які мусимо спільно з європейською стороною подолати.

Йдеться про належне виконання з боку ЄС тих параметрів, які зафіксовані у спільній з Україною Угоді про спрощення візового режиму. На превеликий жаль, з боку українських громадян надходять серйозні скарги. Володимир Огризко у зв'язку із цим звернувся до мас-медіа з проханням про спільні підходи щодо цієї роботи: “Ми, безумовно, маємо call-центр, куди звертаються наші громадяни, маємо всі необхідні зв'язки, але просили б вас бути помічниками МЗС у цьому плані й давати максимально широку інформацію про ті речі, які не відповідають вимогам цієї угоди. У даному випадку, ваш голос буде серйозним голосом на підтримку державної позиції. Тому дуже просив би, щоб ви робили все від вас залежне для того, щоб інформацію про наявні труднощі знала громадськість. Щоб усі ці речі ставали предметом зацікавленої громадської дискусії”.

Далі Міністр вказав, що зроблено дуже серйозний крок вперед у питанні підписання угод про малий прикордонний рух. Нині підписано угоди з Угорщиною (діє з грудня 2007 року, охоплює 382 населених пункти, близько 700 тисяч осіб), Словаччиною (діє з 27 вересня 2008 року, охоплює 280 населених пунктів, близько 400 тисяч осіб), Польщею (нещодавно підписано додатковий протокол на прохання Єврокомісії, охопить 1107 населених пунктів, близько 950 тисяч осіб), на порядку денному – угода з Румунією (охопить

півтора мільйони громадян України). Фактично йдеться про те, що дана категорія осіб де-факто отримає безвізовий режим для відвідання, щонайменше, цих прикордонних з Україною країн.

На прес-конференції зазначалася серйозна робота, проведена над Угодою з країнами-членами ЄС про правовий та соціальний захист громадян України за кордоном. Сьогодні діє 12 двосторонніх угод про взаємне працевлаштування; 16 угод про соціальне забезпечення. З цього самого питання ведуться переговори з Аргентиною, Грецією, Грузією, Естонією, Ізраїлем, Німеччиною, Португалією, Румунією, Сербією, Туреччиною. Розпочато консультації з Іспанією, Італією, Грецією, Естонією, Польщею, Португалією та Німеччиною з метою внесення змін до існуючих договорів або підписання нових, які стосуються соціального забезпечення українських громадян.

Впродовж року було додано до італійської угоди положення про те, щоб українські громадяни під час роботи у цій країні мали право на допомогу, та угоди про посвідчення водія з Італією та Іспанією.

Розпочалися переговори про спрощення візового режиму з країнами, які не входять до Шенгенської зони. Зокрема, з Парагваем, Марокко та Таїландом. Нині триває робота в цьому напрямі з Аргентиною, Білоруссю, Бразилією, Брунеєм, Єгиптом, Ізраїлем, Кореєю, Македонією, ПАР, Тунісом, Чорногорією, Сінгапуром, Туреччиною та іншими країнами.

Міністр вказав, що хоча й не все реалізовано так, як хотілося б, відомство серйозно почало дивитися на цей напрям роботи та працювати з конкретною метою – мати реально діючу угоду, яка врегульовуватиме всі аспекти наших двосторонніх консульських відносин.

На 2009 рік маємо дуже конкретні завдання: модифікувати угоду з урядом Республіки Болгарія про взаємні поїздки громадян; підписати угоду з урядом Литовської Республіки про тарифи консульського збору; модифікувати угоду з урядом Румунії про умови взаємних поїздок громадян; підписати угоди у сферах працевлаштування, соціального захисту та пенсійного забезпечення з Грузією, Естонією, Ізраїлем, Іспанією, Італією, Португалією, Німеччиною, Угорщиною, Словаччиною. Нам не потрібні гасла, – сказав Міністр. – Нам потрібні реальні кроки, які приведуть до того, що наші громадяни матимуть від нашої роботи реальний позитивний ефект.

Суттєвий прогрес Володимир Огризко зазначив у **двосторонньому співробітництві**. Зокрема, цей рік був дуже активним в українсько-американських відносинах. Відбулися візити до України Президента США Джорджа Буша, віце-Президента Діка Чейні, Держсекретаря Кондолізи Райз. Президент України Віктор Ющенко відвідав США. Відбулися неодноразові зустрічі Міністра закордонних справ України з Держсекретарем США. Підписано Дорожню карту пріоритетів українсько-американського

співробітництва, Хартію Україна–США про стратегічне партнерство. США займали активну позицію сприяння Україні під час обговорення її євроатлантичної інтеграції. Розпочала роботу Рада з питань торгівлі та інвестицій. Підписано угоди про співробітництво в торговельно-економічній та інвестиційній сферах. Міністр зазначив, що 2008 рік став проривним з точки зору розвитку українсько-американських відносин і висловив сподівання, що нова Адміністрація США буде в цьому плані займати таку саму позицію.

На прес-конференції зазначено, що і у відносинах з Канадою, Великою Британією, Францією здійснено дуже серйозні двосторонні заходи, які зробити наші відносини дуже практичними, прагматичними та ефективними. Скажімо, в ході візитів Президента України до Великобританії та зустрічей з британськими посадовцями в Україні, досягнуто принципових домовленостей, українсько-британські відносини стали відносинами стратегічного характеру. Міністр вказав, що ми будемо продовжувати цей курс і висловив вдячність британським колегам за послідовну підтримку України в її устремліннях.

Міністр зазначив величезний крок уперед у відносинах між Україною і Францією. Завдяки роботі нашої дипломатії, позиція Франції з євроінтеграції України була надзвичайно позитивною. В.Огризко висловив вдячність французьким колегам за цю позицію. Він також сказав про наші традиційно близькі, дружні відносини з такими країнами, як Польща, Литва, інші Прибалтійські держави. Між на-

шими державами відбуваються практичні предметні переговори з більшості питань, які стоять на порядку денному. Вони переходять у площину зацікавленого діалогу, зорієнтованого на результат.

Попри дуже високий ступінь емоційності, забезпечено необхідні кроки для подальшого наповнення змістом інструментів російсько-української співпраці. Насамперед, це стосується пролонгації дії Великого договору між Україною та РФ на десять наступних років, що є дуже важливим стабілізуючим та зорієнтованим у майбутнє чинником. Він, за словами Міністра, залишатиметься фундаментом розвитку українсько-російського двостороннього співробітництва.

12 лютого 2008 року був підписаний українсько-російський план дій, який передбачав низку практичних питань, які, на жаль, у більшості випадків залишилися невиконаними. Зокрема, це стосується завершення договірно-правового оформлення міждержавного кордону (на суходолі та на воді) на основі норм міжнародного права. За словами Міністра, півтора року Україна не має офіційної відповіді російської сторони про початок роботи демаркаційної комісії. Хоча делімітацію проведено та всі документи готові. Не просувається належним чином робота з делімітації Азовського моря та Керченської протоки. Україна у цих переговорах базується на нормах міжнародного права і не бачить іншої основи для переговорів. У цьому питанні надалі планується завершити договірно-правове оформлення спільного державного кордону.

Більша визначеність з'явилася у питаннях базування Чорноморського флоту на території України. Втім, зробити належить чимало. Завдання на 2009 рік вклю-

чають забезпечення дотримання законодавства України щодо умов перебування ЧФ РФ на території України.

На прес-конференції також вказувалося, що протягом останнього року завдяки зусиллям української дипломатії, серйозні кроки зроблено у питанні розповсюдження правди про Голодомор. Як акт геноциду його визнали парламенти 14 держав світу. Декларація **“Провшанування 75-ї річниці Голодомору 1932-1933 років в Україні”** розповсюджена як офіційний документ 63-ї сесії ГА ООН. У 33-х країнах світу із залученням міжнародної спільноти проведено акцію “Невгасима свічка”. В Україні відбувся Міжнародний форум “Народ мій завжди буде!” Встановлено пам'ятники, пам'ятні знаки та меморіальні дошки жертвам голодомору за кордоном.

Робота у цьому напрямі триватиме у 2009 році. Зокрема, планується вжити заходів з ухвалення ПА РЕ резолюції щодо Голодомору в Україні 1932-1933 рр. Інформувати міжнародну громадськість про заходи України на міжнародній арені з питань визнання Голодомору.

Дедалі більшого значення у роботі зовнішньополітичного відомства набуватиме **забезпечення позитивного іміджу України на міжнародній арені**. Ця програма, як зазначив Міністр закордонних справ України Володимир Огризко, попри складний економічний рік залишатиметься серед пріоритетних у роботі Міністерства. Глава зовнішньополітичного відомства України привітав усіх з Новим Роком та Різдом Христовим, подякував за співпрацю і побажав подальших спільних успіхів у вирішенні багатьох актуальних для нашої держави питань.

За тепло люблячого серця до своєї Батьківщини та рідних

**Новорічні побажання дипломатам від Міністрів
закордонних справ України різних років**

Ministers for Foreign Affairs of independent Ukraine extended Holiday and New Year's greetings to Ukrainian diplomats. Anatoliy Zlenko expressed his conviction that in its foreign relations Ukraine will find the appropriate balance of opportunities and strength in the triangle of USA–Russia–European Union. He emphasized the necessity of regarding the United Nations as a mechanism that defends Ukraine's strategic interests that are connected to its independence, sovereignty, and national priorities. Hennadiy Udovenko noted the role of Ukrainian diplomats in rebuilding the independent Ukrainian statehood and their dedication to that task. He wished all of his colleagues great accomplishments in their work, significant person achievements, good fortune, wisdom and activity. Kostiantyn Hryshchenko noted his certainty that Ukrainian diplomats will summon the necessary fortitude to reach effective albeit difficult conclusions. Borys Tarasiuk pointed out that thanks to the work of the Ukrainian diplomatic corps Ukrainian diplomacy is an effective instrument of state policies. Raising the authority of Ukraine in the international arena, they guarantee the grand support for the further confirmation of Ukraine as an inseparable part of the European Union. Arseniy Yatseniuk encourage one and all to do their utmost to improve the lives and welfare of their neighbors in 2009. During this Holiday season he called on everyone to remember family, friends, near ones and those who live and work nearby and require assistance.

“Успіху, оптимізму та віри у свої сили!”

**Анатолій ЗЛЕНКО,
Міністр закордонних справ України 1990–1994 рр.,
Міністр закордонних справ України 2000–2003 рр.**

Завжди себе вважав дипломатом і щиро люблю цю професію. Знаю, наскільки вона складна й наскільки необхідна. Маю сказати, що за 17 років незалежності в нас утворився чудовий дип-

ломатичний корпус. Підготовлені талановиті молоді дипломати, котрим властиві такі риси, як гнучкість, цілеспрямованість, патріотизм. Прагнення одержати якомога більше знань із тим,

щоб використати їх у практичній роботі. Це дуже приємно, оскільки, мабуть, від самого початку ми заклали хороші основи для того, щоб саме на цьому будувалася наша дипломатія, наш дипломатичний корпус.

Мені дуже приємно звернутися до дипломатів, і особливо до їхніх сімей. Адже сім'ї є серйозною опорою та підтримкою в здійсненні тих завдань, які ставить уряд, ставить Президент перед кожним дипломатом, перед дипломатичною службою загалом. Новий рік ми зустрічаємо трохи в песимістичному настрої, однак дипломат не має показувати своє незадоволення чимось. Я думаю, що минулий рік

був успішним для дипломатії. Попри те, що внутрішньополітична ситуація в країні залишалася не дуже стабільною. Навіть за таких умов досягнення українських дипломатів дуже серйозні. Можна зазначити такі напрями, як подальший рух України на шляху європейської інтеграції, певні зрушення є на євроатлантичному напрямі, у наших двосторонніх відносинах, у просуванні окремих ініціатив у міжнародних організаціях. Усе це – величезна праця, величезна віддача. Тож, можна лише вітати, що певні успіхи маємо. Ми розуміємо, що зовнішня політика невід'ємна від внутрішньої. Тому все, що здійснювалося

нашою дипломатією, це великий успіх.

Я хотів би побажати всім, щоб Новий рік приніс нові досягнення, щоб у нас були конкретні результати на європейському напрямі, щоб ми могли й надалі здійснювати такі важливі для нашо-

го народу рішення, як забезпечення безвізового режиму, підписання інших серйозних документів, які зміцнювали б ділову сферу нашого двостороннього співробітництва. Необхідно й надалі розглядати ООН як механізм, який захищає на-

ші стратегічні інтереси – інтереси, пов'язані з нашою незалежністю, суверенністю, відстоюванням наших національних пріоритетів. І хочеться вірити, що в міжнародних відносинах ми знайдемо необхідний баланс можливостей і сил в існую-

чому трикутнику США–Росія–ЄС. Гадаю, тут ще багато належить попрацювати. Словом, зичу всім дипломатам успіху, оптимізму та віри у свої сили!

“Великих успіхів у захисті національних інтересів Української незалежної держави, великих особистих успіхів, особистого щастя!”

Геннадій УДОВЕНКО

**Міністр закордонних справ України
1994–1998 рр.**

За роки незалежності в Українській державі створено потужну мережу закордонних установ. Ця величезна робота була не тільки технічною, а й політичною. Треба було визначитися з пріоритетами, швидше відкрити посольства. Причому, у перші роки української незалежності зовнішня політика для тодішніх керівників нашої держави була як тягар. Радянський синдром працював, і ніхто не вважав, що саме зовнішня політика є виявом державотворення. Та нам вдалося за короткий термін встановити

дипломатичні відносини майже з усіма державами, і це здійснилося завдяки невеликому загону українських дипломатів. Ми змогли створити таку мережу.

По-друге, на мою думку, дипломати незалежної Української держави, і ті, які працюють за кордоном, і ті, котрі працюють у центральному апараті Міністерства – це люди, безмежно віддані своїй Вітчизні, справі її розбудови та ствердження у світі. Мені здається, що будь-який працівник Міністерства закордонних справ України за родом своєї діяльності знаходиться на кілька порядків вище, – нехай на мене не ображаються

працівники інших відомств, – щодо ставлення до патріотизму, відданості в справі захисту наших національних пріоритетів. І навіть за сьогоднішніх умов, коли Україна знаходиться в глибокій політичній та економічній кризі, яка сьогодні семимильними кроками наступає на нас також, загін українських дипломатів робить усе для того, щоб імідж України на міжнародній арені постійно підвищувався.

Базуючись на цих двох постулатах, я хотів би особливо наголосити на ролі українських дипломатів у розбудові Української незалежної держави і відданості справі Української незалежної держави. У багатьох людей існує така думка, що дипломатія – це розкіш. Проте це не так. Українська дипломатична служба – найменш забезпечена в нашій державі. Просто тут працюють справді віддані патріоти України. Робота дипломата дуже напружена, дуже важ-

лива, вимагає бути на захисті інтересів держави всі 24 години на добу.

У 1967 році я працював в Секретаріаті відділення ООН у Женеві. Одного разу мій безпосередній керівник Боб Розборо, шотландець за національністю, був із робочим візитом у Вашингтоні, в Державному департаменті. І коли він повернувся, розповідав, як його найбільше вразило те, що скільки б у нього не було зустрічей з нашими дипломатами, ніхто не пив міцних напоїв. Та що поробиш, ми повинні мати тверезу голову, тверезий розум 24 години на день, бо маємо дати будь-кому кваліфіковану відповідь з будь-якого питання в будь-який час.

Потім, через різні обставини, у нас сім'ї поділені – чоловік і дружина працюють за кордоном, а діти перебувають в Україні. Брати дітей із собою нікуди – школи немає. Тож, працювати дипломатом – не солодкий пиріг. Це дуже складна справа. Тому я бажаю всім своїм колегам – і в Центральному апараті і в закордонних установах – великих успіхів у захисті національних інтересів Української незалежної держави, великих особистих успіхів, особистого щастя. Щоб вони завжди залишалися мудrimi та активними.

Усіх – з Новим роком та Різдвом Христовим!

“Бажаю доброї настрою і любові, нехай у вашому житті панують гармонія та вдача!”

Борис ТАРАСЮК,

Міністр закордонних справ України 1998–2000 рр.

Міністр закордонних справ України 2005–2007 рр.

від рідного дому куточках світу. Проте, як відомо, жодні відстані не здатні остудити тепло люблячого серця до своєї Батьківщини та рідних.

Завжди зустріч Нового року стає своєрідним підсумком для кожного з нас. Вона стає тим етапом, коли ми аналізуємо пройдений шлях і плануємо майбутнє. А переддень Нового року до того ж збігається з нашим професійним святом.

Сьогодні – завдяки вам – Українська дипломатія є ефективним інструментом державної політики. Гідно відстоюючи національні інтереси, підвищуючи автори-

тет нашої держави на міжнародній арені, ви забезпечуєте міжнародну підтримку для подальшого утвердження України як невід’ємної частини об’єднаної Європи, здобуваєте повагу до України й серед іноземних партнерів, і всередині держави.

Я щиро бажаю, щоб прекрасні зимові свята принесли вам та вашим сім’ям – щастя, благополуччя та злагоду! Зичу вам міцного здоров’я, успіхів, родинного затишку! Бажаю доброї настрою і любові, нехай у вашому житті панують гармонія та вдача!

Шановні дипломати!

Щиросердечно вітаю вас зі світлими і радісними святами, які об’єднують у собі й наше дитинство, і наше сьогодення, і мрії про майбутнє.

Адже настав час, коли кожен із нас, хоч би де він був, поринув у чарівну казку Новорічних та Різдвяних свят. За покликом професії ці святкові дні багато хто з вас зустрічатиме в далеких

“Усі українські дипломати мають зосередитися на відпрацюванні непростих, але ефективних рішень...”

Костянтин ГРИЩЕНКО,

Міністр закордонних справ України 2003–2005 рр.,

Посол України в Російській Федерації.

но був для українсько-російських відносин складним. Водночас, ми всі були свідками безпрецедентного зростання товарообігу між нашими країнами, який досяг понад 35 млрд. доларів. Мільйони українців за минулий рік відвідали Росію з метою навчання, працевлаштування, бізнесу чи відпочинку. Не менша кількість росіян побувала в нашій державі. Цілі сектори економік обох країн не можуть успішно розвиватися без тісної взаємодії, що під-

твердив активний обмін інвестиціями, розвиток колишніх та появу нових спільних проектів у промисловості, сільському господарстві, науковій сфері. Все це реалії, з якими не можуть не рахуватися ті, хто формує порядок денний українсько-російських відносин і в Києві, і в Москві. За умов важкої фінансово-економічної кризи, від якої потерпають обидві наші країни, значення партнерства та взаєморозуміння між Україною та Росією особливо зросло. Сьогодні нагальною потребою стає концентрація на пошуку нових моделей взаємодії, які базуватимуться на принципах взаємної по-

ваги та врахування інтересів кожної зі сторін.

У новому 2009 році Посольство України в Російській Федерації, усі українські дипломати мають зосередитися на відпрацюванні непростих, але ефективних рішень там, де в нас є розбіжності, і максимально сприяти розвитку співпраці в тій сфері, де українсько-російське партнерство здатне принести максимальну користь обох країнам.

Українським дипломатам, усім громадянам України сердечно зичу здоров’я та успіхів!

Щасливого Нового року!

Шановні колеги!
Щиро вітаю вас з Новим роком!

Рік, що минув, безсумнів-

но був для українсько-російських відносин складним. Водночас, ми всі були свідками безпрецедентного зростання товарообігу між нашими країнами, який досяг понад 35 млрд. доларів. Мільйони українців за минулий рік відвідали Росію з метою навчання, працевлаштування, бізнесу чи відпочинку. Не менша кількість росіян побувала в нашій державі. Цілі сектори економік обох країн не можуть успішно розвиватися без тісної взаємодії, що під-

“Нехай 2009-й рік стане щасливим для кожного громадянина нашої держави! Нехай в усіх оселях буде тепло й затишно! Веселих вам Свят! Христос народився!”

Дорогі українці!

Минув рік. Усі поринули у святкову пору Новорічних та Різдвяних свят. Це особливий і магічний для кожного з нас час – спогади Різдва з дитинства, теплі зустрічі з рідними й близьки-

ми, коляда, Святвечір.

Розпрощавшись з 2008 роком, ми подякували йому й одне одному за все, що вдалося і що відбулося. Ми ще раз переконалися: мир і добробут несуть не політичні пристрасті, а державна

**Арсеній ЯЦЕНЮК,
Міністр закордонних справ України
21 березня 2007 – 18 грудня 2007.**

мудрість і здоровий глузд.

Нехай 2009 рік, який прийшов до нас, стане обов'язково щасливим. Щасливим для кожної людини, кожної родини. Держава не може бути в добробуті та щасті, якщо кожний, окремо узятий українець, – нещасливий.

Вірю, що у 2009 році нам усім під силу здійснити помітні кроки до поліпшення життя всіх і кожного. Особливої турботи потребують молоде та старше покоління. У ці святкові хвилини не забуваймо про своїх рідних, близьких, тих, хто живе й працює поруч і хто потребує допомоги. В їхніх очах – добро, любов і надія. Тож,

зробімо все, щоб ці надії здійснилися.

Я всіх вітаю! Вітаю з яскравим та сімейним святом!

Бажаю кожній українській родині Божого благословення і здоров'я. Любові та радості!

Веселого Різдва! Щедрих колядок! Смачної куті! Здійснення мрій і бажань.

Нехай 2009 рік стане щасливим для кожного громадянина нашої держави.

Нехай в усіх оселях буде тепло та затишно!

Веселих вам свят! Христос народився!

Щастя вам!

Новорічна дипломатія

У Києві напередодні Нового року побував справжній Санта Клаус з Лапландії в супроводі посла України у Фінляндії Андрія Дешиці. Приїзд казкового гостя до української столиці організував Фонд “Open Ukraine”. Приїзд Санта Клауса мав привернути увагу українців до благодійності, адже його образ у всьому світі давно є втіленням благодійності та меценатства, він пропагує почуття людської взаємоповаги та співпереживань.

Як цілком серйозно повідомили УНІАН у прес-службі фонду, Санта Клауса в аеропорту “Бориспіль” привітали українські дитячі творчі колективи. Зустрічали казкового новорічного гостя член Фонду “Open Ukraine” Терезія Яценюк та посол Фінляндії в Україні Крістер Міккелссон. Ступивши на українську землю, Санта дав прес-конференцію в аеропорту, зізнавшись, що був глибоко зворушений теплою та святковою зустріччю. Лапландський бородаць сказав, що приїхав подарувати дітям радість і втілити їхні мрії, а тим, хто писав йому листи, – вручити подарунки. Фінський дідусь Йоопуккі, він же – Санта Клаус, розповів, що за свої 400 років, встиг відсвяткувати 345 різдвяних свят у багатьох країнах світу. Проте давно збирався завітати до України. І ось нарешті його мрія збулася. Він із задоволенням привітав усіх українців із різдвяними святами та побажав їм гарного настрою, щирого сміху та веселих свят.

За словами Терезії Яценюк, Фонд “Open Ukraine” готував цю акцію впродовж останніх півроку.

Як і задумали організатори, Санта Клаус з настанням сутінків запалив новорічні вогні головної ялинки України та взяв участь у благодійному вечорі, кошти від якого пішли на потреби незрячих дітей. Фонд закуповує аудіокнижки для товариств незрячих України. Протягом наступних двох днів високий різдвяний гість відвідував дитячі будинки та інтернати, роздаючи дітям подарунки.

Також європейський Клаус зустрівся з українським Миколаєм у столичному парку імені Тараса Шевченка, тимчасовій новорічній резиденції нашого Святого. Хоча відомо, що постійно проживає Миколай у карпатському містечку Косів на Івано-Франківщині. Там є своя поштова скринька, і вже кілька років взимку вона аж тріщить від листів дівчорі з усієї України. Їхня зустріч із Санта Клаусом мала б відбутися раніше, у Великому Устюгу, резиденції російського Діда Мороза, на всесвітніх зборах святкових бородаців. Однак старт чергової новорічної місії дали без лапландського гостя.

Натомість, до Великого Устюга приїхало понад трьох десятків новорічних Дідів Морозів з Білорусі, Молдови, Литви, різних регіонів Росії. Були представники шведського Діда та святий Мікулаш

Справа наліво: экс-голова Верховної Ради України Арсеній Яценюк, член Фонду “Open Ukraine” Терезія Яценюк та голова Наглядової ради Міжнародного добродійного фонду “Україна-3000”, дружина Президента України Катерина Ющенко з доньками Христиною та Софією; посол Фінляндії в Україні Крістер Міккелссон та посол України у Фінляндії Андрій Дешиця фотографуються із Санта Клаусом під час благодійного вечора для дітей із вадами зору.

зі Словаччини. І от у Києві, на радість, передовсім, дітям, український Святий Миколай та лапландський Санта Клаус у грудні все-таки поспілкувалися. Тож новорічна дипломатія розвивається!

Редакційна колегія:

БАКАЄВ Л.О.,
доктор економічних наук,
заступник директора Інституту
світової економіки і міжнародних
відносин НАН України;
БІЛИНСЬКИЙ Маркіян,
директор Інституту демократії
імені Пилипа Орлика;
ГАЛЬЧИНСЬКИЙ А.С.,
доктор економічних наук, професор;
ГОРІН О.О.,
заступник Міністра закордонних
справ України;
ГУБЕРСЬКИЙ Л.В.,
директор Інституту міжнародних
відносин Національного
університету ім. Тараса Шевченка,
академік НАН України;
ГУНЧАК Тарас,
доктор історичних наук, професор
Ратгерського університету (США);
ГУМЕНЮК Б.І.,
ректор Дипломатичної академії
України при Міністерстві
закордонних справ України;
КОПИЛЕНКО О.Л.,
доктор юридичних наук,
директор Інституту законодавства
Верховної Ради України,
член-кореспондент НАН України;
КУЛЬЧИЦЬКИЙ С.В.,
доктор історичних наук,
заступник директора Інституту історії
України НАН України;
Олександр Дж.МОТИЛЬ, професор
політології, заступник директора
Університету Рутгерс (Нью-Джерсі, США)
ПАЗЕНОК В.С.,
член-кореспондент НАН України,
академік Української академії
політичних наук;
ТАУКАЧ О.Г.,
головний редактор журналу;
Леонід ШКЛЯР, доктор політичних наук,
завідувач відділу суспільних,
економічних та гуманітарних наук ВАК.

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Ольга Таукач
Юлія Валеева, заст. головного редактора
Володимир Семенов, відп. секретар
Леся Савчин
Лариса Аврамчук
Валерій Гришаков
Ігор Дябога, американський журналіст
Олександр Мотиль, американський
вчений
Лідія Ярцева

Позиція авторів не завжди збігається
з позицією редакції. Усі права захищені.
Передрук матеріалів без посилання на
“Зовнішні справи” не дозволяється.
Редакція не несе відповідальності
за зміст рекламних оголошень.

“Зовнішні справи”,

суспільно-політичний журнал
січень 2009, № 1
Виходить щомісяця.
Засновник – Міністерство закордонних
справ України.
Адреса редакції: 01018, м. Київ,
Михайлівська площа, 1.
Телефон/факс: 38 044 279 39 18
Електронна пошта: o.taukach@mfa.gov.ua
www.uaforeignaffairs.com
Видавець: ДП “Політика і час”
Ресстраційне свідоцтво КВ № 12739-
1623ПР від 15.06.2007 р.
Друк: ТОВ «Вістка».
Тираж 1250 примірників.
Відпускна ціна редакції - 10 гривень
Передплатний індекс: 74402
“Зовнішні справи”, 2008

На наших обкладинках:

1 стор. – мал. Михайла Шлафера
(конкурс “Карлюка”)
4 стор. – репродукція картини
заслуженого художника України
Валерія Франчука.

Недаремно новорічну ніч називають казковою. Дванадцятий удар годинника на мить перетворює дешеву мішуру на справжні діаманти, фантазії – на реальність, Попелюшку перетворює на принцесу й підказує відповіді на незручні запитання.

Чому малечі набридає дитинство, й ми прагнемо швидко подорослішати, щоб згодом мріяти знову перетворитися на безтурботних дітей?

Чому ми втрачаємо здоров'я, намагаючись заробити більше грошей, а потім втрачаємо гроші, прагнучи відновити загублене здоров'я?

Чому ми так багато розмірковуємо про майбутнє, що забуваємо про сьогоднішнє настільки, що не живемо ані у нинішньому, ані в завтрашньому?

Чому ми живемо так, начебто ніколи не помremo, а помираємо – начебто ніколи й не жили?

Один шукач істини стверджує, що новорічної ночі загадав бажання довідатися, що йому заважає почуватися щасливою людиною. І начебто відповіді не забарилися:

– ти маєш знати, що неможливо примусити будь-кого любити тебе. Усе, що ти можеш зробити, – дозволити собі бути любимим;

– пам'ятай, що поранити людину можна впродовж кількох секунд, однак можуть знадобитися довгі роки, щоб залікувати ці рани;

– зрозумій, що багатий не той, у кого всього більше, а той, хто потребує менше;

– знай, що завжди є люди, які тебе дуже люблять, але не вміють висловлювати свої почуття;

– усвідомлюй, що дві особи можуть дивитися на один і той самий предмет і при цьому бачити абсолютно різні речі;

– запам'ятай, недостатньо навчитися пробачати один одному. Найголовніше – вибачите самого себе.

– і останнє. Вір, що Господь завжди з тобою.

Читаймося!

Наш передплатний індекс 74402

Передплатити „Зовнішні справи” ви можете у наших партнерів:

- ДП „Преса” Тел./факс: +38 (044) 289-07-74
- ТОВ „НВП „Ідея”, вул. Артема, 84, м. Донецьк Тел. +38 (062) 304-20-22
- ООО Фірма „Періодика” Тел. + 38(044) 550-94-51, +38 (044) 550-41-33, через термінали самообслуговування мережі “24 nonstop” та в мережі Інтернет на сайті www.epodpiska.com
- АТЗТ „Самміт” Тел. +38 (044) 280-47-45,

або придбати вроздріб у редакції журналу „Зовнішні справи” за адресою: 01025, м. Київ-25, вул. Велика Житомирська, 2. Тел./факс: +38 (044) 279-39-18.

Відпускна ціна видання – 10 гривень.

22

12

15

31

34

38

42

55

62

60

3 Володимир Огризко:
“Орієнтуючись на конкретику”

6 За тепло люблячого серця
до своєї Батьківщини та
рідних – новорічні побажання
дипломатам від Міністрів
закордонних справ України
різних років

ДИПЛОМАТІЯ

12 Segits magadon mert as
isten sem tud megsegíteni –
допоможи собі сам

15 “Євросоюз, євроремонт,
єврозона – однокореневі
слова”

19 International Visegrad Fund

21 Казимир Малевич – міст
через покоління

22 Дипломатія доби
глобалізації: нові виклики та
завдання

ЕКОНОМІКА

28 Як подолати вплив
світової фінансової кризи:
більше запитань, ніж
відповідей?

ГЕОПОЛІТИКА

31 Українсько-російські
парадоксальні відносини

33 Заявка на нову
геополітику України

ДОСЛІДЖЕННЯ

34 “Ліва вісь” Латинської
Америци в контексті
цивілізаційного вибору
України

38 Каспійська партія, або
Українські перспективи в
Центральній Азії

Євро-2012

42 Євро-2012 як колиска
нового світового бренду

НАУКА

45 Нитка Аріадни
українських вчених

ЕКОЛОГІЯ

48 Україна на шляху до
Киото: прогрес чи регрес?

АРХІВАРІУС

52 Ad fondes

СВІТСЬКИЙ РАУТ

55 “Наша культура – це
вміння жити пліч-о-пліч один
з одним”

57 “Заради служіння
шляхетній справі”

58 “Бахор” означає – весна

59 Українці Казахстану –
окраса свята

5 o'clock

60 День дипломата

60 Оптимістичний погляд
у Новий рік

КУЛЬТУРА

62 “Amor at Labor” – Кохання
і праця (з лат.)

Segits magadon mert as isten sem tud megsegíteni – ДОПОМОЖИ СОБІ САМ

Інтерв'ю з Надзвичайним і Повноважним Послом Угорщини в Україні Андрашем Баршоні

Кар'єру Надзвичайного і Повноважного Посла Угорської Республіки в Україні Андраша Баршоні можна розділити на трудову та політичну. Отримавши економічну освіту в Будапештському університеті економічних наук, багато років віддавав роботі в поліграфії. Далі кар'єра нинішнього посла розвивається по профспілковій лінії. З 1985-го він працює секретарем профспілки друкарні «Атенеум», а в 1989-му очолює Профспілку працівників поліграфічної промисловості та керує нею більш як десять років. У 1995-му Баршонь як відомий профспілковий діяч стає заступником глави Парламентської асамблеї Ради Європи, паралельно будучи депутатом угорського парламенту та заступником глави парламентської комісії з зовнішньополітичних питань. З 1998 по 2002 рік Баршонь очолює угорсько-австралійську секцію Міжпарламентського союзу, а також є членом Парламентської комісії з питань євроінтеграції. З 2001 р. – глава Комісії з питань загальної політики та політики безпеки Парламентської асамблеї ОБСЄ, а з 2002-го глава Комісії з моніторингу. До призначення в Україну Баршонь чотири роки (2002–2006 рр.) обіймав посаду Державного секретаря з питань політики в МЗС Угорської Республіки.

– Пане Посол, кажучи про європейські перспективи України, Ви любите підкреслювати, що будь-яка країна Європи має право претендувати на членство в ЄС. І Угорщина завжди готова підтримати Україну на шляху в НАТО і Євросоюз. Однак після цього завжди як ремарку додаєте, що Євросоюз – це Вам не мрія на блюдечку з блакитною облямівочкою...

– Найважливішим кроком у розвитку Європейського права є підписання Амстердамського договору, в якому написано, що кожна європейська країна може претендувати на членство в ЄС. І якщо в документі йдеться про європейські країни, а Україна – такою є, то така гарантія існує. З нашого боку, ми не будемо проти включення в нову угоду перспективи членства України в Євросоюзі. Звичайно, зовсім інша річ – терміни вступу. І тут для всіх країн висувуються складні умови – ко-

пенгагенські критерії: у сфері законодавства, економіки, політики. Знову ж, це не ринок, де можна торгуватися. Загалом, це довгий шлях для всіх. Ми в писемній формі подали заявку про бажання вступити в Євросоюз 1 квітня 1994-го. І нас прийняли через 10 років. Хоча процес євроінтеграції розпочався ще на початку 90-х. Тому, виходячи з нашого досвіду й досвіду країн колишнього соцтабору, можна відзначити, що підготовка до вступу в Євросоюз займає близько 10–15 років.

– Я гортала угорську пресу за останні кілька років і в одному з журналів знайшла цікаві дані, що 2007-й рік угорці зустрічають із поганим настроєм через погіршення рівня життя, стрімке зростання цін, скорочення робочих місць тощо. Там же їх називають найбільшими песимістами Європи. З чим це пов'язано?

– Песимізм угорського народу давно став предметом жартів і анекдотів. Однак усьому є своє пояснення. Угорське королівство після війни втратило 60% своїх територій. 3,5 млн. угорців узяли громадянство інших країн. У Закарпатті живуть 170 тис. угорців, на землях, які споконвіку не належали ні царській Росії, ні Радянському Союзу перед Другою світовою війною. Отже, песимізм має не тільки сьогоденні корені. Що ж до рівня життя, то, звичайно, зміни були величезні. І не тільки зі знаком плюс. Та загалом, у 75% людей поліпшився рівень життя. У 25% населення пенсійного віку за умов ринкової економіки зникла захищеність, яка існувала за радянських часів. Друга проблема, це група людей, котра не змогла адаптуватися в нових умовах. Більшість промислових галузей зникло. Багато хто втратив роботу. Що стосується молоді, то вона, звісно, розуміє, що іншого шляху немає. Позитивні аргументи – у рамках Євросоюзу є значно більше можливостей, щоб поставити на відповідний рі-

вень нові галузі. Сьогоднішня Угорщина, порівняно з 1989 роком, це рівень хай-тек. Зовсім інша промисловість, спроможна конкурувати зі світовими брендами. І звичайно, молоде чи середнє покоління мають величезні можливості брати участь у розвитку сучасних технологій, працюючи в потужному тандемі з країнами Євросоюзу. Нещодавно, попри фінансову кризу, відбулося підписання договору між "Даймлер-Бенцом" і угорським партнером про створення заводу нового покоління сучасних автомобілів, що дозволить створити півтори тисячі нових робочих місць. Звичайно, промислові гіганти йдуть тільки на захищені ринки. Такими є країни Євросоюзу.

– **Ви назвали цифру 170 тисяч. Саме стільки угорців проживає на території України. Як допомагає Угорщина в збереженні культурних і мовних традицій? Яким партнером з цього питання є Україна?**

– Ці люди живуть у Закарпатті. У Береговому, Ужгороді. Між собою вони розмовляють угорською мовою. Вони мають своє телебачення, початкову, середню школу й навіть інститут. В Ужгородському національному університеті відкрився угорський факультет, який має фінансову підтримку з угорського боку. Проте існує ряд проблем, пов'язаних з українською системою освіти. У новому наказі Міністра освіти України йдеться про те, що вступні іспити в українські університети можна складати рідною українською, а також французькою, англійською, німецькою і, можливо, іспанською мовами. Однак не російською, не румунською, і не угорською. Ці три мови третини населення України рідними не є. А якщо не можеш користуватися рідною мовою під час навчання, отже, не маєш права складати іспити рідною мовою, яку ти вивчав 11 років. Це йде врозріз із усіма Конвенціями, підписаними Україною. Припустимо в Канаді, де 25% населення французької, що інші 75% розмовляють англійською. Та якби хтось захотів позначити там лише одну мову як державну, тому що це мова більшості, то наступного ж дня після підписання подібного закону розпочалася б революція. Те саме в Швейцарії. Офіційні мови – французька, німецька і навіть ретророманська, якою володіє лише 30–40 тис. чоловік. Зрештою, Європа тільки стане багатшою завдяки розмаїттю мов.

– **Як Європейський Союз ставиться до безвізових відвідин 50-кілометрової зони на кордоні з Україною?**

– Це новий режим у рамках Євросоюзу. Звісно, раніше такі зони існували між соцкраїнами. У рамках ЄС така регуляція вперше. Цими кордонами потрібно користуватися як мостами. З цього приводу були дуже тривалі дискусії. Та, зрештою, ми виграли. І не тільки ми, а й наші сусіди – словаки, поляки, румуни.

– **У цілому досвід прикордонного співробітництва успішний?**

– Під час економічного форуму в Давосі була представлена Україна в плані економічного розвитку. І аналіз даних доводив, що Закарпатська область – це один із найнадійніших регіонів України після Донецька, Дніпропетровська та Києва. Там люди живуть у сусідстві з Євросоюзом. І краще розуміють, які можливості, перспективи існують. До того ж, вони більш відкриті. Там легше домогтися, ніж на сході України, тому що зустрічаються сусіди із сусідами.

– **Зі вступом у Євросоюз, чи збільшилася кількість туристів?**

– Судіть самі. Щорічно видають 240–250 тис. віз. Це своєрідний індикатор величезного руху. Збільшується кількість українських туристичних груп. Тому що Угорщина пропонує гостям лікувальні курорти, які працюють цілий рік. У нас багато готелів. До речі, на угорському ринку багато українських гравців. Деякі лікувальні курорти належать українським бізнесменам.

– **Як Ви вважаєте, чи вплине будівництво автобану в бік України на туроборот?**

– У рамках українсько-угорського співробітництва планується будівництво автобану через наші кордони. Нині в української сторони існують деякі проблеми. Можливо, фінансові. Насамперед потрібно побудувати нову трасу навколо Берегового. Друга проблема не тільки прикордонна. Якщо подивитися дорожню інфраструктуру за 3,5 року до початку Євро-2012, то хорошого мало. Автобан від українського кордону до Києва – лише мрія. Насправді маємо двосторонній рух від кордону до Стрию. І в старій частині між Рівним і Києвом. Нині ці ділянки ремон-

Угорщиною підписано багато важливих документів. Є проблема в співробітництві в зв'язку з кризою, політичною нестабільністю?

– Ні. Тут немає спеціальних питань. Що ж до стабільності в Україні, то це проблема й для ЄС. Тому що все запізнюється. Скажімо, є плани на більш глибоке співробітництво. І тут треба обоюдно рішення парламенту та уряду. А поки вони не працюють, то все запізнюється. Є проблема – пакет проти кризи в Україні. Це дасть українському уряду можливість підвищити податки на імпортовані продукти. Це проблема для всіх іноземних експортерів, які хочуть дедалі більше експортувати в Україну. Тому що, якщо є податки на товари, то й ціна буде висока. І логічне запитання: чи має українське населення ці гроші? Відповідь – ні.

– Скільки українців в Угорщині? Чи існує проблема нелегалів? Чи повертатимуться вони в Україну у зв'язку з кризою?

– У нас не було нелегалів. І причин цьому багато. Угорська мова важка для вивчення, не рахуючи закарпатців. В Угорщині працюють українські інвестори. Наш найбільший металургійний сталевий комбінат – у руках донецьких бізнесменів. І навіть сьогодні, коли промисловість у кризі, він працює, як годинник.

– Ви не кар'єрний дипломат? Проте Вас призначили в країну з дуже політично мінливою погодою. Встигаєте тримати ніс за вітром?

– Україна, на моє глибоке переконання, взагалі не типове місце для кар'єри дипломата. Ця моя думка. У дипломатії існують свої не те щоб закони, але встановлені правила. А в Україні щодня змінюється політична ситуація. І вже з початку 2004–2005 рр. сюди правильніше призначати тих людей, які більше займаються щодня зовнішньою політикою, ніж адмініструванням. Я був на чолі місії ОБСЄ, чисельністю 350 чоловік, у березні 1998 р., коли були парламентські вибори в Україні. У нас нині близько шести послів – це колишні політики.

– Подобається Україна?

– Так, країна не тільки величезна, а й дуже гарна та багата. І тому, що ми сусіди, нам легше розуміти менталітет один одного. Питання ж трансформації, це не тільки питання законодавства. Насамперед, це питання менталітету. Якщо держава, політична еліта, уряд хочуть працювати ефективно, то вони мають подумати про те, що закон сьогодні такий, а завтра інший. А менталітет не можна змінити. Тут не тільки йдеться про те, як змінити економічний простір, юридичні умови, а як це пояснити і як отримати довіру від населення.

– Новий рік зустріли в Україні?

– Так. І в нас звички змінюються. Коли я був молодий, то це завжди була паті. Потім це свято стало більш сімейним. А сьогодні можна сказати, що в угорському співтоваристві з'явилися дві нові традиції. Перша – поїхати в Південну Азію чи Африку. Інша – відкриті святкування на вулицях Будапешта. І навіть погода нині цьому сприяє. Я цього року теж святкував на вулиці. Спочатку була вечерея, а потім ми з дружиною відправилися на Хрещатик. Це одне із найчудовіших місць Києва, де люди можуть вільно спілкуватися, є симпатичні місця, щоб посидіти.

– У дива на Новий рік вірите?

– Моя дружина ще вірить. Я вже ні. Надто багато пережив у своєму житті й поганого, і хорошого. Та я один із тих людей, які знають, що таке щастя. Адже я не тільки встиг побачити, а й взяти участь у найцікавіших історичних політичних і економічних змінах. А про дива... Швидше, як кажуть, «о сбыче мечт». Коли мені було 12 років, я одержав домашнє завдання в школі. Твір на тему: «Ким ти хочеш бути?» І я написав, що хочу стати дипломатом.

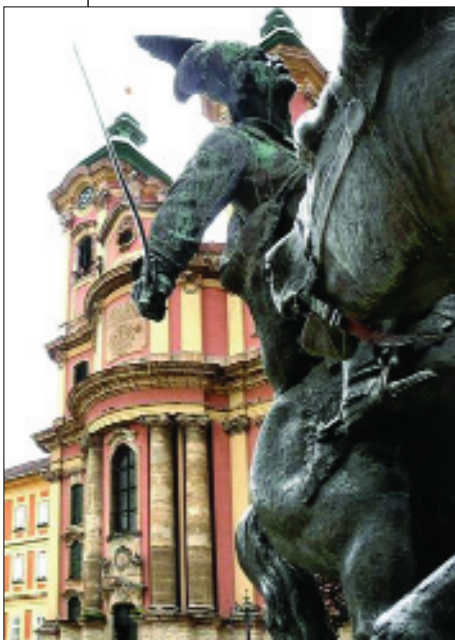
– Отже, мрії збуваються?!

– Безсумнівно. Та самі вони не здійснюються. Треба працювати.

– Що Ви побажали б людям у Новому році?

– Стабільності, довіри своїх керівників, може, це звісно й мрія. Не втрачати інтерес до гармонізації, модернізації. Це не для того, щоб стати членом НАТО або ЄС, а для того, щоб люди жили краще. Поліпшення умов, поліпшення розуміння. Та насамперед це залежить від самої людини. В угорців із цього приводу навіть існує приказка: *Segits magadon mert as isten sem tud megsegíteni*, що дослівно перекладається як – допоможи собі сам, тому що крім тебе самого навіть Бог тобі не допоможе.

Інтерв'ю Юлії ВАЛЕСВОЙ

“Євросоюз, євроремонт, єврозона – однокореневі слова”

Інтерв'ю з Надзвичайним і Повноважним Послом Словаччини в Україні Урбаном Руснаком

Урбан РУСНАК – Надзвичайний і Повноважний Посол Словацької Республіки в Україні з лютого 2005 року. У 1990 р. закінчив Московський інститут нафти та газу, у 1998 р. захистив дисертацію в університеті м. Анкара. З 1992 р. працював у МЗС Чехословаччини. З 1993-го – заступник начальника 2-го територіального управління МЗС Словаччини, яка 1 січня проголосила свою незалежність. У 1994–1998 рр. працював у Туреччині третім, пізніше другим секретарем Посольства. У 1999–2000 рр. – очолював Словацький інститут міжнародних досліджень, займався академічною діяльністю. Викладав у Братиславському економічному університеті на факультеті міжнародних відносин. Володіє шістьма мовами – англійською, російською, турецькою, французькою, угорською та українською.

Пан Руснак завжди чітко висловлює свою позицію та не користується езоповою мовою, чим відрізняється від своїх колег з дипломатичного корпусу. Напевно, дається взнаки перша вища освіта. Адже всі політики та бізнесмени, котрі хоч якось пов'язані з нафтою і газом, звикли висловлюватися прозоро, чітко, зрозуміло, тобто без сентиментів.

Часопис “Зовнішні справи” напередодні Нового року звернувся до pana Урбана Руснака з запитаннями:

– 1 січня 1993 р. було засновано Словацьку Республіку. 15 років тому Чехія та Словаччина мирно розпрощалися. Як вдалося так інтелігентно розстатися?

– Між чехами і словаками ніколи не існувало глобальних протиріч, за всю історію спільного існування не було жодного збройного конфлікту. Це й стало основою для нашого цивілізованого та мирного „розлучення” з 1 січня 1993 року. Ми зважилися на цей крок через те, що в рамках існуючої на той час держави не змогли вирішити питання, які постали перед словацьким суспільством. І хоча стратегічні цілі чехів і словаків були подібними, – існували різні погляди на вирішення окремих питань, у кожного з нас був свій шлях. Шлях самостійного розвитку. Нині, коли минуло стільки років, можна сміливо казати про те, що розділення було успішним політичним кроком. 1 січня 1993 р. для Словаччини та Чехії – одна з найважливіших дат в їхній історії. З'ясувалося, що величина та межі держави – це не головне. Головне – цінності, на яких ця держава ґрунтується. І нині для обох держав відкривається простір для нового рівноправного й дружнього співіснування та партнерства. Сьогодні ми стали частиною сім'ї європейських демократій, в якій допомагатимемо один одному.

– З 2004 р. Словаччина – у НАТО та Європейському Союзі. З 1 січня 2008 р. – отримала запрошення до єврозони.

– Так. Це своєрідний подарунок до Дня незалежності. Словаччина стала 16 країною-учасницею зони євро і другою (після Словенії) з країн Східної Європи. Таким чином, Словаччина виступає на чолі країн Вишеградської четвірки. Словаччина досягла цього завдяки хо-

рошим темпам розвитку економіки та привабливій інвестиційній політиці, бо саме вона дозволила забезпечити значний приріст іноземного капіталу, зокрема, до автомобільної промисловості та галузі високих технологій.

У кожній країні – свій шлях. Є спільна мета, але початкові дані чи стартовий майданчик у кожній країні свої. Словаччина підписала договір про вільну торгівлю з ЄС ще в рамках Чехословаччини в 1991 році. Вступили ми до Євросоюзу в 2004. До країн Шенгенського договору ми приєдналися в січні 2008, а до країн євро приєднаємося 1 січня 2009 року. Тобто весь процес інтеграції Словаччини займав без малого 20 років. При цьому потрібно зазначити, що кожне подальше приєднання країн до ЄС стає дедалі складнішим. І для цього є об'єктивні причини. Євросоюз не стоїть на місці. Він змінюється і тому інтеграція поглиблюється. Скажімо, Австрія, Швеція, Фінляндія вступали в 1995 році за одних умов, а ми – уже за інших. У 2004 році євроінтеграція була вже глибшою: існувала єврозона і діяв Шенгенський договір. Мені дуже складно сьогодні сказати, що являтиме собою Євросоюз через 15–20 років (саме стільки років потрібно на підготовку будь-якої країни до вступу до ЄС) і до якої Європи інтегруватиметься Україна. І шлях, залежно від часу, завжди відрізняється. Наприклад, словацький шлях до ЄС завжди відрізнятиметься від українського. Однак загальні закономірності й логіка цього процесу – одні й ті самі.

The interview with Urban Rusnak, the ambassador of Slovakia to Ukraine, touches on the political processes, which took place in Czecho-Slovakia 15 years ago, such as the accession of Slovakia to NATO and the European Union, the basics which need to be established for any country that wishes to become a member of these international organizations. The Ambassador discussed the similarities and differences between the two countries' populations' approaches to NATO membership and detailed the Slovak government's program to resolve this question.

Суть у тому, що країна, яка перебуває поза ЄС, хоче приєднатися до співтовариства, де є свої правила та закони, нормативна база, принципи поведінки. Природно, що той, хто приєднується, по-перше, має сам підняти себе на такий рівень, щоб, приєднавшись, не порушити роботи єдиного цілого. Тож уся інтеграція та підготовка до неї полягає в тому, що країна-кандидат, яка бажає в майбутньому приєднатися до Євросоюзу, має повністю привести свою нормативну базу у відповідність до ЄС-івської. Наскільки я розумію, в Україні справді ситуація складна, оскільки основна законодавча база успадкована з часів колишнього СРСР, і тому вона принципово не сумісна з тією, яка працює в ЄС. Іншими словами, Україні потрібно переписати все законодавство. До речі, Словаччина також зустрілася з цією проблемою. Це було складне, проте здійсненне завдання.

Друга проблема стосується економічного розвитку. Якщо країна хоче увійти в загальний ринок Євросоюзу, вона повинна мати високий рівень розвитку. Звичайно, йдеться не про стовідсоткову відповідність середньоевропейському рівню. Наприклад, Словаччина на момент приєднання досягла понад 50% цього рівня.

На мій погляд, будь-яка країна-кандидат має відповідати такому рівню. Інакше інтеграція неможлива. Важливим також є те, що, окрім правової та економічної модернізації, має відбутися й перебудова мислення. Всі громадяни зобов'язані дотримуватися законів. І чим швидше це відбудеться, тим краще. Адже вся країна має пристосуватися до стилю роботи Євросоюзу. З іншого боку, ЄС також має бути готовий до приєднання України. Це друге велике завдання, яке стоїть перед тими, хто справді щиро переконаний у тому, що Україна потрібна Європі. Однак це не станеться автоматично. Якщо Україна не досягне відповідних критеріїв, ніхто її до ЄС силоміць не тягнуче. Однак, мені здається, що ми зрушили з „мертвої точки”. Європа має переварити велику хвилю розширення, яка сталася в 2004 і 2007 роках, Євросоюз має звикнути до цього та спрацюватися. Я переконаний, що в ході цього звикання, коли стане очевидно, що ЄС приносить користь не тільки тим, хто приєднався, а й країнам-засновникам Євросоюзу, – і тоді відбудуватиметься стриманість стосовно наступних розширень. Потрібно зрозуміти, що Європа трохи втомилася, однак процес розширення неминучий.

Традиційна щорічна зустріч із керівниками диппредставництв і міжнародних організацій. 7 лютого 2008 року

– Експерти вважають, що прийняття Болгарії та Румунії до ЄС і НАТО сталося через суто стратегічні міркування. Чому так само не можна поставитися до України, яка займає важливе становище в Європі?

– Я хотів би звернути увагу на помилковість думок про те, що будь-яка з країн, які приєдналися до ЄС, не досягає базових стандартів. Перекоаний у тому, що нормативна база в названих країнах на 100% відповідає європейській. Понад те, вона виконується. Одна річ — написати закон, а інша — жити за законом. Я вважаю, що і в Румунії, і в Болгарії, з цієї точки зору, проблем немає. Не можна дивитися на партнера крізь призму стереотипів, які колись склалися. Я чудово знаю про це з досвіду своєї країни. Словаччина також мала відчуття, що ми є важливою країною, яка до того ж знаходиться в центрі Європи, і тому складно навіть уявити, щоб НАТО розширювалося без нас, приймаючи до свого складу інші країни. Виявилось, що ці наївні уявлення частини словацької еліти про стратегію та геополітику, були помилковими. Якщо не виконувати базових критеріїв НАТО, жодна стратегія та геополітика не врятує. Країну, яка не готова виконати мінімум вимог через стратегічні міркування, ніхто нікуди втягнути не може, та й не буде.

– Ваша країна під час інтеграції в НАТО змогла подолати недовіру, яка існувала серед словаків до цієї організації. Яким чином словацькому уряду вдалося переконати більшість громадян у доцільності вступу в Альянс?

– Справді, щодо натовської проблематики між нашими країнами є багато як спільного, так і відмінного. У момент утворення Словаччини в 1993 р. у всіх державних програмах і стратегіях було прописано: основною метою зовнішньої політики Словаччини є вступ до ЄС і НАТО. Проте водночас уряди виконували ці програми по-різному й по-різному розуміли, яким шляхом йти до цієї мети. Одні вважали, що нас усе одно мають прийняти, бо ми є мостом між Сходом і Заходом, транзитною територією. Набір знайомий. У квітні 1997 р. ми навіть проводили референдум щодо вступу в НАТО, у момент, коли нас ніхто ще туди не запрошував. Через погану явку населення референдум був визнаний таким, що не відбувся. На нього прийшло 10% виборців при кворумі 50%. Це сталося напередодні саміту в Мадриді, коли було прийняте рішення про запрошення в НАТО Польщі, Угорщини та Чехії. А Словаччину не запросили. Це стало для нас великим розчаруванням.

У 1999 р. тогочасний словацький уряд почав інтенсивно займатися питанням вступу до НАТО. На той момент підтримка Альянсу з боку населення становила приблизно 30%. Слід зазначити, що в 1998–1999 рр. сталося загострення ситуації в Косово, розпочалися операції НАТО в Югославії. Більшість словаків симпатизувала сербам. Тому з боку уряду було важко, й навіть нужно, провести чіткий непохитний шлях на вступ у НАТО за умови, що 70% словаків були не переконані в правильності цієї ідеї. Ми тоді відкрили Альянсу всі коридори, надали логістичну підтримку. Загалом намагалися діяти так, неначе де-факто ми були членом НАТО. Проте тоді стало зрозуміло, що НАТО не може нас запросити, поки не буде підтримки населення. Бо Альянс діє за принципом консенсусу. Не може бути так, що сьогодні в нас — один уряд, який хоче в НАТО й підпише всі відповідні документи, а завтра уряд зміниться й скаже: „А ми не хочемо”. Коли роблять запрошення до НАТО, однією з найважливіших умов є зрозуміла та чітка підтримка вступу країни в НАТО.

– І що ж почав робити уряд, щоб переконати громадян?

Прем'єр-міністр України Юлія Тимошенко та Урбан Руснак на зустрічі голови уряду з послами країн-членів ЄС у Києві 12 грудня 2008 р.

– Було розроблено спеціальну програму, виділені кошти та визначені основні групи, які чинили опір ідеї вступу Словаччини в НАТО. Уряд вів чітку роботу з цими фокусними групами населення. Можу зазначити, що в основі комунікаційної стратегії держави було закладено розуміння — люди праві в тому, що хвилюються за своє майбутнє. Якщо в них є запитання, то їм потрібно дати чесну відповідь. І уряд має враховувати ці запитання й побоювання з наближенням до НАТО. Якщо ми хочемо, щоб населення підтримало цей курс, потрібно дати йому відповіді на запитання, які є легітимними.

– Які ж запитання ставили тоді словаки?

– Набір запитань, напевно, схожий у всіх країнах. Перше, чи будуть солдати-призовники гинути в закордонних місіях? По-друге, чи не розвалиться словацький ВПК? По-третє, чи не зробить членство в НАТО Словаччину мішенню для терористичних атак? Як членство в НАТО впливатиме на економічний та соціальний розвиток країни? Різні групи населення не однаково ставилися до цих запитань. Ми розпочали з запитання щодо служби в армії та участі військовослужбовців у закордонних місіях. Населенню роз'яснили, що під час вступу в НАТО бу-

де проведено реформу збройних сил, яка веде за собою скасування строкової служби. Відразу підвищилася кількість прибічників вступу в НАТО серед молоді, яка мала проходити військову службу, та серед їхніх дружин, дівчат та матерів.

Наступним болючим питанням була доля словацького ВПК, який в основному базувався на радянських ліцензіях і був задіяний в міжнародному розподілі праці в рамках Варшавського договору. На початку 1990 р. усі попередні напрацювання зійшли нанівець. Завжди стояло питання про ліцензійну політику Росії, яка не сприяла тому, щоб Словаччина продовжувала залишатися її прямим конкурентом. Тому в 1998 р. від словацького ВПК залишився один міф. Уціліло тільки напрацювання, яке базувалося на словацькій інженерній думці й розробках словацького конструкторського бюро. Це були артилерійські системи, техніка та засоби хімічного захисту. Тому ті, хто залишився в словацькому ВПК, розуміли, що майбутнє — тільки у вступі в НАТО і в кооперації з розвиненими країнами, з допомогою яких можуть прийти нові технології та інвестиції.

Щодо ціни вступу в НАТО, прямий внесок Словаччини становить близько 5% від оборонного бюджету країни, що становить 1,5–1,8 % від загального бюджету. Це невелика сума, особливо з огляду на те, що НАТО дає політичні гарантії. Зважаючи на невелику територію Словаччини, порівняно зі своїми сусідами, вона отримала великий вигаш від вступу в НАТО. І обійшлося це дешевше, ніж варіант нейтралітету. Потрібно розуміти, що нейтралітет, який існує в Швеції чи Швейцарії, є особливою формою. Ці країни впродовж десяти років складають величезні кошти у підтримку та розвиток ВПК і своєї обороноздатності. Словаччині була не прийнятна така форма нейтралітету, оскільки в неї немає ані географічних даних, ані потенціалу. Таким чином, на всі запитання були дані відповіді.

Якщо провести паралель з Україною, то перед нею стоїть дуже багато подібних питань. І на багато з них можна знайти такі самі відповіді. І те, що український уряд свого часу прийняв програму інформування населення щодо НАТО, демонструє, що є бажання й політична воля керівництва країни ознайомити населення з перевагами вступу до Альянсу. Самі українці вирішуватимуть, вступати Україні до НАТО, чи ні. Тут ми можемо трошки допомогти й намагаємося пояснити нашим українським партнерам, яким чином краще організувати цю кампанію. Бо, повторюся, насамперед необхідно просто й доступно пояснити людям переваги вступу. Можна навіть на простих прикладах, — нині всі прагнуть у власному помешканні зробити

так званий „євроремонт”, — бо знають, що це краще, якісніше і зручніше, ніж так, як робилося раніше...

— **Останні хвили розширення ЄС фактично свідчать про те, що вступ до НАТО є наче запрошенням до ЄС...**

— Прямого зв'язку між вступом до НАТО та ЄС не існує. Якщо вступ до

ЄС стосується інтеграції всього суспільства, то вступ до НАТО є трохи простішим. Базуючись на тих самих цінностях: свобода слова, демократія, вільний ринок, вступ до Альянсу вимагає перебудови лише сектора безпеки. НАТО — це міжурядова організація. Потрібно розуміти, що, ставши членом НАТО, країна стає учасником організації, яка приймає спільні рішення про те, буде Україна членом ЄС чи ні. Успішна та правильна робота в НАТО прискорює питання євроінтеграції. При цьому люди здобувають навички роботи в міжнародному організмі, який працює на принципово інших умовах, ніж Варшавський договір. В НАТО рішення приймається спільно представниками держав-учасниць, які сидять за одним столом. Якщо хоча б одна з країн-учасниць НАТО буде проти якогось конкретного заходу, тоді увесь Альянс, як організація, не братиме в ньому участі. Прикладом цього може служити війна в Іраку, коли Німеччина, Франція, Бельгія, Канада відмовилися брати участь у цій війні. Деякі країни, виходячи зі своїх міркувань, підтримали США. Однак НАТО як організація не була задіяна в цій війні.

— **Зараз в Україні підтримка населенням НАТО зберігається на низькому рівні. Причиною цьому стали президентські та парламентські вибори, коли деякі партії, намагаючись заручитися підтримкою виборців, вели агресивну кампанію проти НАТО. Чи не вважаєте Ви, що політична еліта має бути відповідальною і керуватися під час виборчих кампаній не тактичними, а стратегічними міркуваннями?**

— Я вважаю, що було б дуже нерозумно, якби в майбутній виборчій кампанії НАТО постало одним із тих ключових питань, яке могло б розділити політичні партії та електорат. Напевно, будуть політичні сили з лівого чи з правого фронту, для яких це питання принципове. Якщо політики основних політичних партій зможуть піднятися над цим питанням і не зловживати ним під час виборів, а залишать його на розгляд вже новому парламенту, — тоді з'явиться можливість справді спокійно та ефективно інформувати населення, щоб дати людям можливість розібратися. Важливо налаштувати суспільство на те, що український народ має ухвалити зважене рішення, виходячи зі своїх національних інтересів, а не інтересів якихось третіх країн. Однак, такий діалог можливий лише в тому випадку, коли для нього будуть умови. Люди мають усвідомити, до чого приведе вступ до НАТО. От і все.

А закінчити хотілося б, все-таки, побажанням усім міцного здоров'я, щасливого життя, удачі, радості. Щоб зима була сніжною, а літо спекотним. Щоб кожний наступний рік для кожної людини був кращим, ніж попередній.

Інтерв'ю Юлії ВАЛЄВОЇ

Пам'ятник сантехніку в Братиславі

International Visegrad Fund

Наша довідка:

Міжнародний Вишеградський Фонд (International Visegrad Fund) був заснований у 2000 році, після підписання відповідного договору прем'єр-міністрами Чехії, Угорщини, Польщі та Словаччини з метою підтримки спільних проектів у галузі культури, освіти та науки. З 2005 року IVF став допомагати й талановитим українським студен-

там. Якщо бути точними, 127 українських студентів на сьогодні отримали стипендію в розмірі 581 500 євро. Також фінансується 5 освітніх українських програм вартістю 23 000 євро. Якщо додати, що з моменту свого заснування фонд загально підтримав 1700 проектів і надав 380 стипендій, то проста математика покаже, наскільки серйозна допомога надається українцям, які прагнуть отримати хоро-

шу освіту. Останній строк подання документів на наступний академічний рік спливає 31 січня. І як правильно оформити заявку, докладно пояснюється на сайті www.visegradfund.org. Про стипендійну програму Міжнародного Вишеградського Фонду розповідає його координатор в Україні Анар Руснакова, дружина Надзвичайного і Повноважного Посла Словацької Республіки в Україні.

– Пані Анар, Ваша поява в такій поважній організації, це данина традиціям? Адже завжди дружини перших осіб займаються благодичністю, очолюють різноманітні гуманітарні фонди...

– Я займаюся цим, тому що цього вимагає час. Однак Міжнародний Вишеградський Фонд – не благодійна організація. Це – фонд із надійною, прозорою фінансовою системою, від якої не можна відхилитися ані праворуч, ані ліворуч. До бюджету IVF, який становить 5 мільйонів євро, щорічно впродовж місяця березня в однаковому розмірі надходять гроші від кожної з чотирьох країн-засновниць. У нас суворі бухгалтерія, в якій усе звітується до цента. Кожна стипендія, кожна програма. Адже це податки наших співгромадян. Долю нових проектів та їхнє фінансування вирішує Рада Послів, акредитованих в країні, яка головує у поточному році. Та при цьому ані Рада Послів, ані виконавчий директор не вирішують, чи відкриється, наприклад, стипендіальна програма в Україні. Це вирішується на більш високому рівні, під час конференції Міністрів закордонних справ. І Україна – перша держава поза межами „Вишеградської четвірки”, якій наш фонд почав надавати кошти. Це – перша країна, якій ми відкрилися.

– Наскільки реально потім українським студентам отримати роботу в країнах IVF? Тобто, чи особливо обдарованим реально бути поміченими і запрошеними до якоїсь фірми чи державної установи?

– Це теоретично можливо. Деякі з аспірантів, які прийшли до нас у 2005 році, вже отримали престижну роботу за кордоном, інші влаштувалися на державній службі та в корпоративному секторі в Україні.

Однак перед фондом не стоїть мета працевлаштування стипендіатів. Фонд підтримує програми, які існують для отримання знань. У травні 2004-го ми вступили до Євросоюзу, і тими коштами, які до цього надавалися власним студентам та аспірантам на outgoing, – щоб вони могли за бажанням виїхати до країн ЄС чи Америки, – ми вирішили поділитися з українськими студентами. Адже після вступу до ЄС відпала необхідність фінансування наших студентів. Треба чесно сказати, що поштовхом для такого рішення стала помаранчева революція, велика зацікавленість та надії, пов'язані з Україною на початку 2005 року.

– Скільки грошей закладено до бюджету фонду на 2009 рік? І, враховуючи світову фінансову кризу, чи не буде закрито стипендіальні програми, чи не відбудеться їхнє урізання?

– У 2009–2010 рр. на стипендіальні програми для України планується виділити 512 тисяч євро. 8 тисяч євро – на одну людину на два семестри. Три тисячі фонд сплачує на університетський рахунок і п'ять тисяч студент отримує на свій банківський рахунок. Тобто молода людина

сама може розпоряджатися цими грошима на власний розсуд. Також хотіла б звернути увагу на те, що конференція міністрів закордонних справ рекомендувала прем'єр-міністрам чотирьох країн у 2010 році збільшити загальний бюджет Міжнародного Вишеградського Фонду на один мільйон євро.

– Чи реально поїхати за рахунок фонду, скажімо, „по знайомству”?

– Це виключено. Така система. Суворе тестування без особистої присутності. Для українських студентів співбесіди не передбачено. Тому документи, які вони відправляють – це, власне кажучи, їхнє обличчя. До заповнення заявки треба підійти дуже відповідально, детально продумати та обґрунтувати мету свого навчання, – що саме вони хочуть отримати в обраному вузі. Для аспірантів таким документом буде їхній робочий план – що саме вони збираються виконувати. Насамперед, треба уважно прочитати в Інтернеті всі умови. Також слід зауважити, що студент може обрати не лише державний, а й приватний університет у країнах V4. Це його право та його вибір. До заяви необхідно додати довідку про навчання зі свого українського вузу та виписку оцінок за останній семестр. Заявки можуть подаватися вже студентами 2-го курсу. Аспіранти мають вказати тему своєї наукової роботи. Найпоширеніша помилка, якої припускаються студенти, – це те, що вони заходять на сайт, дивляться розклад і подають заявку, забуваючи вказати, що саме вони хочуть отримати від обраного університету. Як координатор Міжнародного Вишеградського Фонду можу надати консультацію з усіх питань, що стосуються стипендіальної програми, можу допомогти при заповненні заявки, вкажу на помилки.

Усі документи надсилаються до Братислави. Секретарі-

ат фонду попередньо перегляне та зареєструє документи, дасть їм номер. Після цього в кожній столиці вишеградських країн збираються члени чотирьох комісій. Кожного разу це різні дуже поважні люди, здебільшого професори, вчені, доценти, наукові співробітники, представники міністерств. Тому говорити про заангажованість безпідставно. До того ж, комісія не вибирає студентів, вона оцінює пакет документів, виставляючи бали, – так званий рейтинг-лист. Про все це можна довідатися на нашому сайті. І кожен претендент відразу може побачити, скільки балів він отримав і який конкурс у фонді до вузів тієї чи іншої країни.

– **Правила вступу якимось чином змінювалися для України?**

– Так. Українські студенти та аспіранти отримують стипендію на 1000 євро більшу, ніж іноземці, які приїждять навчатися до іншої країни. Під час навчання за власним бажанням українські студенти та аспіранти можуть влаштуватися на роботу. Фонд не обмежує їх у пересуванні – вони вільні люди. Список вишеградських стипендіатів відправляється у кожне посольство і щодо них застосовується спрощена схема отримання віз. Навіть якщо стипендіат на момент виїзду має сім'ю, дитину, – він може їхати з ними. Це його вибір. І своїми грошима він розпоряджається сам. Аспіранти з сім'єю завжди забезпечуються житлом, їм завжди надаються хороші умови. Адже за нашими правилами аспірант – це колега.

– **Чи існує можливість навчатися кілька разів?**

– Так. Ми маємо такі приклади. Це кілька студентів, яким пощастило три роки поспіль отримувати стипендію.

– **А чи існували випадки, щоб людина вступила до університету, а потім, скажімо, банально прогулювала лекції, „вдихаючи” повітря свободи, тощо?**

– За чотири роки у нас було лише два такі випадки. Хоча ці студенти не були двієчниками. Просто, наприклад, від самого початку аспірант запланував, що половину часу він проводитиме в Україні, – а це не сподобалось його науковому керівникові. В результаті фонд не доплатив аспіранту гроші. У другому випадку керівник вирішив, що робота студента списана з існуючої статті, – а до плагіату в будь-якій країні ставляться негативно. Проте, позитивних прикладів існує набагато більше. До нас ідуть справді здібні студенти й у багатьох випадках професори відстоюють

інтереси своїх студентів. Треба сказати, що підготовка студентів в українських технічних вузах дуже сильна. У таких студентах дуже зацікавлені наші університети, навіть просять продовжити їм навчання ще на один рік. Та все залежить, насамперед, від студента, від того, наскільки добре він напише в листі про своє навчання чи дослідницьку роботу в університеті (це мають бути 2–3 сторінки). Після цього ми видаємо книжку кращих робіт наших студентів.

Взагалі ж, коли ми розпочинали стипендіальну програму, вона стосувалася лише аспірантів, а студентська з'явилась два роки тому. Бо студенти – це більш проблемна група. Аспіранти – дорослі люди, які мають перед собою чітко окреслену мету, знають, що роблять. Вони мають наукові теми, зв'язки, контакти, і головне – мають свого керівника. А студент, як мені пояснили в одному чеському університеті, це – „кіт, який гуляє сам по собі”. Яким чином його контролювати? Врешті, нам удалося зацікавити університети брати й студентів також.

Нині змінилося багато правил, запровадження яких спочатку домагалися українські студенти і аспіранти. Адже життя не стоїть на місці. І фонд розвивається разом із тими, кому надає допомогу. Якщо зникне зацікавленість у програмі, то вона також зникне. Та поки що інтерес до програми зростає. І якщо раніше студентів більше цікавив гуманітарний напрям – юриспруденція, філософія, політологія, філологія, мовознавство, то нині це – 50 на 50. Слід також зазначити, що більш активна, ніж інші, Західна Україна і, звичайно ж, Київ як столиця.

– **Введення в Україні Болонської системи допомогло українським студентам швидше увійти в європейське навчання?**

– Україні треба трохи дозріти. Радянська система мала також свої позитивні якості. Процес переходу займе якийсь час, адже країна велика, потенціал великий, людей багато. У нас у Словаччині вже існувала європейська система освіти, тому такий процес відбувся швидше. Та, навіть при існуючій в наших вузах Болонській системі, не гарантовано автоматично, що, виїжджаючи на навчання до іншої країни, студент не втратить рік. Це завжди вирішується індивідуально у кожному конкретному випадку. І хоча українським студентам не до вподоби, що у Болонській системі відсутній залік „автоматом”, – вони добре навчаються і за нової системи, й за старої. Знаходять вихід.

Зустріч зі студентами та аспірантами Донецького національного університету

До речі, студенти-„діди” мають змогу поділитися власним досвідом з „новачками” під час спільних прийомів, які ми проводимо влітку.

Останнім часом дуже популярною стала Угорщина, де знаходиться заснований на кошти Дж. Сороса приватний Центрально-Європейський університет, вартість навчання в якому становить 12 тисяч євро на рік. Та в нас є студенти, які виявили бажання навчатися саме в цьому університеті. Ми сплачуємо 3 тисячі євро, все інше сплачують спонсори.

– **Ви з такою любов’ю розповідаєте про фонд, як про власну дитину. Чоловіки, як правило, оперують лише сухою мовою цифр...**

– По-перше, це навіть більше, ніж моє дітище. По-друге, у мене діти – студенти. І я прекрасно розумію їхні потреби. До речі, наша програма існує й навпаки, тобто в напрямку до України. Бо є інтерес до українських університетів, – до вивчення мовознавства, навчання на фізико-математичних факультетах. Це престижно. А українським вузам, на мій погляд, вигідно брати до себе наших студентів. Адже гроші, які отримує університет за цих студентів, можна використовувати як завгодно, – ми не вимагаємо від них звітувати за кожне євро. І це вони також цінують.

– **Нещодавно, один із науковців, викладач столичного вузу, який читає лекції понад сорока років, із сумом зазначив, що нинішні студенти відрізняються від тих, які**

слухали лекції навіть десяти років тому. Що вони втратили системність. Ви можете погодитися з цим?

– Життя не стоїть на місці, світ змінюється, змінюємося й ми. Та найкраще підлаштуватися до нових змін і вимог завжди вдавалося студентам. На мій погляд, сьогоднішні студенти більш практичні, ніж колись були ми. А ще в нас не було такого вибору, як у них. Вони мають більше можливостей, а отже, їм треба краще працювати над собою. Ми більше часу проводили в бібліотеках, а сьогоднішній вільний доступ до Інтернету надає зовсім інші можливості миттєвого отримання інформації. Ми були в тісному контакті зі своїм професором. А це – не лише передача величезного багажу знань, а ще й якогось внутрішнього тепла і світла, що допомагало студенту зробити свій вибір і сказати: „Так, це моє”. І нам би дуже хотілося через наш Міжнародний Вишеградський Фонд допомогти обдарованим студентам зробити свій правильний вибір, отримати бажану освіту, щоб із впевненістю крокувати життям далі.

Інтерв’ю Юлії ВАЛЕЄВОЇ

З чоловіком на відпочинку в Карпатах

Казимир Малевич – міст через покоління

З нагоди 130-ї річниці від дня народження у Києві видатного українського митця польського походження Казимира Малевича Польський інститут ініціював Мистецьку премію, що носить його ім’я. За задумом організаторів, премія вручатиметься один раз на 2 роки і адресуватиметься художникам віком до 40 років, народженим в Україні, які роблять вагомий внесок у розвиток сучасного мистецтва. Мета премії – не тільки підтримка талановитих майстрів, а й активізація роботи культурних інституцій України, адже висувати претендентів мають право лише організації, які працюють у сфері культури та мистецтва.

Фіналістів першої Мистецької премії імені Казимира Малевича визначали представники організацій-засновників – Польського інституту в Києві, Центр сучасного мистецтва „Уяздовський замок”, Фонд „Орен

Ukraine”, Інститут Адама Міцкевича, Фундації „Центр сучасного мистецтва”. Загальна сума грошової винагороди сягнула 20 тисяч євро.

Щасливого володаря першої Мистецької премії імені Казимира Малевича назвав на урочистому прийомі Надзвичайний і Повноважний Посол Республіки Польща в Україні пан Яцек Ключковскі.

Поважне Міжнародне журі віддало цього річ перемогу 35-річній Алевтині Кахідзе, випускниці графічного відділення факультету графічного дизайну Академії образотворчого мистецтва та архітектури (м. Київ), яка була номінована Академією Ян Ван Ейк, Маастріхт (Нідерланди). Киянка Алевтина Кахідзе як учасниця групових художніх виставок відома далеко за межами України – у Бельгії, Нідерландах, Великобританії, Польщі, Словенії, Німеччині, Данії,

Швейцарії. Персональні виставки Алевтини „Запрошення до Австралії, або Музей однієї історії”, „Тільки для чоловіків, або Суджений-ряжений з’явився мені в дзеркалі”, „Шопінг” відбулися в Україні, а „I don’t need it\I won’t it” – у Нідерландах.

Премія Малевича стала

другою мистецькою нагородою, ініційованою Польським інститутом у Києві. (Засновану у 2007-му Літературну премію ім. Джозефа Конрада-Коженевського отримав минулого року письменник Тарас Прохасько).

Інформація „З.С.”

Посол Яцек Ключковскі з переможницею Алевтиною Кахідзе

Єжи Онух, директор Польського інституту в Києві, голова журі, і Надзвичайний і Повноважний Посол Республіки Польща в Україні Яцек Ключковскі під час урочистої церемонії

Дипломатія доби глобалізації: нові виклики та завдання

(Закінчення. Початок у “ЗС” №12 за 2008 р.)

Борис ГУМЕНЮК,
ректор Дипломатичної академії України

Поруч із новими, які виникли нещодавно, у дипломатії залишаються її класичні функції та форми діяльності, на які глобалізаційні процеси та світовий розвиток наклали свій відбиток. Одним із головних класичних завдань чи функцій є забезпечення національних інтересів, реалізація зовнішньополітичного курсу країни. Вказане зав-

дання виконується дипломатією з моменту створення національних держав. Сьогодні воно є не менш актуальним, ніж у минулому, про що свідчать положення ст. 4 Закону України „Про дипломатичну службу” від 20 вересня 2001 року, де вказана функція – серед найперших та найголовніших. Дипломатія забезпечує національні інтереси та реалі-

зацію зовнішньополітичного курсу шляхом різноманітних заходів, серед яких можна виділити діяльність глав держав та урядів, міністрів закордонних справ, дипломатичних представництв за кордоном, делегацій на міжнародних конференціях тощо.

У сучасному світі, у контексті дедалі більшої його глобалізації, національним інтересам держави має відповідати розвиток її співробітництва в політичній, економічній, торговельній, науковій, культурній та інших галузях. Однак, залежно від конкретної ситуації та формування національних інтересів на тому чи іншому етапі розвитку країни, акцент має робитися на певному типі співробітництва. Зокрема, на нашу думку, одне з центральних місць у дипломатичній діяльності України повинно займати економічне співробітництво. Економічна ситуація в нашій

країні сьогодні є досить складною, а тому налагодження та забезпечення ефективних економічних зв'язків і контактів з іноземними державами конче потребують підтримки професійної кадрової дипломатичної служби.

Проблеми дослідження теоретичних і практичних аспектів інтенсифікації Україною діяльності у сфері економічної дипломатії на даний час є особливо актуальними з огляду на розвиток процесів глобалізації. Вона справедливо вважається основною економічною тенденцією сучасності. З поглибленням інтеграції українського господарства у світову економіку, супроводжується зростанням її відкритості та одночасно посиленням вимог стосовно необхідності забезпечувати національні інтереси, стійкий розвиток та економічну безпеку країни. Процеси глобалізації, які охоплюють

Учасники саміту “великої вісімки”

численні сторони суспільного життя, серед яких наперед слід виділити економічні відносини, не мають однозначного характеру. З одного боку, ці процеси вказують на нові перспективи для прискорення зростання власного господарства та підвищення рівня добробуту населення, в чому зацікавлені усі країни без винятку. З іншого ж – посилюють невизначеність і нестабільність у світовому господарстві, надають розвиненим країнам, передовсім – країнам-лідерам, значно більші можливості для отримання переваг. Вказане викликає необхідність не лише проведення модернізації традиційних інструментів міжнародного економічного співробітництва, а й забезпечення активізації пошуку нових, адекватних сучасним викликам та умовам економічної взаємодії держав. Міжнародні проблеми зазвичай вирішуються дипломатичним шляхом, зокрема й за допомогою економічної дипломатії. Її складовими, як і дипломатії взагалі, є односторонні офіційні заяви та засоби впливу на партнерів, а також двосторонні, регіональні чи багатосторонні перемовини та домовленості з питань розвитку господарчих відносин, включаючи уніфікацію правил поведінки, опрацювання зустрічних кроків із уникнення перешкод чи створення більш сприятливих умов для транснаціональної діяльності підприємців. З розвитком глобалізації швидко зростають й масштаби міжнародних торговельно-економічних зв'язків, збільшується кількість їх безпосередніх учасників, оновлюються та ускладнюються форми вказаних зв'язків. За умов стихії ринкового господарства, конкуренції, що загострюється, у ролі головної її рушійної сили на світовому ринку дедалі частіше виникають загальні проблеми,

Виступ Президента України В. Ющенка на Конгресі ЄС

які потребують спільного пошуку вирішення їх, а також конфлікти, що можуть бути врегульовані лише на регіональному та багатосторонньому рівнях. Спільні зусилля учасників міжнародних організацій та форумів дозволяють за допомогою економічної дипломатії знаходити компроміси між урядами в інтересах усіх чи більшості членів світового співтовариства, отримувати багатьом країнам вигоду від використання міжнародних механізмів та процедур, мінімізувати можливість нанесення шкоди від зовнішньоекономічної діяльності транснаціональних корпорацій з монополізації переваг глобалізації.

Сучасна економічна дипломатія відрізняється динамізмом, наступальним характером, значною відкритістю, розширенням та ускладненням інструментарію, що використовується, багатоваріантністю та високою рухомістю просторових конфігурацій. Різноманітні рівні економічної дипломатії – багатосторонній, плюрилатеральний (регіональний і міжрегіональний, інтеграційний) та двосторонній – дедалі тісніше взаємодіють та доповнюють один одного, створюючи при цьому більш сприятливі можливості для ефективного забезпечення національних інтересів за умов глобалізації.

Економічна дипломатія сьогодні – це найважливіший важіль зміцнення міжнародної конкурентоспроможності країни, отримання конкурентних переваг на світовому ринку. Тому останнім часом найбільшого розповсюдження набули активні форми економічної дипломатії, до складу яких входять політико-дипломатична підтримка та лобіювання вітчизняного експорту, численні взаємопов'язані заходи, спрямовані на поліпшення умов доступу національних компаній на зарубіжні ринки (насамперед, торгово-політичні заходи), використання багатосторонніх і регіональних організацій для просування власних інтересів, цілеспрямований вплив на партнерів із застосуванням фінансових, ресурсних та інших засобів здійснення тиску. Підвищенню ефективності економічної дипломатії сприяє й цілий ряд факторів, ключовим із яких є послідовно реалізована розвиненими та багатьма новими індустріальними країнами політика, спрямована на зміцнення національної конкурентоспроможності. Політика, яка слугує матеріальною основою успішної економічної дипломатії. Серед інших важливих факторів є робота загальнонаціональної зовнішньоекономічної стратегії. Особливо тоді, коли вказана стратегія, поруч із

Голова Європейської комісії ЄС Жозе Мануель Баррозу у Києво-Печерській Лаврі. Листопад 2006 р.

головними цілями, окреслює й методи їх досягнення та визначає конкретні завдання по відношенню до значимих сегментів зовнішньоекономічних відносин, окремих регіонів і ринків, передбачає дієві інструменти вирішення поставлених завдань. Велике значення має вірна розстановка пріоритетів економічної дипломатії, її належне фінансове, організаційне та кадрове забезпечення. На даний час економічна дипломатія як одна з найголовніших функцій держави за умов глобалізації набуває комплексного, системного характеру, спирається на тісну взаємодію широкого кола державних структур, суспільних організацій та союзів підприємців.

Особливо роль економічної дипломатії як інструменту, що дозволяє максимізувати вигоди для країни від участі в процесах глобалізації, постійно зростаюча увага до вказаного виду діяльності з боку зарубіжних урядів, реальні успіхи на вказаному напрямі, продемонстровані останнім часом новими індустріальними країнами та країнами з перехідною економікою, а також завдання з модернізації та реформування українського господарства, забезпечення стійкого економічного зростання та підвищення рівня міжнародної конкурентоспроможності нашої держа-

ви – все це настійливо вимагає активізації діяльності вітчизняної економічної дипломатії, посилення її ролі у просуванні національних економічних інтересів на міжнародній арені, розвитку експорту та інших форм зовнішньоекономічного співробітництва на рівноправній та максимально вигідній для України основі.

Водночас, численні питання функціонування сучасної економічної дипломатії, у зв'язку з розвитком процесів глобалізації, потребують подальшого глибинного аналізу з метою забезпечення адекватного реагування на світову реальність, що динамічно змінюється. Мають на увазі, зокрема, нові тенденції у сфері багатосторонньої та плюрилатеральної дипломатії, інституції якої значно активніше модернізуються та реформуються в наш час, і це дозволяє підвищити представництво, оперативність та ефективність їхньої роботи; значна активізація інтеграційної дипломатії, яка створює вагомий конкурентний переваги для країн-учасниць; швидке зростання кількості двосторонніх преференціальних торговельних угод, що відображає, зокрема, й кризові явища у функціонуванні багатосторонньої торгової системи; постійна модернізація механізмів та інструментів економічної дипломатії, її тісне перетинання з політикою сприяння експорту;

залучення іноземних інвестицій; укріплення національної конкурентоспроможності.

Сучасна ситуація в сфері економічної дипломатії України потребує детального аналізу з урахуванням необхідності її більш активної участі у вирішенні питань підвищення рівня конкурентоспроможності нашої держави, розвитку експорту та модернізації його структури, оптимізації форм та напрямів інтеграції України у світове господарство. Особливого значення у цьому сенсі набуває підготовка фахівців-практиків, які володіють сучасним рівнем необхідних знань та навичок, були б здатні ефективно захищати інтереси української держави, а, за великим рахунком, всього суспільства за кордоном. Тут, на нашу думку, доречно згадати, що на базі Дипломатичної академії України при МЗС України 7–23 квітня 2008 р. було проведено навчальний семінар із проблематики міжнародної торгівлі, фінансів та інвестицій. Цей семінар діє в рамках українсько-канадського проекту між МЗС України та Міністерством закордонних справ і міжнародної торгівлі Канади. У ньому брали участь провідні канадські експерти, представники ділових кіл Канади, а також співробітники Міністерства економіки України, слухачі Дипломатичної академії Ук-

раїни при МЗС України, які спеціалізуються у сфері „економічної дипломатії”, викладачі Українського університету фінансів і міжнародної торгівлі при Міністерстві фінансів України.

Попередній семінар аналогічного змісту для українських учасників, які представляли зазначені організації, було проведено у квітні 2007 року на базі Йоркського університету (м. Торонто, Канада). Наступний семінар заплановано провести у квітні 2009 року знову на базі Дипломатичної академії України при МЗС України.

Судячи з вищевикладеного, хотілося б виділити ряд наступних моментів, які необхідно враховувати у контексті впливу глобалізації на дипломатичну діяльність сьогодення:

– державі належить, найшвидше, пасивна роль у розвитку глобалізаційних процесів. Те, що їх результати стали очевидним фактом, те, що виникли глобальні ринки, світова мережа – заслуга, скоріш за все, не власне держав, а незалежних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Якби ті чи інші держави й брали участь у вказаних процесах, то передовсім такою державою були б Сполучені Штати Америки, які все ще залишаються найвпливовішим гравцем на міжнародній арені, а також колишній Радянський Союз, котрий ли-

ше фактом свого розпаду дозволив реалізуватися глобалізації як світовому феномену, створивши глобальний майданчик для вказаного процесу;

– глобалізація не стільки знищує незалежні держави, скільки їх мультиплікує. Так, за часів, коли лише створювалася ООН, до її складу входила 51 держава. На даний час їх понад 190 і ця кількість постійно зростає. На даний час на планеті більш, ніж 250 держав і незабаром, на нашу думку, їх буде близько 300. У будь-якому випадку, це є одним з наслідків глобалізації, оскільки саме вона робить все більш умовними державні кордони та сприяє підвищенню самосвідомості в різних куточках планети;

– постійно зростаюча кількість недержавних суб'єктів зовнішньоекономічної та політичної діяльності сьогодні беруть на себе цілу низку функцій, які раніше виконувалися державою. Аналіз свідчить, що економічна потужність окремих транснаціональних компаній перевищує можливості урядів навіть середньорозвинених країн. Національні міжнародні неурядові організації здійснюють не лише вплив на громадську думку, який, до речі, постійно зростає, а й формують політику, опрацьовують закони, самостійно виконують функції соціального захисту. Вони інколи починають домінувати над державними вертикалями;

– держава поступово втрачає монополію на владну функцію у зв'язку з виникненням та активним розвитком інших впливових інститутів, тих самих транснаціональних компаній та недержавних організацій. Якщо не юридично, то де-факто відбувається ерозія внутрішнього суверенітету окремих держав, що стало передумовою виникнення розмов про поствестфальський світ;

8-ма Європейська міністерська конференція Ради Європи з питань міграції, вересень 2008 р., м. Київ

– втрата державою монополії на владу в жодному разі не означає применшення її ролі. Функціональні держави, навіть за урахування глобалізаційних процесів, зберігають центральні позиції. Задля цього вони мають їх переглянути та „з нуля” розпочати відстоювати в рамках конкурентної боротьби з іншими суб’єктами, які претендують на владні функції. Водночас, слід зазначити, що у національній незалежній державі завжди будуть переваги або ж взагалі монополія у вирішенні таких завдань, як забезпечення правопорядку, обороноспроможності, регулювання ринку, підтримка транспортної інфраструктури, контроль за видобуванням природних ресурсів, регулювання міграції, вирішення внутрішніх етнічних проблем тощо;

– зростає співробітництво країн у вирішенні наднаціональних проблем. Бажають того держави, чи ні, вони все одно втягуються до їхнього вирішення. Понад те, подолання цілої низки проблем на нашій планеті можливе чи принаймні більш ефективне не на рівні національних держав, а на рівні їхнього співробітництва та діяльності міжнародних організацій. Насамперед, необхідно назвати такі проблеми, як зміна кліматичних умов, боротьба з розширенням озонних дірок, наступом пустель, викидами вуглекислого газу, питання екології, злочинність, епідемії, бідність, тероризм, який, до ре-

чі, також став глобальним за умов глобалізації;

– держави самостійно змінюються чи мають змінюватися для того, щоб не втратити конкурентоспроможність у світі, який глобалізується. Глобалізація пред’являє підвищені вимоги до якості державного управління. Проте очевидно, що наслідки глобалізації можливо адаптувати лише в рамках дисципліновано вивіреної державної політики в різноманітних галузях і підвищення ефективності всієї системи управління. Критичної значимості при цьому набувають посилення фінансової, банківської системи, інформаційної відкритості, ефективно функціонуюча система правосуддя, чистота уряду та відсутність корупції;

– глобалізація здійснює дуже неоднозначний вплив на розвиток демократичних інституцій. З одного боку, більше інформаційної прозорості, імперативи децентралізації, ринкової конкурентоспроможності. Все це прискорює розповсюдження демократичних цінностей, зважаючи на що кількість формально демократичних держав на планеті постійно зростає. Водночас, забезпечені демократії в системі глобального управління починають зникати. Наприклад, ті самі впливові транснаціональні корпорації не формуються на демократичних принципах. Те саме відбувається з глобальними недержавними організаціями. А хто обирає Євро-

пейську комісію, яка є провідним керівним органом Європейського Союзу? Наскільки можуть бути демократичними самі ці наднаціональні інституції? Нарешті, глобалізація супроводжується накопиченням інформації про громадян, їхню поведінку, створенням електронних баз даних про їхні телеметричні параметри, структуру ДНК, відбитки пальців тощо. Отже зростають можливості для втручання держави в приватне життя громадян, тобто виникає загроза для демократії [9];

– глобалізація сприяє стиранню граней між внутрішньою та зовнішньою політикою держав та змінює зміст політики безпеки. Енергетична, науково-технічна, транспортна, соціальна, екологічна політики дедалі більше інтернаціоналізуються. Міністерство закордонних справ уже не користується монополією на ведення власної зовнішньої політики. Це вже функція всіх без винятку міністерств. Глобалізація помітно ускладнює та змінює сутність ведення зовнішньої політики. Порівняно з минулими часами, коли світовий правопорядок визначався максимум двома десятками держав, на даний час потрібно співпрацювати з набагато більшою кількістю суб’єктів міжнародного права, кожен із яких претендує на хоча б формальну рівноправність. До діяльності власне держав додаються можливості кількох

сотень міжнародних організацій, інститутів, режимів, а також тисяч приватних, суспільних гравців різного профілю та відтінків;

– значимість великих держав як постійних факторів світової політики в ході глобалізації зберігатиметься. Триватиме визначальний вплив на хід світових справ із боку таких держав та організацій, як США, ЄС, Китай, Японія, Бразилія та Індія. У випадку збереження певних сприятливих умов, таким центром може стати й Російська Федерація. Без будь-яких сумнівів, усі вони претендуватимуть на світове лідерство. Та при цьому й відчуватимуть нестачу інструментів та можливостей для реалізації вказаного лідерства. На наш погляд, світова система так і коливатиметься між спробами однополярного домінування та фактичною багатополарністю;

– глобалізація сама по собі не упорядковує систему міжнародних відносин. Навпаки, вона веде до розповсюдження принципів, які взагалі-то межують із анархією внаслідок усвідомлення того факту, що національні держави втрачають здатність до управління через активізацію глобалізаційних процесів;

– останнім часом простежується певна активізація зусиль держав, спрямованих на створення системи глобального управління. Сьогодні існує чотири теоретичні варіанти створення такого світового керівництва. Це, власне кажучи, концепція „Світовий уряд”, який в уяві окремих дослідників уже навіть існує. Другий напрям – концепція реформування ООН із перетворенням Ради Безпеки ООН на квазі-уряд, а Генеральної Асамблеї – на квазі-парламент. Такий підхід має набагато більше прибічників, проте водночас підлягає критиці як звужено статистичний. Третій напрям – це

концепція політичного управління глобальним розвитком світу або ж однією надпотужною державою, скажімо США, або ж рядом країн, об'єднаних в організацію, наприклад НАТО, „Велику вісімку” тощо. Вказана концепція вже досить активно реалізується на практиці, але все-таки зустрічає значний опір тих держав, які не є членами клубу великих країн. І, нарешті, оптимальна, на наш погляд, система – це концепція глобального, корпоративного управління, яка користується найбільшою підтримкою серед теоретиків глобалізації, але все-таки є дещо нереальною в сучасному світі, де сила та великі держави продовжують відігравати провідну роль. Тому остаточний вибір глобального управління відбудеться ще не скоро. Розрив між нагальною потребою в запровадженні управління глобальною економікою та політикою та дуже в'ялими зусиллями держав зі створення такої узгодженої системи глобального управління поки що лише зростає. А це означає лише те, що вигадки про поступове вимирання національних держав, навіть в ЄС, де держави-члени жертвують Брюсселю значну частину свого суверенітету, сильно перебільшені.

Підсумовуючи вищевикладене можливо констатувати те, що попри збереження важливої ролі класичних форм і функцій дипломатичної діяльності, окремі відносно нові моменти в

міжнародних відносинах, зокрема, поява різноманіття технічних засобів, бурний розвиток багатосторонньої дипломатії, дипломатії на високому та найвищому рівні, розвиток „другого напрямку дипломатії” все-таки суттєво вплинули на дипломатію кінця ХХ ст. і породили немало запитань щодо функціонування традиційної дипломатії, яка реалізовувалася у переважній більшості випадків дипломатичними представництвами. Низка авторів, серед яких, наприклад, один із провідних дослідників у сфері міжнародних відносин І. Галтунг, стали відштовхуватися навіть від того, що майбутнє залежатиме від діяльності різноманітних асоціацій та організацій, а роль держави зводиться до мінімуму [11, стор.75]. У результаті з новою силою постали питання про те, чи потрібна взагалі дипломатія в сучасному світі, які перспективи її подальшого розвитку?

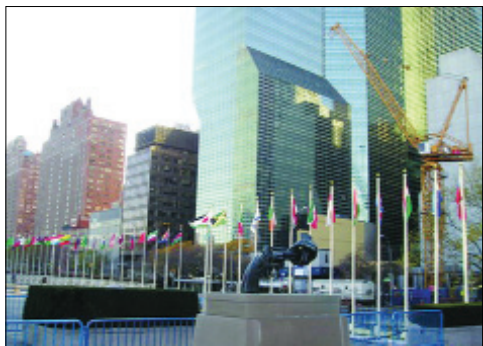
Справді, чи можливо сьогодні говорити про зникнення дипломатії та, відповідно, про зникнення професії дипломата. Відповідаючи на вказане запитання передусім слід визнати, що на даний час дипломатична діяльність стала значно багатшою та якнайбільш різнобарвною порівняно із тією, якою була, наприклад, століття тому: сучасна дипломатія включає багато нехарактерних раніше для неї сфер, таких як взаємодія з суспільством, координація зусиль з урегулювання конфліктів спільно з представ-

никами „другого напрямку дипломатії” тощо. Форми дипломатичної діяльності продовжують ставати дедалі різноманітнішими, не обмежуючись лише діяльністю посольств. Яскравим свідченням цього є результати діяльності науково-освітніх дипломатичних закладів та, зокрема, Дипломатичної академії України при МЗС нашої держави. Понад те, слід очікувати, що проблема регулювання міжнародних відносин, отже, й дипломатичної діяльності, лише ускладнюватиметься внаслідок ускладнення самих міжнародних відносин. І в цьому сенсі, швидше, потрібно вести розмову не про занепад, а про розвиток дипломатії. Однак було б невірним обмежитися лише констатуванням власне процесу розвитку дипломатії. На даний час дипломатія переживає справді глибинні зміни. Функції дипломатії, які раніше були фактично прерогативою зовнішньополітичних відомств та в основному здійснювалися посольствами, сьогодні реалізуються по багатьох державних і навіть недержавних каналах. Зокрема, через „другий напрям дипломатії”. Чи зникла при цьому дипломатія? Звичайно ж ні, але перед нею як ніколи гостро постало питання необхідності забезпечення координації дій різноманітних структур і організацій. У результаті, від дипломатів дедалі більшою мірою вимагається вміння бути також управліннями – погоджувати роботу на зовнішньополітич-

ному напрямі з різноманітними відомствами як своєї країни, так і країни перебування.

Сьогодні, як ніколи актуальним, є питання про „генералізацію” дипломатичної служби, особливо про „генералізацію” в процесі підготовки та підвищення кваліфікації діючих співробітників Дипломатичної служби [2, стор. 75-81].

Інша головна проблема класичного функціонування закордонних установ пов'язана з розвитком засобів комунікації у світі. Так, колишній помічник президента США Дж. Картера з питань національної безпеки З.Бжезинський підкреслював, що він неодноразово був свідком того, як Президент безпосередньо спілкувався по телефону з Прем'єр-міністром Великобританії та канцлером ФРН [1, стор. 143]. Судячи з їх неодноразового характеру, про сутність вказаних розмов інколи не ставили до відома навіть і послів. Напевне, саме розвиток сучасних засобів зв'язку викликав найбільші сумніви в потрібності професії дипломата. Все частіше почало поставати питання: чи означають подібні зміни те, що посол перетворюється лише на простого клерка? Навряд чи можна з цим погодитися, оскільки в такому випадку на дипломатію поклалися б виключно виконавські завдання. Іншими словами, при

такому розумінні дипломатії її завдання обмежувалося б лише реалізацією зовнішньополітичного курсу. Насправді ж дипломатія сама активно впливає на формування зовнішньої політики. Крім того, у зв'язку з розвитком засобів комунікації – телебачення, радіо, електронної пошти – підвищуються й вимоги до інформаційної роботи закордонних установ. Російський автор М.Леонов називає основні вимоги, які ставляться перед інформацією, що надається закордонними установами, а саме: актуальність, достовірність та повнота. І хоча, на думку М.Леонova, „в умовах закордонних установ аналітична робота на даний час займає другорядну роль порівняно з оперативно-інформаційною роботою” [5, стор. 235], все-таки, значимість першої і там, без будь-яких сумнівів, з часом

зростає. В іншому ж випадку центральні зовнішньополітичні відомства зіштовхнулися б із проблемами інформаційного перенавантаження та інформаційного „шуму”, тобто з такою ситуацією, коли у величезному потоці інформації було б досить складно виділити головне.

Якщо ж вести розмову про дипломатію в цілому, то в ній, у зв'язку з ускладненням світового розвитку, швидкою його зміною, прогресом засобів комунікації тощо, дедалі нагальнішою стає аналітична робота. Тому й при підготовці дипломатичних кадрів вказаному напрямку має приділятися особлива увага.

На завершення слід зазначити, що значення дипломатії, поза будь-якими сумнівами, зростає. Це обумовлено, передовсім, тим, що силові вирі-

шення міжнародних проблем, попри активізацію їх використання останнім часом, стають дедалі небезпечнішими. Крім цього, перебудова міжнародних відносин, пов'язана з процесами глобалізації, виходом на світову арену недержавних учасників, ставить перед дипломатією завдання ак-

тивного залучення до процесу створення нового світового порядку. Таким чином, можливо безапеляційно стверджувати, що саме дипломати у наш час глобалізаційних перетворень мають стати безпосередніми менеджерами вказаних процесів.

Перелік використаної літератури

1. Закон України „Про дипломатичну службу” від 20 вересня 2001 року № 2728-III
2. Бжезинский З. Выбор. Мировое господство, или глобальное лидерство. – М., 2004.
3. Гуменюк Б., Щерба О. Сучасна Дипломатична служба. – К. 2001.
4. Иванов И. Внешняя политика России в эпоху глобализации. Статьи и выступления. – М., 2002.
5. Канигин Ю. М., Кушерець В. І. Парадокси історії в контексті Біблії. – К., 2008
6. Лебедева М. Политическое урегулирование конфликтов: подходы, решения, технологии. – М., 1997.
7. Леонов Н. Крестный путь России. – М. 2002.
8. Лисоволик Я. Конкурентная Россия в мире „конкурентной либерализации”. – М., 2007.
9. Лихачов О. Экономическая дипломатия России. Новые вызовы и возможности в условиях глобализации. – М., 2006.
10. Никольсон Г. Дипломатическое искусство. – М., 1962.
11. Никонов В. Из выступления на конференции «Глобализация, структурные изменения и роль государственных структур» – М., 2007.
12. Тойнби А. Дж. Постигание истории. – М., 1991.
13. Черняк Е. Пять столетий тайной войны. Из истории секретной дипломатии и разведки. – М., 1991.
14. Матеріали з наради послів МЗС РФ. Липень 2008 року. *Международная жизнь* №8-9. – М., 2008.
15. Boutros Boutros-Ghali. Report of the Secretary-General dated 17/06/1992 № A/47/277 - S/24111 pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992 „An Agenda for Peace. Preventive diplomacy, peacemaking and peace-keeping”.
16. Galtung J. Transcend and Transform. – L., 2000.
17. Berridge G. Diplomacy. Theory and Reality. – L., 1995.
18. White B. Diplomacy // The Globalization of World Politics. An Introduction Relations / Ed. by I.Bailis, S.Smith. – N.Y., 1997.

Як подолати вплив світової фінансової кризи: більше запитань, ніж відповідей?

Ігор БАРАНЕЦЬКИЙ,
кандидат економічних наук,
в.о. доцента кафедри
зовнішньої політики
і дипломатії
Дипломатичної академії
України при МЗС України

Ihor Baranetsky, MA in economics, in his article, titled "How to overcome the global financial crisis: More questions than answers," directed attention to establishing a satisfactory economic policy. He demonstrated that the financial crisis became not merely the primary reason but the forerunner for aggravating Ukraine's existing socio-economic problems caused by a lack of a strategy for Ukraine's external economic development and a multifaceted long-term strategy for its socio-economic development. This was the topic of a round table, which became a quaint tradition, established by the Diplomatic Academy of the Ministry for Foreign Affairs of Ukraine: establishing an effective dialogue between business and government.

Першого дня зими, 1 грудня 2008 року, в Дипломатичній академії при МЗС України Інститутом економічних досліджень і політичних консультацій спільно з Німецькою консультативною групою з питань економічних реформ в Україні, Дипломатичною академією України, Українським національним комітетом Міжнародної торговельної палати та Аналітично-дорадчим центром Блакитної стрічки ПРООН було успішно проведено круглий стіл «Як подолати вплив міжнародної фінансової кризи: пошуки адекватної економічної політики». Урочисто розпочали засідання круглого столу та виступили із вступним словом Роберт Кірхнер, представник Німецької консультативної групи з економічних реформ в Україні, Марчін Свенцидкі, директор Аналітично-дорадчого центру Блакитної стрічки, та Володимир Щелкунов, президент Українського національного комітету Міжнародної торговельної палати.

Обрана тематика круглого столу не випадкова, а якнайкраще відповідає сьогоdnішнім потребам України. Сві-

това фінансова криза стала не стільки першопричиною, скільки приводом до загострення давно існуючих в Україні соціально-економічних проблем. Проведений захід укотре нагадав як про відсутність стратегії зовнішньоекономічного розвитку України, так і про відсутність комплексної довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку України. Якщо за важких умов світової кризи відсутнє порозуміння між різними гілками української влади, то про існування ефективного діалогу між владою і бізнесом годі й казати.

Проведений круглий стіл є хорошим продовженням традиції, започаткованої в Дипломатичній академії при МЗС України – налагоджувати ефективний діалог між бізнесом і владою. У зв'язку з цим, слід пригадати Міжнародну науково-практичну конференцію «Дипломатія і бізнес: діалог партнерів», яку було успішно проведено 6 листопада 2007 року. Вже сама назва конференції не лише повністю розкрила поставлену мету успішно проведеного заходу, а й визначила стратегічне завдання, виконува-

ти яке необхідно разом і українській дипломатії і вітчизняному бізнесу: досягти рівня діалогу партнерів. Потрібно зазначити, що на сьогодні дедалі гучніше лунають конструктивні пропозиції як з боку бізнесу щодо необхідності його реальної підтримки державою на зовнішніх ринках, так і з боку системи органів державної влади України в сфері зовнішньої політики та дипломатії щодо пошуку й побудови ефективних механізмів співпраці з вітчизняним бізнесом. Спочатку могло здатися, що навіть проведений захід поки що демонструє наявність, швидше, двох монологів за одним столом, ніж діалогу рівних партнерів. Однак, викладені думки з обох сторін були не лише виголошені, а й почуті. Крім того, проведена конференція стала не лише першою ластівкою із серії запланованих періодичних заходів подібного формату, а й вивела на новий рівень систематичну роботу щодо налагодження власне діалогу партнерів, а не обміну взаємними звинуваченнями між бізнесом і владою у сфері зовнішньоекономічної політики. Чинна нормативно-правова база у

зовнішньоекономічній сфері вже не відповідає сучасним реаліям, а система органів державної влади за існуючих підходів до реалізації зовнішньоекономічної політики не спроможна ефективно підтримати вітчизняний бізнес на висококонкурентному міжнародному ринку. При цьому й сам бізнес має чітко усвідомлювати реальні можливості та пріоритети держави, адже українська дипломатія не допоможе підприємству, яке саме не прагне забезпечити високу якість і низьку собівартість, а відповідно і конкурентоспроможність вітчизняних товарів та послуг.

Під час проведення круглого столу «Як подолати вплив міжнародної фінансової кризи: пошуки адекватної економічної політики» експертами Інституту економічних досліджень і політичних консультацій було репрезентовано попередні результати аналітичного звіту «Як подолати вплив міжнародної фінансової кризи: пошуки адекватної економічної політики», результати другого бліцопитування експертів «Україна в 2009 році: перспективи та ризики економічного роз-

виту» та попередні результати щоквартального опитування «Ділові тенденції та очікування» – «Криза очима керівників промислових підприємств». В аналітичному звіті «Як подолати вплив міжнародної фінансової кризи: пошуки адекватної економічної політики» авторський колектив Інституту економічних досліджень і політичних консультацій проаналізував національні та міжнародні зусилля з подолання наслідків світової фінансової кризи, детально розглянув ключові економічні проблеми України, проаналізував ефективність української антикризової політики та запропонував заходи, які доцільно було б включити до «другого пакету антикризових заходів».

За умов світової фінансової кризи безпосередніми загрозами для економіки України є наступне:

сповільнення надходження та відтік іноземних інвестицій і кредитних коштів з України;

зменшення обсягів експорту через сповільнення світового економічного зростання та падіння цін на сировинні товари;

рецесія на ринку банківських послуг та ін.

Без ефективного діалогу з бізнесом влада неспроможна подолати наслідки кризи та відновити стабільність економіки. Саме тому до роботи в засіданні круглого столу було запрошено представників фінансового сектора та реального бізнесу, зокрема, Олександра Сугоняка, президента Асоціації українських банків. З доповідями виступили Олександр Філонюк, президент Ліги страхових послуг, та Олексій Голубов, президент Союзу хіміків України. Крім того, Німецькою консультативною групою з економічних реформ було презентовано звіт: «Виклики для української металургії восени 2008 року». Загалом у робо-

ті круглого столу взяли участь представники провідних міністерств і відомств, зокрема, Міністерства закордонних справ, Міністерства фінансів і Міністерства економіки України, Національного банку України, представники міжнародних фінансових організацій (МВФ, Світовий банк, ЄБРР), представники об'єднань ключових галузей вітчизняної економіки, фахівці аналітичних недержавних організацій, міжнародні експерти. Серед понад 100 задекларованих учасників конференції були не лише представники бізнесу та влади, а також відомі незалежні експерти, науковці, провідні співробітники вищих навчальних закладів, журналісти. Важко переоцінити вклад іноземних дипломатів, які радо відгукнулися на запрошення та поділилися з учасниками круглого столу власними рецептами подолання наслідків світової фінансової кризи.

Україна активно запроваджує антикризові заходи, приймаючи численні нормативно-правові акти різного рівня. Проте ефективність державної антикризової політики вимірюватиметься не кількістю прийнятих нормативно-правових актів, а результативністю їх реального впровадження. Головною засадою успіху затверджених заходів є їх ефективна реалізація, моніторинг і контроль, унеможливлення корупційних схем тощо. І все це можливе лише за умови конструктивної співпраці всіх гілок влади та політичних сил.

Міністерство закордонних справ України на постійній основі відстежує ситуацію на міжнародних фінансових ринках, аналізує кроки, які вживаються урядами інших держав з метою подолання негативних наслідків світової фінансової кризи. Узагальнена інформація у формі інформаційно-аналітичних довідок пе-

Мал. Марини Туровської

ріодично направляється центральним органам виконавчої влади України.

Внаслідок здійсненого МЗС аналізу вжитих у понад 35 країнах світу заходів із метою подолання наслідків світової фінансової кризи можна дійти висновку, що більшість держав від першочергових заходів, спрямованих на підтримку фондового ринку та фінансово-банківської системи (підтримки ліквідності національної валюти, економії державних видатків, тимчасове закриття торгів на фондовій біржі та ін.), поступово переходять до підтримки розвитку реального сектора економіки. З метою оперативної та ефективної реалізації затверджених антикризових заходів створюються спеціальні робочі групи ad hoc, урядові інституції з широкими повноваженнями та формуються цільові стабілізаційні фонди, вживаються безпрецедентні заходи.

Під час проведення круглого столу було приділено увагу не лише ключовому питанню: «Подолання наслідків світової фінансової кризи в Україні», а й ґрунтовно проаналізовано досвід провідних країн світу в подоланні наслідків світової фінансової кризи. Так, серед найбільш популярних антикризових заходів, які вживаються урядами іно-

земних держав, можна виділити, зокрема:

- часткову націоналізацію комерційних банків з одночасним посиленням державного контролю за їхньою діяльністю;
- комплексну допомогу малому та середньому бізнесу;
- підтримку освітніх програм професійної підготовки молоді та розширення програм перепідготовки некваліфікованих і старших за віком працівників;
- зобов'язання банків, яким була надана державна допомога, у пріоритетному порядку кредитувати стратегічні (експорторієнтовані) галузі економіки;
- здійснення контролю за цінами на споживчі товари та послуги;
- контроль валютних операцій банків з метою детального відстеження впливу капіталів;
- розвиток національного (внутрішнього) ринку, визначення продукції вітчизняних виробників пріоритетною при здійсненні державних закупівель;
- державна підтримка експортерів, сприяння реалізації інноваційних проектів і проектів з розвитку енергозберігаючих технологій;
- фінансування програм розвитку інфраструктури та реалізація масштабних інфраструктурних проектів (будівництво автомагістра-

лей, реформування енергетичної та транспортної сфери, модернізація базових галузей промисловості);

- ліквідація або суттєве обмеження податкових пільг;
- скорочення державних видатків та перенаправлення соціальних витрат на капітальні інвестиції тощо.

Сьогодні спостерігаються дві протилежні тенденції: 1) з одного боку, світова фінансова криза яскраво продемонструвала, що світ став ще більш глобальним, ніж під час попередньої світової фінансової кризи, національні економіки більш взаємозалежні – без узгоджених дій та спільного реформування світової фінансової системи в короткостроковій перспективі подолати світову фінансову кризу не вдасться; 2) усвідомлюючи необхідність вироблення спільних заходів і координації зусиль в напрямі подолання наслідків світової фінансової кризи, більшість країн намагаються відособитися – тенденція «регіоналізації»: окремі країни намагаються зосередитися виключно на вирішенні внутрішніх проблем, посилюється регіональне співробітництво – пошук регіональних альтернатив міжнародним фінансовим та економічним організаціям з відповідною зміною домінуючих учасників цих інституцій; крім того, ряд країн – Індія, Китай, Бразилія, Індонезія, Росія, намагаються скористатися ослабленням провідних гравців на світовому фінансовому ринку (США, Велика Британія, Японія, ЄС) з метою суттєвого посилення своєї ролі та руйнування монополії країн «Великої сімки», реформування СБ та МВФ і посилення в них ролі насамперед таких країн, як Індія, Китай, Бразилія, Індонезія, Росія. Отже, ми є свідками двох протилежних явищ – «глобалізації кризи» та «регіоналізації її подолання».

За умов кризи значно по-

силилося втручання держави в економіку, що, з одного боку, дає державі кардинально переглянути та відкоригувати свою економічну політику, з іншого – підбиває основи ринкової економіки та є підґрунтям до реалізації корупційних схем.

Учасники круглого столу також звернули увагу на результати саміту лідерів «Групи двадцяти». Цей саміт було проведено 14–15 листопада 2008 року в м. Вашингтон за ініціативи Президента США Дж.Буша («Група двадцяти» була заснована у 1999 році за наслідками попередньої світової фінансової кризи). Проте більшість рішень саміту носить виключно декларативний характер: підсумковий документ не містить конкретного плану дій, не було розроблено принципово нових шляхів ре-

формування світової фінансової системи (країни «Великої сімки» розуміють невідворотність змін, проте ще не готові поступатися своїм домінуванням, а решта країн «Групи двадцяти» усвідомили можливість посилення своїх позицій, однак ще не спроможні вдатися до серйозних дій). У цілому, за оцінками урядових експертів, учасниками саміту лідерів т.зв. «Групи двадцяти» було досягнуто таких основних результатів: вироблено узгоджене бачення першопричин виникнення глобальної економічної кризи; проаналізовано невідкладні за-

ходи, які вживались та вживатимуться країнами з метою подолання кризи; домовлено щодо спільних принципів реформування фінансових ринків; започатковано розробку та виконання плану дій з реалізації зазначених принципів; підтверджено запевнення щодо відданості принципам вільного ринку. Аналітики звертають також увагу, що антикризовий саміт дозволив підвищити роль таких країн з економікою, що розвивається, як Бразилія, Російська Федерація, Індія і Китай у міжнародному економічному діалозі найрозвиненіших країн «важкого ваиків». При цьому експерти висловлюють припущення, що «Група двадцяти» може поступово перебрати на себе повноваження щодо впливу на глобальні процеси від ві-

домого міжнародного форуму «Групи восьми».

Підбив підсумки круглого столу Ігор Бураковський, голова правління – директор Інституту економічних досліджень і політичних консультацій.

Сьогодні ще рано говорити про ефективність антикризової політики як у провідних країнах світу, так і в Україні. Сьогодні існує дуже багато суперечливих порад щодо виходу з кризи як всередині України, так і на міжнародному рівні. На жаль, дуже багато тих, хто знає «що робити», але дуже мало фахівців, які спроможні відповісти на запитання: «як робити?».

Більшість провідних країн стратегічно підходять до подолання наслідків світової фінансової кризи: не лише стабілізація та виведен-

ня з рецесії національних економік, а й використання нових можливостей – позбавлення застарілих виробництв, модернізація промисловості, зосередження на конкурентоспроможних галузях і суттєве коригування зовнішньоекономічної політики. Історія доводить, що для будь-якої держави, нації, серйозне потрясіння чи глобальна криза були не лише загрозою, а й можливістю швидких і кардинальних змін, нагодою позбутися всього застарілого та неефективного, шансом вийти на принципово новий, вищий рівень розвитку.

Українсько-російські парадоксальні відносини

Олексій ПОЛТОРАКОВ,
кандидат політичних наук,
кафедра глобальних і
регіональних систем
Дипломатичної академії
України при МЗС України

Створення Робочої групи високого рівня (на чолі з Секретарем РНБО України Р. Богатирьовою) з питань відносин з Російською Федерацією слід вважати доволі нестандартною подією — передусім зважаючи на її геостратегічний контекст.

Так, у геополітичному сенсі на українсько-російські відносини суттєво вплинув російсько-грузинський конфлікт, в якому українська влада (в особі глави держави) зайняла *de jure* “прогрузинську” (а *de facto* “антиросійську”) позицію.

У геоекономічному сенсі безпрецедентна фінансово-економічна криза світового масштабу не тільки суттєво погіршила стан цілих галузей української промисловості (зокрема, металургії), а й ускладнила переговорні позиції української сторони (яка постала перед фактом неможливості швидкого погашення заборгованості, яка сягала кількох мільярдів до-

ларів) на чергових “газових перемовинах” — не допомогло навіть масштабне падіння світових цін на нафту (до яких опосередковано прив’язана світова ціна на газ).

У геокультурному сенсі крайня політизація таких питань, як проблематика Голодомору 1932–1933 рр., введена на загальносвітовий (зокрема, ООНівський) рівень, яка негативно сприймається російською стороною, також сприяє загостренню проблемних питань соціогуманітарної складової відносин.

Потенційно негативному розвитку нині сприяє міжнародна ситуація, яка характеризується: по-перше, своєрідним “затишшям” політики Заходу по відношенню до регіону СНД (показовими є відмова НАТО від надання Україні та Грузії участі в ПДЧ та ЄСівська пропозиція Україні “посиленого сусідства” замість Угоди про асоціацію), а по-друге — намірами Заходу активізувати політико-економічні переговори з Росією (та готовністю йти заради цього на певні політичні поступки) тощо. За таких обставин західна спільнота навряд чи піде на загострення відносин із РФ заради підтримки інтеграційних ініціатив України. Адже остання сприймається більшістю країн Заходу як “не готова” до посилення інтеграції не тільки в ЄС, а й в НАТО.

У результаті комплексне протистояння України та Росії, яке нині децю переважає не менш комплексне співробітництво, вже можна розглядати в термінах “парадигмальних війн” (категорія, що активно використовується російськими сус-

пільствознавцями-міжнародниками) — тобто нових форм протистояння, де домінують ідеологічна (політико-пропагандистська), ціннісна („геокультурна”, цивілізаційна) та суміжні складові.

У такому масштабному контексті ініціативу створення „Групи високого рівня” як нової владно-політичної структури можна вважати черговою спробою якщо не покращення, то хоча б протидії погіршенню відносин зі стратегічним партнером.

Однак, парадоксальність такого варіанта полягає в уже досить тривалому існуванні такої структури, як Українсько-російська міждержавна комісія (т.зв. „Комісія Ющенко–Медведєв”), цілі та завдання якої „перекривають” цілі та завдання новостворюваної структури.

Отже, уже нині можна стверджувати, що такі кроки, як створення „спецгрупи”, свідчать про те, що в рамках інституційних каналів українсько-російської комунікації, які функціонують переважно формально, на рівні вищої влади не відбувалося принципового вирішення геостратегічних проблем українсько-російських відносин. Тому на даний момент в українсько-російських відносинах є цілий “пакет” принципових проблем, що вимагають якнайшвидшого вирішення. До таких лише в політико-економічній площині належать:

- антидемпінгові роз-

слідування (сталь), непрозора боротьба за українські прибуткові галузі, купівля українських підприємств і тим самим згортання українського виробництва (шляхом закриття підприємств);

- загрози підвищення цін на пальне нафтопереробними заводами, де переважна кількість акцій (понад 60%) перебуває в руках російських підприємців (за експертними даними, російський бізнес на Україні нині контролює більш як 80% ринку ПСМ);

- квотування та ліцензування української продукції;

- конкуренція українських і російських товарів, послуг, робочої сили в просуванні на світовий ринок;

- потенційна загроза здійснення Україною перешкод на шляху до просування РФ у СОТ, що вкрай негативно сприймається Росією;

- згортання кооперації (на

До пам’ятника Тарасові Шевченку в Москві

рівні таких масштабних проєктів, як літак Ан-70 тощо) та паралельне зростання конкуренції в сегменті військово-промислового комплексу;

- конкуренція за отримання коштів від міжнародних фінансових структур за умов світової фінансово-економічної кризи.

Тобто попри те, що за підсумками роботи в рамках “Великого договору” між РФ і Україною, підписаного 10 років тому, сторони зазвичай досягають „непоганих результатів” в економічній сфері (товарообіг між країнами на сьогоднішній день сягає десятків мільярдів доларів США), політико-економічний діалог, а тим паче політичне „порозуміння” між лідерами двох держав відсутнє – як на президентському, так і на урядовому рівнях.

Іншими словами, замість декларованої “економізації” (зовнішньої) політики” йдеться про “політизацію (зовнішньо-) економічної діяльності”. І така ситуація більш ніж сприяє тому, щоб ті питання, які формально залишаються економічними (наприклад, тісно прив’язана до світової кон’юнктури ціна на енергоресурси), стає політичною картою, яку, до того ж, сторони не спроможні ефективно розіграти.

Висновки

Події останніх часів у сфері українсько-російських відносин свідчать, що, попри декларативні „поліпшення” та ті перспективи, які начебто відкриваються завдяки таким структурам, як Група високого рівня чи Міждержавна комісія тощо, дані відносини перебувають у перманентному стані балансування на межі погіршення – причому, практично в усіх площинах (політичній, економічній, соціально-гуманітарній тощо) та вимірах (суто двосторонньому, субрегіональному, регіональному тощо). Внаслідок збереження подібного курсу, українсько-російські протиріччя вже потроху досягають тієї фази, яку можна назвати „системною кризою”.

Домінуючими проблемами наших відносин на перспективу є проблеми переважно внутрішнього характеру – складна соціально-економічна ситуація, непрості суспільно-політичні процеси, а в окремих випадках – високий конфліктогенний потенціал окремих проблемних питань (починаючи від „статусу російської мови” і закін-

чуючи відносинами з НАТО).

Проте, без налагодження взаємовигідних відносин справді „стратегічного партнерства” з близькою територіально, але водночас, ментально „віддаленою” Росією, важко буде реалізувати нашу стратегічну мету – міцно зайняти гідне місце в європейсько-євразійському мегарегіоні. Тому абсолютно природними видаються наполегливість і домінуючі настрої на активний суспільно-політичний діалог з наболілих питань сьогодення.

Ситуації суттєво сприяло б прийняття – на підставі оновлених „Основних засад зовнішньої політики України” – такого політико-правового документа, як Стратегія відносин України з Росією (на національному рівні) чи Стратегія українсько-російських відносин (на двосторонньому рівні). Елементом закріпленої подібними документами комплексної ефективної стратегії українсько-російських відносин може стати “асиметричність відносин”. Попри те, що така політика має успіх у рамках єдиних ціннісних просторів, використання окремих підходів дозволить Україні не лише „вирівняти” відносини Києва з Москвою, а й перейти від переважно „реактивних” сценаріїв (виявом яких є створення таких структур, як згадувана група) до сценаріїв „проактивних”. По-

дібна „гра на випередження” дозволить рухатися від врегулювання конфліктних ситуацій, які досить регулярно виникають у відносинах Києва та Москви, до запобігання, та навіть уникнення їх. Акцент будуватиметься на довгострокових взаємовигідних відносинах з РФ, створенні відповідної сприятливої атмосфери. При цьому пріоритет віддається стратегічним інтересам, а не короткотерміновим політичним вигодам.

Разом із Групою високого рівня щодо відносин із РФ, не менш доцільним вбачається створення „групи українсько-російської довіри” („групи комунікаторів”) із нерадикальних представників експертного співтовариства (академічних та науково-аналітичних установ) і політичного істеблішменту (дипломатів, політиків, парламентаріїв) обох країн. Такий владно-експертний тандем може стати суттєвим чинником покращення традиційно непростих взаємин і може в перспективі стати тією „дискретною структурою”, за допомогою якої вдалося б вирішити принаймні ті проблеми, які пов’язані переважно не з об’єктивними (геоенергетичною взаємозалежністю тощо), а з суб’єктивними (які лежать у площині історичних міфів та ідеологічних стереотипів) чинниками розбудови українсько-російських відносин.

Заявка на нову геополітику України

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка провів традиційні грудневі „Цветковські читання”. Учні і дослідники доктора історичних наук, професора, заслуженого діяча науки України, лауреата срібної медалі ЮНЕСКО Гліба Миколайовича Цветкова 2008-й рік відзначили виданням нового підручника „Україна в постбіполярній системі міжнародних відносин”, презентація якого зібрала як початківців, так і аксакалів дипломатичної справи.

Анатолій Зленко, Міністр закордонних справ України (1990–1994, 2000–2003 рр.):

Гліб Цветков – особистість непересічна, яскрава, незабутня. Мені пощастило навчатися у Гліба Миколайовича, саме він дав мені характеристику-рекомендацію на роботу у Міністерство закордонних справ. Згодом мені довелося працювати разом із Глібом Цветковим за кордоном саме в той час, коли він вперше у складі української делегації у 1968 році брав участь у 15-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО. То була моя перша спроба участі в міжнародних заходах. Я був його помічником і можу засвідчити, що абсолютно всі документи, матеріали, виступи Гліб Миколайович писав власноруч і користувався величезною заслуженою повагою своїх зарубіжних колег.

Він залишив глибокий слід на творчій науковій ниві. Його дослідження відносин Радянського Союзу і Сполучених Штатів і сьогодні заслуговують на увагу і дозволяють проводити певні паралелі з нинішніми реаліями. Новий підручник „Україна у постбіполярній системі міжнародних відносин”, підготовлений професорсько-викладацьким складом Інституту міжнародних відносин КНУ до цьогогорічних „Цветковських читань”, – прекрасна данина пам’яті видатного ученого-міжнародника.

Олександр Чалий, Надзвичайний і Повноважний Посол України:

Мені здається, найвагоміше, що зробив Гліб Миколайович Цветков за своє професійне життя, – це відновлення в 1971 році роботи Факультету міжнародних відносин і міжнародного права в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Він був ідеологом і організатором цього відновлення. Можливо, він тоді вже передбачав, що Україна стане незалежною, працював на майбутнє нашої держави й робив це дуже вчасно. Уявіть собі наше сьогоднішнє без цього факультету – Україна не змогла б так блискавично стартувати на міжнародній арені в 1991 році, якби Гліб Миколайович Цветков не створив за 20 років до того цей інструмент, який виявився конче необхідним для нашої незалежної держави.

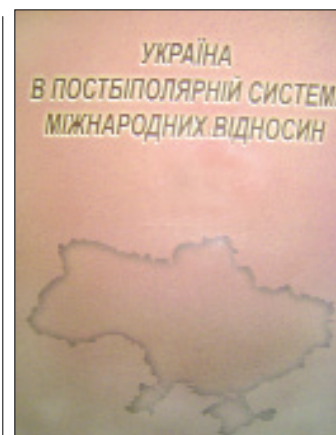
Гліб Миколайович – щаслива людина. Він виховав кілька поколінь українських дипломатів і вчених-міжнародників, у тому числі й тих, хто сьогодні стали генераторами ідей нового підручника.

Автори нового підручника, на думку Олександра Чалого, запропонували суспільству наукові підвалини нової ідеології, на базі яких за кілька років почне формуватися якісно нова зовнішня політика України.

– Фактично, якщо мої прогнози справдяться, за 20 років, – вважає Олександр Олександрович, – безпекова

політика України буде побудована на тих принципах, які закладені та викладені в цій книжці. Далеко не всі науковці, які ввійшли до поважного та потужного авторського колективу, є дослідовними сподвижниками сформульованих загальнополітичних безпекових ідей, які полягають у рівновіддаленості України від політичних інтересів країн першого рівня, проте їхні думки та аргументи органічно вплелися в загальну струнку наукову концепцію майбутньої геополітики України. Єдине, про що я жалкую, що не став співавтором цієї книжки під керівництвом професора Володимира Манжоло, оскільки можу підписатися під кожним словом його сьогоднішньої презентації. Цей підручник конче потрібний практикам. Ті теоретичні викладки, які зійшли з кінчика пера науковців у кабінетній тиші, стали зрозумілими мені під час практичної роботи. Адже абсолютно очевидно, що Україна не відноситься до тих країн світу, які визначають геополітику. Однак, за Бзежинським, ми є країною другого рівня, що можуть впливати на глобальну геополітику. Ми легко можемо зіпсувати гру великих. Згадайте наші поставки зброї в Пакистан, які абсолютно змінили розклад сил у регіоні, або поставки зброї в Македонію в 2001 році, що позначилося на грі як НАТО, так і Євросоюзу і сприяло утвердженню Македонії на політичній карті світу.

Україна для багатьох країн світу, таких як Китай, Бразилія, Індія та інших, стає однією з ключових для побудови їхніх зовнішньополітичних стратегій. Адже інтегрування України в НАТО посилює одного з їх

„стратегічних опонентів”, інтегрування в будь-який союз з Росією – створює виклик з іншого полюсу. Тобто Україна може якісно посилити чи одну, чи іншу країну першого рівня і у такий спосіб впливати на серйозні геополітичні процеси. Тому ми маємо себе більше цінувати. Євразія сьогодні стала єдиним геополітичним утворенням, а Україна, за професором Манжолою, перетворилася на геополітичний центр Євразії. За цих умов Україні необхідна нова зовнішня політика України, науковообґрунтованою заявкою на яку і стала ця книга. Дуже добре, що авторський колектив створив її як підручник. Якщо сьогодні студентська молодь сприйме нові думки, аргументи і позиції, завтра вона зможе їх реалізувати на практиці.

Інформація „З.С.”

“Ліва вісь” Латинської Америки в контексті цивілізаційного вибору України (історія та сучасність)

Сьогодні маловідомим залишається той факт, що перший досвід „цивілізаційного знайомства” незалежної України та Латинської Америки налічує майже дев’ять десятиліть і розпочинається 15 січня 1921 р., коли екс-голова Дипломатичної місії УНР на Паризькій мирній конференції граф Михайло Тишкевич звернувся до аргентинського посла Марсело Торкуато де Альвеара з нотою, в якій просив поклопотатися перед офіційним Буенос-Айресом щодо дипломатичного визнання України. Друга за площею (після Бразилії) й четверта за чисельністю населення (після Бразилії, Мексики та Колумбії) Аргентинська Республіка – „біла” країна порівняно пізньої колонізації, вже тоді займала чільні позиції в регіоні за рівнем соціально-економічного розвитку, не випадково ще в 1890 р. до неї прибули перші західноукраїнські заробітчани. До позиції Буенос-Айреса на міжнародній арені прислухалися в багатьох столицях „на південь від Ріо-Гранде”, тому юридичне визнання Аргентиною незалежності УНР і встановлення з нею дипломатичних відносин могло б стати знаковим для держав макрорегіону, викликало б позитивний для іміджу України резонанс у світі.

Не меншою мірою М.Тишкевичу імпувала особистість президента Ар-

Наприкінці року в Дипломатичній академії України відбулася міжнародна науково-практична конференція „Сучасний стан і перспективи розвитку відносин України з країнами Латинської Америки та Карибського басейну”. У ході її роботи були розглянуті пріоритети внутрішньої та зовнішньої політики країн регіону, зокрема, можливості для розширення співпраці з Україною; а також – практичні аспекти розвитку цих відносин як стратегічних напрямів у ХХІ столітті. Конференцію відкрив ректор Дипакадемії, доктор історичних наук, професор Борис Гуменюк. Виступили: перший заступник Міністра закордонних справ України Володимир Хандогій, директор Другого територі-

ального департаменту МЗС України Ігор Грушко, Надзвичайний і Повноважний Посол Королівства Іспанія в Україні Луїс Хав’єр Хіль Каталіна, Надзвичайний і Повноважний Посол Аргентини в Україні Ольга Ліла Ролдан Васкес де Муан, Надзвичайний і Повноважний Посол Бразилії в Україні Ренато Луїс Родрігес Маркес, Надзвичайний і Повноважний Посол Республіки Куба в Україні Фелікс Леон Карбальо, Тимчасовий повірений у справах Мексики в Україні Сесар Окаранса, ряд провідних науковців. Серед них – професор кафедри країнознавства Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор політичних наук Володимир Головченко.

гентини, засновника найстаршої політичної партії країни – Громадянського радикального союзу – 68-річного адвоката Іполіто Ірігойєна. Він був переконаним ворогом олігархії та соціальної несправедливості, гостро засуджував Першу світову війну й породжену країнами-переможцями Версальсько-Вашингтонську систему міжнародних відносин, виступав проти „політики великого кийка” США і намагався створити альтернативний їй союз латиноамериканських держав. Упродовж двох президентських термінів – 1916–1922 рр. і 1928–1930 рр. (останній був перерваний реакційним військовим переворотом) І.Ірігойєн усунув від влади консервативні угруповання у центрі й на місцях, націоналізував нафтові родовища, здійснив університетську, адміністративну та муніципальну реформи, запровадив 8-годинний робочий день і пенсійне забезпечення для робітників, конфіскував у латифундистів понад 6 млн. га необроблюва-

Владика Діонісій Ляхович (Бразилія), праворуч, та голова Патріаршої Катехитичної комісії УГКЦ сестра Луїза Цюпа під час зустрічі з нагоди 100-річчя масової еміграції українців у Бразилію, у Львові 8 лютого 2008 р. в рамках проекту „Відкриймо для України українську діаспору” Міжнародного інституту освіти, культури та зв’язків із діаспорою Національного університету „Львівська політехніка”. Разом із Владикою прибула делегація, серед якої чимало молодих українців Бразилії. Фото УНІАН

Українська діаспора Аргентини під час проведення міжнародної акції "Невгасима свічка" відзначає 75-ті роковини Голодомору 1932–1933 рр. в Україні

них земель і роздав їх разом із 1,6 млн. га державного земельного фонду колоністам, передусім іммігрантам.

І оскільки Українська Народна Республіка (як „перша” парламентська часів Центральної Ради, так і „відновлена”, по-суті, президентська під проводом голови Директорії Симона Петлюри) за своєю сутністю належала до першої хвилі глобальної демократизації (за С.Хантінгтоном) й органічно впліталася в загальноєвропейський і світовий визвольні процеси, породжені Першою світовою війною, позитивна відповідь з Буенос-Айреса не забарилася. Вже 3 березня 1921 р. аргентинський посол у Парижі надіслав на ім'я М.Тишкевича отриману з Буенос-Айреса телеграфічну відповідь на українську ноту, де зазначалося: „Уряд Аргентини декретом від 5 лютого виз-

нав Україну вільною державою. Повідомте делегацію України”.

8 березня радник Надзвичайної дипломатичної місії УНР у Парижі Микола Шумицький був прийнятий де Альвеаром, який підтвердив юридичне визнання України Аргентиною й запропонував посприяти „в справі визнання України Бразилією”. М.Шумицький миттєво оцінив блискучі перспективи, що відкривалися такою пропозицією. „З визнанням України Бразилією, – доповідав дипломат міністру закордонних справ УНР Андрію Ніковському (Державний центр УНР тоді перебував на території союзної Польщі в Тарнові), – ми будемо автоматично визнані цілою Південною Америкою і всіма їх дрібними Республіками – як Болівія, Колумбія, Венесуела і т.ін.”

Кращої кандидатури на українського посла в Буенос-Айресі, ніж 32-річний випускник Київського політехнічного інституту та активний учасник Української революції 1917–1920 рр. М.Шумицький, годі було й шукати. 31 1921 р. С.Петлюра підписав йому уповноваження „заступати Українську Народну Республіку перед Високим Урядом Республіки Аргентини, боронити права й інтереси УНР та її громадян пе-

ред зазначеним Урядом”. Повірений у справах М.Шумицький міг вносити до аргентинського уряду „заяви, ноти, меморандуми та ін. у справах політично-дипломатичних, економічно-торговельних та фінансових, вести в тих справах з відповідними представниками Аргентинського Уряду переговори і заключати та підписувати у вищенаведених справах договори-конвенції, представивши їх кожноразово на попереднє затвердження Урядові УНР”. На М.Шумицького покладалося й завдання „повести відповідну акцію в справі визнання УНР також з боку Урядів других Республік Південної та Центральної Америки”.

Однак українське дипломатичне представництво тоді так і не відкрилося ані в Буенос-Айресі, ані в Ріо-де-Жанейро, куди його з часом планував перенести М.Шумицький. Через два роки він писав із Парижа С.Петлюрі до Варшави, де тоді перебував Державний центр УНР в екзилі: „Що ж до Аргентини, то Вам відомо, що я не поїхав туди лише за браком коштів, хоча справа й була мною добре підправлена. Але уряд у свій час не схотів мені дати потрібних коштів, хоча й мав на це змогу”.

І все-таки своєрідний дипломатичний дебют України в Латинській Америці тоді відбувся: йдеться про визначного вітчизняного хорового диригента й композитора Олександра Кошиця та його Українську республіканську капелу, що в березні 1919 р. була відряджена урядом УНР за кордон для пропаганди національного музичного мистецтва. Виступивши з величезним успіхом майже в усіх західноєвропейських державах, у 1923 р. капела здійснила турне Америкою. На концерті в театрі „Арбен” у Ме-

хіко співаків особисто вітав президент Альваро Обрегон, чия трагічна доля „революційного каудильйо” (активний учасник Мексиканської революції 1910–1917 рр. був убитий клерикалом після обрання на другий президентський термін 17 липня 1928 р. в помсту за проведення аграрної реформи й обмеження всевладдя церкви під час першого президентства 1920–1924 рр.) багато в чому нагадувала хресний шлях С.Петлюри.

Мексиканський президент довго розмовляв з О.Кошицем і виявив неабияке зацікавлення українськими справами, а після концерту А.Обрегон розпорядився виділити 50 тис. песо для реклами виступів капели, група ж міністрів його уряду влаштувала на честь співаків революційної України банкет. Аналогічний успіх капела мала й у Буенос-Айресі, де вона дала концерт на користь місцевих журналістів також у присутності президента, яким уже був колишній посол у Франції Марсело де Альвеар. Це ж мало місце вже на першому ж концерті Української капели в Монтевідео та інших латиноамериканських містах.

З тих буремних часів, коли нова незалежна держава, що постала внаслідок руйнації далекої напівабсолютистської Російської імперії – оплоту реакції в Старому світі й „жандарма Європи”, сприймалася патріотичними силами в Латинській Америці як ще одне підтвердження незворотності світового визвольного процесу, започаткованого Американською революцією 1775–1783 рр. й Визвольною війною іспанських колоній 1810–1826 рр. („перша хвиля демократизації”), до появи на політичній карті світу сучасної незалежної України минуло сім драматичних десятиліть.

За наявності крупного й далеко не повністю розкри-

На виступ хорової капели Олександра Кошиця в Мехіко-Сіті 26 грудня 1922 р. зібралося 32600 глядачів

того ресурсного потенціалу (геологічно обстежено трохи більше п'ятої частини макрорегіону) Латинська Америка як у світовій політиці, так і в економіці традиційно посідала периферійне становище. А з середини ХХ ст. макрорегіон раптово перетворився на одну з арен протистояння двох наддержав – США і СРСР, причому в центрі цього глобального протистояння опинилася Куба. Внаслідок комплексу зовнішніх і внутрішніх обставин, у 80-ті рр. минулого століття Латинську Америку вразила криза платоспроможності, що розпочалася з Мексики (1982 р.) і швидко поширилася на інші країни.

Уже в 1989 р. сукупний зовнішній борг країн макрорегіону сягнув \$430 млрд., більш ніж учетверо перевищивши суму річного товарного експорту, сплата лише відсотків за позиками поглинала третину валютної виручки. Проблема зовнішньої заборгованості ускладнювалася слабкістю внутрішніх джерел накопичення, витрачанням іноземних позик на невикорисні цілі, космополітизмом латиноамериканських олігархічних груп, зростанням частки приватних (дорожчих) зовнішніх кредитів.

МВФ і МБРР прагнули мати гарантоване повернен-

ня боргів і обумовили надання нових кредитів проведенням латиноамериканськими країнами глибоких реформ у неоліберальному дусі (т.зв. „Вашингтонський консенсус” професора Гарварду Дж.Вільямсона), зокрема, скороченням бюджетних витрат на утримання держсектора і управлінського апарату та здійснення соціальних програм; максимальною приватизацією держпідприємств, особливо збиткових; припиненням втручання держави в інвестиційну політику тощо.

На виконання цих умов, що означали кардинальну зміну економічної стратегії розвитку макрорегіону (16 держав уклали відповідні угоди з МВФ), пішло так зване „втрачене десятиліття” (сер. 80 – сер. 90-х рр.), яке супроводжувалося різкою поляризацією суспільства, концентрацією прибутків і зростанням злиденності до небачених раніше розмірів. І все-таки запущені неоліберальні реформи забезпечили спершу макроекономічну стабілізацію, зокрема, вдалося взяти під контроль інфляцію (в 1995 р. – 25 %) й досягти 3-відсоткового щорічного зростання ВВП.

Відкритий ринковий варіант розвитку економіки та жорстка військова диктатура (на поч. 80-х рр. 3/4 насе-

лення макрорегіону проживало в умовах військових диктатур, переважно праворадикальних) не могли довго співіснувати, що переконливо засвідчив чилійський досвід. Тому за умов згорання „холодної війни” протягом 80–90-х рр. ХХ ст. авторитарні режими (як праві, так і ліві) поступилися представницькій демократії в 13-ти державах Латинської Америки: Болівії (1982 р.), Аргентині та Гренаді (1983 р.), Уругваї (1984 р.), Бразилії й Гватемалі (1985 р.), Гаїті (1986 р.), Суринамі (1987 р.), Парагваї, Панамі й Чилі (1989 р.), Нікарагуа (1990 р.), Сальвадорі (1992 р.). Проте режим Ф.Кастро, попри скрутне економічне становище, продовжував впевнено утримувати владу.

Однак із другої половини 90-х рр. неоліберальна хвиля почала „захлинатися”, реформованим економікам не вдалося пристосуватися до процесів глобалізації, їхня вразливість перед зовнішніми кризовими шоками лише зросла, до того ж різко загострилося майнове розшарування. Після втрати „на користь” Тропічної та Південної Африки печальної „пальми першості” за кількістю військових переворотів, заколотів і громадянських війн, Латинська Америка почала претендувати на найвищий ступінь нерівності прибутків на планеті.

В чи не найкраще „підготовлений” репресивним режимом Августо Піночета до неоліберальних реформ Республіці Чилі західні академіки-економісти й технологи змогли взяти вирішальну участь у формуванні політики, спрямованої на подолання господарського хаосу, спричиненого соціалістичними експериментами уряду Народної єдності президента Сальвадора Альєнде (1970–1973 рр.). Правляча хунта в готовому вигляді взяла на озброєння рекомендації представни-

ків „чиказької школи” монетаризму нобелівського лауреата Мілтона Фрідмана, які стверджували, що ринкова система здатна до саморегулювання, а тому головним завданням є усунення штучних обмежень, що заважають її розвитку, – економічного протекціонізму, вимог профспілок і державного управління підприємствами.

У короткотерміновому плані така політика була успішною, інфляція зменшилася до 10%, на 7–8% щороку зростало виробництво, був ліквідований дефіцит державного бюджету, платіжний баланс став позитивним. Це навіть дало привід наприкінці 70-х рр. заговорити про „чилійське диво”, але в містах зберігалася масове безробіття, збільшувалася заборгованість населення, економіку виснажували виплати по іноземних позиках (на 1990 р. зовнішня заборгованість становила \$16 млрд.), і на додаток до всього у 80-ті роки значно впали ціни на мідь, яка давала більше половини експортних надходжень.

Крім того, після кривавого перевороту 11 вересня 1973 р. А.Піночет „відпустив” ціни й заморозив зарплату, що призвело до зменшення її частки у ВВП з 52% у 1972 р. до 37% на кінець 1973 р. і 31% у 1989 р., коли влада перейшла до цивільного уряду. Зате прибутки підприємців зросли з 39% ВВП у 1972 р. до 56% у 1989 р.; безробіття набуло структурного та хронічного характеру із середнім щорічним рівнем близько 15% (за уряду Народної єдності – 5%); зарплата в країні ледь сягала 75% від рівня 1970 р., тобто до початку президентства С.Альєнде. Таким чином, окреслилася картина, добре відома українцям з „прихвизаційних” реформ другої половини 90-х рр., що також здійснювалися за лекалами „чиказької школи”.

Ще один приклад транс-

Буенос-Айрес

формації за М.Фрідменом – „срязково-показова” Аргентина, де негативні соціальні наслідки неоліберальних реформ 90-х рр. за президентства Карлоса Сауля Менема (реальна зарплата зменшилася на 20%, а безробіття сягнуло 16%) призвели до того, що протягом грудня 1999 – травня 2003 рр. змінилося п’ять (!) президентів. Один із них, що протримався при владі аж вісім (!) днів (23–30 грудня 2001 р.), – Адольфо Родрігес Саа встиг оголосити найбільший дефолт у світовій історії – майже \$141 млрд. „Індекс бідності” в країні сягнув 40%, лише впродовж „чорного” 2001 р. з 37-млн. населення країни більш як 730 тис. чол. перейшли з середнього класу в розряд бідняків, майже 9% мешканців жебракувало.

Тому після „втраченого десятиліття” й флірту з економічним лібералізмом Латинська Америка повернула ліворуч, до влади конституційним шляхом почали приходити альтернативні сили й лідери. Бідніючи кількісно (на 2007 р. у Латинській Америці налічувалося більш ніж 120 млн. бідних і 97 млн. дуже бідних із трохи більше ніж півмільярдного населення) і якісно, громадяни психологічно втомилися від традиційних партій і звернулися до соціалістів. Причому, в електоральних уподобаннях до опозиції капіталізмів і антиглобалізму, змішаному на латиноамериканському варіанті трактування соціальної справедливості, органічно додався антиамериканізм, турботи й вимоги народних низів стали вагомою частиною великої політики.

Грім грянув, коли на парламентських виборах у Венесуелі 8 листопада 1998 р. радикальні прибічники бунтівного підполковника-десантника Уго Чавеса („Рух V Республіка”, „Рух до соціалізму”, „Батьківщина для всіх”) здобули 34,8% місць у Палаті депутатів і 31,6% сенаторських мандатів. А об’єднавшись у коаліцію „Патріотичний полюс”, ліві сили отримали переконливу перемогу на президентських виборах 6 грудня 1998 р., де Чавес зібрав 56,5% голосів. Ініціювавши „мирну революцію” (спершу внутрішня політика президента не передбачала принципової відмови від ринкових механізмів, режиму „жорсткої економії” й зовнішньоекономічної орієнтації на США та спрямовувалася на збільшення державного втручання в господарську й соціальну сферу) й впровадивши „Боліваріанську конституцію” 1999 р., що спирається на засади прямої демократії, Уго Чавес тріумфально переміг на президентських виборах 30 липня 2000 р. (59,5% голосів).

„Патріотичний полюс” виграв також парламентські та губернаторські перегони, здобувши 99 місць у Національній асамблеї (зі 167) та 13 посад губернаторів (із 23).

Лише після такої перемоги на „мегавиборах” 2000 р. президент започаткував „боліваріанський рух до соціалізму”, встановивши щільний контроль над державною нафтовою компанією „Petroleos de Venezuela”, прибутки якої спрямовувалися на суспільні потреби. Радикалізувалася й зовнішня політика Уго Чавеса. Він уклав угоду з Кубою про поставки туди протягом п’яти років 53 тис. барелів

нафти щоденно на бартерній основі з правом Гавани на реекспорт частини нафтопродуктів; відмовив США у наданні венесуельської території й військових баз для здійснення операцій проти колумбійських партизанів, а також проведення воєнних акцій у Сербії й Афганістані; за головування Венесуели в ОПЕК у 2001–2003 рр. Уго Чавес відвідав усі головні нафтовидобувні держави (в т.ч. Ірак і Лівію, що спричинило гостру реакцію у США) і сприяв підвищенню цін на енергоносії.

Не дивно, що під час спроби правого військового перевороту 11–13 квітня 2002 р. у Венесуелі, коли президент був заарештований змовниками, керівники 19-ти латиноамериканських країн гостро засудили путч і зажадали повернення Уго Чавеса до влади. Опозиція спробувала боротися з ним конституційними методами, але на загальнонаціональному референдумі 15 серпня 2004 р. щодо підтвердження повноважень глави держави до 2006 р. Уго Чавес дістав підтримку майже 60% виборців і повторив цей результат з надлишком на чергових президентських виборах 3 грудня 2006 р. (62,9%), які проходили під гаслом „рог амор” – „в ім’я любові”. Відтоді антиамериканізм і антиглобалізм стали візитною карткою Уго Чавеса, який проголосив прискорений перехід до „венесуельської моделі соціалізму XXI століття”, націоналізувавши найбільші телекомунікаційні й електроенергетичні компанії та нафтові родовища басейну Оріноко.

Але дійсно переломною подією в формуванні „лівої вісі” Латинської Америки (чи, за Уго Чавесом, „вісі добра” на противагу північноамериканській доктрині „вісі зла”) стала перемога (з четвертої спроби) в другому турі президентських виборів 27 жовтня 2002 р. лідера Партії трудящих, профспі-

кового ватажка Луїса Інасіо Лули да Сілви в Бразилії – на сьогоднішній 196-млн. державі (п’ятій за чисельністю у світі). Вона займає майже половину території Південної Америки (так само п’ята за площею на планеті) й перетнула трильйонну позначку ВВП за офіційним обмінним курсом реалу до долара США (\$ 1,314 трлн. у 2007 р.) та наближається до двотрильйонного показника ВВП за паритетом купівельної спроможності (1,849 трлн. у. о. у 2007 р.).

Щоправда, всупереч гострій передвиборній критиці неоліберальних реформ свого попередника – лідера Партії бразильської соціал-демократії Фернандо Енріке Кардозу й популістським закликам електоральних кампаній 1989, 1994 і 1998 рр., по приходу до влади Лула відмовився від „пролетарської прямої” й революційної риторики та не збирався „руйнувати світ насилля” й вести з капіталом смертний бій. МВФ, зі свого боку, засвідчив підтримку „робітничому президентові”, на відміну від сусідньої Аргентини, яку вирішено було показово покарати на острах усім, хто відважився б на порушення „Вашингтонського консенсусу”. Президент віддав перевагу курсові на економічну стабільність й певну наступність політики уряду Кардозу, а керівництво Партії трудящих відмовилося від найрадикальніших гасел (мораторій на сплату \$ 243-млрд. зовнішнього боргу, націоналізація банківської системи, експропріація латифундій та ін.).

Володимир ГОЛОВЧЕНКО,
доктор політичних наук, професор
Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Далі буде

Каспійська партія, або Українські перспективи в Центральній Азії

Центральна Азія завжди виступала як місце, де сходилися люди, товари та ідеї з різних кінців світу – Європи, Сходу, Азії, Заходу. Сьогоднішня геополітична ситуація у світі змушує країни Центральноазіатського регіону (ЦАР) виробляти новий формат відносин зі світом. Останнім часом у Центральній Азії спостерігається інтенсифікація інтеграційних процесів. Відбувається загострення боротьби за регіональне лідерство між Казахстаном і Узбекистаном, по-

силюється вплив Росії та Китаю, більш чітко визначилися пріоритети таких гравців, як ЄС і США. У цій грі ставка надзвичайно висока: контроль над величезними запасами вуглеводнів, спроможними забезпечити енергобезпеку не тільки Центральної Азії та Росії, а й Європи.

Для Центральної Азії, як і для Сходу загалом, характерна одна важлива особливість. Політичне керівництво держав ЦАР виявляє лояльність до всіх впливо-

Central Asia has always been the crossroads for people, goods and ideas from different ends of the world – Europe, the East, Asia and the West. The contemporary geopolitical situation compels the countries of the Central Asian region to develop a new format of relationships with the remainder of the world. An intensification of a process of integration has recently been visible in Central Asia. An escalation in the battle for regional leadership is taking place. These and other topics are highlighted in an article titled “The Caspian Party or Ukrainian perspectives in Central Asia,” prepared by the Center for Researching Problems of a Civil Society.”

вих позарегіональних гравців. З одного боку, підтримує ініціативи Росії з просування спільних енергетичних проєктів, формування спільного економічного та сек'юритарного простору; з іншого, – намагається знайти обхідні шляхи до Європи та Китаю. Така політика дозволяє цим країнам балансувати й не потрапляти в «політичні воронки», підготовлені РФ, Китаєм, ЄС чи США.

Захід у ЦАР

Одним із головних інтересів США в Центральній Азії є боротьба з тероризмом, значимість якої значно збільшилася після подій 11 вересня 2001 р. Основною метою американських військ, введених до Центральної Азії, було нанесення поразки режиму талібів, а оскільки цей регіон безпосередньо примикає до Афганістану, він розглядався американцями як опорна база. Ще однією важливою частиною стратегічної ідеології Сполучених Штатів є контроль над світовими енергоресурсами, зокрема, над родовищами басейну Каспійського моря. Цей напрям діяльнос-

ті було розгорнуто задовго до 11 вересня. США стали активно впроваджуватися в розробку каспійських родовищ відразу після розпаду Радянського Союзу. У розробці нафтових родовищ Каспійського басейну в Казахстані активно брали участь американські компанії «Chevron», «Exxon-Mobil», «Occidental Petroleum», «Texaco», «CaesarOil», IPI, «Orix/McGee», АМНК. Якщо США зможуть контролювати основні світові запаси енергоносіїв, вони одержать величезний вплив на всі основні держави та регіони, зокрема, і на такі великі держави, як Китай, Росія та країни Західної Європи.

Одночасно активне проникнення в Центральну Азію розпочалося і з боку НАТО. Після вступу Киргизії в квітні 2001 р. у програму «Партнерство заради миру» членами цієї неофіційної структури НАТО з забезпечення безпеки стали всі держави регіону. З 1992 по 1999 р. США витратили приблизно 1,9 млрд. доларів на свої цілі в Центральній Азії та на Кавказі. Ці гроші в основному пішли на ре-

форми в галузі демократії та формування ринкової економіки. Проте Сполученим Штатам удалося домогтися лише обмежених результатів у Центральноазіатському регіоні. Це призвело до теоретичного пошуку нових форматів американського впливу на ЦАР. Насамперед йдеться про проект «Велика Центральна Азія», створений професором Фредеріком Старром. Суть проекту – створити за допомогою США, але без участі Росії та Китаю, нову інтеграційну зону в ЦА, яка замінить б ЄврАзЕС, СЕП і ШОС. Та далі декларації справа не пішла, тому що відродження вони збиралися розпочинати з Афганістану, а вся економіка цієї країни тримається на наркотиках, які є найбільш рентабельною економічною діяльністю там.

Виявляє підвищений інтерес до Центральної Азії і Євросоюз. 21–23 червня 2007 р. у Брюсселі лідери 27 країн-членів Євросоюзу за підсумками саміту ЄС схвалили запропоновану Єврокомісією нову стратегію партнерства з країнами Центральної Азії. Нова стратегія ЄС передбачає, зокрема, співробітництво з центральноазіатськими республіками в правовій сфері, в галузі захисту прав людини, економіки, торгівлі та інвестицій, енергетики, захисту навколишнього середовища, освіти та міжкультурного діалогу. Під цю стратегію ЄС планує виділити в найближчі п'ять років 750 млн. євро. На думку європейських чиновників, зміцнення відносин між ЄС і Центральною Азією вимагає активної присутності ЄС у регіоні. Крім регулярних офіційних зустрічей, підтримуватимуться контакти з представниками громадянського суспільства і засобів масової інформації. Європейська комісія має намір відкрити додаткові та підвищити статус уже чин-

них Представництв Європейської комісії в країнах Центральної Азії. При цьому держави-члени ЄС також розширюють мережу своїх посольств у регіоні. Прийняття нової стратегії ЄС для ЦАР у 2007 р. свідчить про консолідацію зусиль європейських структур з просування власних інтересів у регіоні.

Східні тигри йдуть до Центральної Азії

Виявляють цікавість до ЦАР і країни Східної Азії – Японія, Південна Корея і Малайзія. Політика Токіо вже принесла деякі плоди. Наприклад, японська та казахстанська влада вже підписали меморандум про розуміння з низки проектів мирного використання атома. Крім того, Японія вкладає кошти в розробку урану на території двох блоків Минудукського родовища. У цілому ж Японія виявила цікавість до 24 казахстанських проектів у галузі атомної енергетики. На початку весни 2008 р. перший заступник Міністра закордонних справ Південної Кореї Квон Чжон Рак представив нову дипломатичну ініціативу, у рамках якої Сеул має намір просувати ідею створення «енергетичного Шовкового шляху», який з'єднає Центральну та Південну Азію зі східними частинами азійського континенту. Перший важливий крок у цьому напрямі був зроблений у середині травня, коли делегація на чолі з прем'єр-міністром цієї країни Хан Син Су відправилися в десятиденну поїздку по Казахстану, Узбекистану, Туркменістану й Азербайджану. У своїй заяві Хан назвав Каспійський басейн «другим Близьким Сходом». Однією з центральних подій цієї поїздки стало укладання угоди на суму в 4,5 млрд. доларів щодо будівництва південнокорейським гігантом Samsung електростанції в Казахстані. Хан

також підписав угоду з прем'єром Узбекистану Шавкатом Мірзіяєвим на суму 400 млн. доларів про поставки 2,6 тис. тон узбецького урану до Південної Кореї.

Економічне партнерство Південної Кореї з Узбекистаном почало набирати обертів у лютому цього року. У ході візиту керівника Узбекистану Іслама Карімова до Сеула був підписаний договір між державною компанією «Узбекнафтогаз» і південнокорейським енергетичним консорціумом щодо освоєння газового родовища Сургіл. За наявними оцінками, запаси цього родовища становлять 131 млрд. кубометрів газу. У рамках угоди також передбачається будівництво промислового комплексу з виробництва поліетилену та поліпропілену.

Крім енергетичного сектору, у регіон кинулися південнокорейські брокерські фірми, приваблені зростанням цін на сировинні ресурси. Свої офіси в Казахстані уже відкрили дві південнокорейські компанії – Daishin Securities і Hyundai Securities.

Не відстає від Японії та Південної Кореї в прагненні розширити своє енерге-

тичне співробітництво з регіоном і Малайзія. 14 травня державна енергетична компанія цієї країни Petronas заявила про підписання з Узбекистаном угоди про розподіл продукції по газових родовищах Урга, Куаниш і родовищі Акчалакської групи. Крім того, компанія Petronas опрацює з узбецькою нафтогазовою компанією питання про співробітництво в реалізації нафтохімічних проектів в Узбекистані. Всі ці угоди та майбутні проекти свідчать про зростаючу спроможність центральноазіатських країн залучати закордонні інвестиції в галузі енергетики та сировинних ресурсів. Подібна глобалізація може дозволити централь-

Президент України Віктор Ющенко і Президент Республіки Казахстан Нурсултан Назарбаєв під час українсько-казахстанського бізнес-форуму в Астані (Казахстан) 6 березня 2008 р.

ноазіатським країнам перестати бути просто об'єктом міжнародного суперництва. Що сильніше зростатиме конкуренція за їхні ресурси, то більші важелі впливу вони матимуть. Відповідно скорочуватиметься й ймовірність того, що вони потраплять під російський чи китайський економічний вплив.

Центральноазіатська інтеграція: у пошуках формату

Сьогодні у світі спостерігається умовна диференціація регіональних систем: створюється певна регіональна біполярна система. З одного боку, ШОС і ОДКБ, з іншого – ГУАМ, із якого вийшов Узбекистан, і проекти НАТО. Якщо після 11 вересня США і НАТО взяли ініціативу зміцнення своїх позицій під гаслом боротьби з тероризмом і екстремізмом, то нині Китай, оголотившись від американського тиску, розробляє разом із Росією свою контрстратегію в регіоні, посилюючи ШОС на двосторонньому рівні. Сьогодні китайська стратегія «стримування Заходу» явно починає домінувати. До того ж Китай дедалі більше починає позиціонувати себе вже як не регіональна, а світова наддержава. Китай має намір актуалізувати економічну складову. Однак

ідею Пекіна про створення зони вільної торгівлі відкинула Росія, оскільки ясно, що у випадку її реалізації протистояти китайській торговельній експансії в регіоні буде вже неможливо. Та це питання знову стоїть на порядку денному. Отже, для Китаю ШОС – це інструмент не тільки військово-політичного впливу, а й розширення своїх економічних позицій на Центрально-Азіатському субконтиненті. У нинішній ситуації структура відносин і баланс інтересів такі, що керівництво Росії та пострадянських країн закриває очі на китайські загрози, вважаючи, що ісламський екстремізм, можливість приходу до влади радикальних ісламістів у центральноазіатських країнах – небезпека більш реальна та близька, ніж гіпотетична китайська експансія. Проблема забезпечення безпеки всього Центральноазіатського регіону вимагає комплексного підходу та врахування інтересів усіх без винятку країн і сторін в особі структур з безпеки (ШОС, ОДКБ, НАТО). У червні 2007 р. керівники п'яти делегацій у рамках Шанхайської організації співробітництва (Казахстану, Киргизії, Китаю, Росії і Таджикистану) у Москві заявили про створення Енергетичного клубу ШОС як

неурядового дорадчого органу з енергетики та прийняли положення про нього. Водночас Росія і Казахстан намагаються сформувати вигідний для себе формат енергетичного діалогу в Центральній Азії та створити організацію, яка могла б об'єднати експортерів нафти та газу з ЦАР (на основі Азіатської енергетичної стратегії). Це дозволить країнам регіону мати більш широкий доступ до західних ринків за рахунок посередництва Росії та знизити ризики. РФ активно просуває проект будівництва Прикаспійського газопроводу та розширення трубопроводу Середня Азія – Центр, створення інфраструктури, яка забезпечує роботу Чорноморського транспортного кільця (ЧТК) і прагне встановити контроль над значною частиною газу, що надходить до Європи.

Важливо відзначити динаміку розвитку таких економічних інтеграційних об'єднань, як ЄврАзЕС і ШОС. Проблема в тому, що за своїм змістом інтеграційна політика в рамках ЄврАзЕС сьогодні істотно відрізняється від здійснюваної в ЄС. Існує певний дисбаланс між органами, які забезпечують взаємодію на центральному державному рівні та на рівні окремих секторів (галузей) економіки. Процес інтеграції в ЄврАзЕС поки що не одержав належного імпульсу з боку реального чи фінансового секторів економіки. Водночас, можна констатувати досить динамічний розвиток інституціональних принципів ЄврАзЕС. Стратегічні перспективи розвитку ЄврАзЕС пов'язані з тим, що в рамках Співтовариства здійснюються спроби сформувати єдиний економічний, у тому числі митний, податковий, енергетичний і транспортний простір. Проте необхідно підкреслити, що реальні інтеграційні процеси в ЄврАзЕС, як і в СНД,

відстають від їхнього правового оформлення. Фактично країни знаходяться на першому етапі інтеграції – етапі формування зони вільної торгівлі. Можливості ефективної інтеграції обмежує і неоднорідний інвестиційний потенціал держав-учасниць. Реальним інвестором в економіку країн ЄврАзЕС є тільки Росія.

Іншою важливою організацією Центральної Азії став ШОС. ШОС була створена на основі взаємовигідного економічного партнерства, але на сьогоднішній день дане об'єднання має своєрідний постблоковий формат. Йдеться про подвійну функцію ШОС. З одного боку, учасники Організації розвивають ШОС як структуру регіональної стабільності, спроможну протистояти домінуванню США в Євразійському регіоні, а з іншого – формують повноцінну економічну трансрегіональну організацію. Проте, ШОС ще не має достатньої фінансової бази. Її бюджет не перевищує 4 млн. доларів і витрачається на утримання апарату. Планається створення Фонду розвитку ШОС, кошти з якого могли б вкладатися в спільні проекти. Поки не видно руху в цьому напрямі з боку Москви, яка не бажає фінансувати спільні програми з державних джерел. Китай же, пропонуючи інвестиції, більше піклується про свої власні інтереси. Інші учасники ШОС не володіють для цього потрібними фінансовими коштами.

Важливим питанням є можливість розширення ШОС. Так, Іран усе ще сподівається стати повноправним членом Шанхайської організації співробітництва. Членство автоматично дало б Ірану гарантії захисту з боку РФ і Китаю, що володіють ядерною зброєю, а Штати змушені були б переглянути свою близькосхідну політику, зокрема, залишивши ідею вторгнення на іран-

Президент Республіки Таджикистан Емомалі Рахмон (Рахмонов) і Президент України Віктор Ющенко після підписання Спільної заяви у Києві 4 грудня 2008 р.

ську територію. Проте до гострої конфронтації зі США Пекін і Москва поки що не готові й блокують розширення ШОС. Росії не з руки підтримувати кандидатуру Ірану через проблеми з його ядерною програмою і проектом газопроводу Іран – Пакистан – Індія. Поки що Іран задовольняється тільки статусом спостерігача в рамках ШОС, так само як і Монголія, Індія та Пакистан. Вступ же Ірану укотре підтвердить антиамериканську спрямованість ШОС і підвищить конфліктність відносин країн-членів зі Сполученими Штатами.

Своя гра

Однак не слід забувати, що в країн ЦАР є власні плани, і вони не завжди узгоджуються з російськими чи китайськими. Після того, як організація «Центральноазіатське співробітництво» (ОЦАС), заснована Казахстаном, Киргизією, Таджикистаном, Узбекистаном і Росією з метою поглиблення регіонального співробітництва (насамперед в енергетичній сфері), влилася в Євразійське економічне співтовариство (ЄврАзЕС), у Центральній Азії виник дефіцит спільних інтеграційних проектів. По суті, країни регіону потрапили в залежність від російської інтеграційної парадигми. Формулювання «інтеграція

тільки за участю Росії» стала основою після подій в Андижані та киргизької «революції тюльпанів». Центральноазіатські політичні режими змушені були або прийняти нові глобальні правила гри, які пропонувала Москва, або відкрити свої ринки для Заходу. На Заході дедалі частіше почали ставити запитання про необхідність устан-

овлення контролю над багатим на енергоресурси регіоном. І лідери країн ЦАР обрали шлях поглиблення інтеграції з Росією як найменше зло.

Однак політичні еліти Центральної Азії розуміють, що необхідно формувати горизонтальну інтеграційну структуру, яка допоможе їм взаємопосилуватися. Як модератор цього процесу виступив Казахстан, який володіє достатніми енергетичними ресурсами і має позитивну динаміку економічного розвитку. Так, наприкінці 2007 р. Президент Казахстану Нурсултан Назарбаєв виступив з ініціативою створення «Союзу Центральноазіатських держав». Його активно підтримував Президент Киргизії Курманбек Бакієв. Проте слід зазначити, що будь-які інтеграційні процеси в Центральній Азії в зв'язку з тим, що цей регіон являє собою досить відкриту систему і на нього впливає величезна кількість чинників, насамперед, вплив супердержав і регіональних гравців, – не знайдуть необхідного підґрунтя. Фактична реалізація інтеграційних проектів у ЦАР гальмується через взаємну недовіру та конкуренцію насамперед між Казахстаном і Узбекистаном, які теж претендують на лідерство в регіоні. Вочевидь, Астана вирішила піти більш

простим шляхом – зміцнити відносини з етнічно близьким народом Киргизії, який через перманентну політичну кризу перебуває у важкому економічному становищі. І всупереч тому, що створення Союзу центральноазіатських держав – це віддалена перспектива, на даний момент найбільш продуктивним кроком до її наближення є цементування зв'язки «Казахстан – Киргизія». Економічна та політична вага країн непорівнянна, внаслідок чого безумовним лідером буде Казахстан. Як плату за дружбу Бішкек запропонував казахській стороні бізнес-преференції: частка казахських інвестицій у киргизьку економіку вже становить близько 60%. Крім того, Астана має намір інвестувати в будівництво Камбаратинських ГЕС-1 і ГЕС-2 проект, який президент Киргизії назвав «найбільшим пунктом співробітництва» двох держав. Заслугує на увагу те, що ще в лютому нинішнього року Бішкек і Москва обговорювали спільне будівництво і фінансування цього енергетичного об'єкта. І те, що киргизька влада віддала перевагу саме співробітництву з Казахстаном, ще раз засвідчує посилення останнього впливу в регіоні.

Наслідком подібної економічної експансії Казахстану може стати й приєднання Республіки Таджикистан до проекту Союзу центральноазіатських держав. У цьому випадку Астана одержить додаткові можливості для впливу на Узбекистан, використовуючи залежність останнього від водних ресурсів, що поставляються з Киргизії та Таджикистану. У такий спосіб початок процесу створення Со-

юзу центральноазіатських держав є достатньо вагомою дипломатичною перемогою Казахстану.

Альтернативні Казахстану спроби інтеграції в регіоні починає й Узбекистан. У Санкт-Петербурзі в ході зустрічі з Президентом РФ Дмитром Медведевим у рамках неформального саміту СНД на початку червня 2008 р. Президент Узбекистану І.Карімов запропонував об'єднати Організацію договору про колективну безпеку (ОДКБ) і Євразійське економічне співтовариство (ЄврАзЕС) в єдину структуру, внаслідок чого «з'явиться потужне об'єднання, спроможне стати противагою НАТО та Євросоюзу». Проте Казахстан і РФ не підтримали ініціативи Узбекистану з об'єднання ЄврАзЕС і ОДКБ.

Таким чином, спроби вести політику, виходячи лише із своїх національних інтересів, породжують дезінтеграційні процеси в економічному плані. Мало того, що регіональні організації з безпеки багато в чому дублюють одна одну, а й важко йдуть на взаємний контакт.

Центр досліджень проблем громадянського суспільства

Президент Республіки Польща Лех Качинський та Президент України Віктор Ющенко оглядають Морський торговельний порт «Південний» в м. Южне (Одеська обл.) у п'ятницю, 7 грудня 2007 р. Глави держав оглянули нафтовий термінал, ознайомилися з роботою порту та переглянули презентацію перспектив спільного використання нафтогону «Одеса – Броди»

Євро-2012 як колиска нового світового бренду

10 грудня на засіданні Наглядового комітету УЄФА були заслухані доповіді представників Федерацій футболу України та Польщі, а також експертів УЄФА. Після засідання президент УЄФА Мішель Платіні заявив, що у підготовці Євро-2012 намітився значний прогрес. За його словами, ситуація з будівництвом спортивних і соціальних об'єктів, необхідних для проведення турніру, зрушила з мертвої

точки. "Ми повністю впевнені у тому, що Євро-2012 пройде у Польщі та Україні. Доповіді експертів, які ми почули сьогодні, набагато позитивніші за попередні. Є велика вірогідність того, що турнір пройде саме так, як було заплановано 18 місяців назад", – сказав Мішель Платіні. Наступна зустріч оргкомітету Євро-2012 відбудеться у штаб-квартирі УЄФА 29 січня.

Оксана СЛЮСАРЕНКО,
Надзвичайний
і Повноважний Посол
України в Чорногорії

ні та соціальні здобутки цих країн чи ні. Це уявлення в думках людей формувалося віками, і минуть століття, доки щось зможе змінити його.

Молода українська демократія теж має чимало звершень. Нас стали впізнавати. Ніхто більше не каже про нашу державу „десь поруч із Росією” та не плутає з іншими країнами в різних частинах світу. Однак, до рівня розвиненої країни нам ще дуже далеко. А щодо репутації?

Ми вже з'ясували, що здобуття гарної репутації – це тривалий процес. Ще два чи три сторіччя тому ми однозначно не мали б шансів на його раптове пришвидшення. Але зараз, у вік інформаційних технологій, коли новини, думки, ідеї та концепції розповсюджуються з неймовірною швидкістю, Україна отримала шанс на репутаційний та іміджевий прорив.

Фахівці з міжнародних відносин добре знають, як багато часу потрібно країні, щоб сформувати чіткий власний образ, завоювати довіру сусідів та світового співтовариства, стати рівноправним партнером у міжнародному співробітництві. Але знають вони й те, що в час домінування інформації, грамотна та оригінальна міжнародна політика може за години зробити ту чи іншу державу ньюз-

Hosting in Ukraine and Poland the final matches of Euro 2010 will give our country the unique opportunity to demonstrate before the whole world our stability, foresightedness, freedom and beauty. Analyzing the economic and political dividends which accrued to other national hosts of monumental sporting venues, Oksana Sliusarenko, Ambassador of Ukraine to Montenegro, emphasizes the necessity of undertaking fundamental changes in Ukraine laws on offering tenders, taxing investors, conducting other activities in according with accepted European standards. The author believes that imbued with appropriate enthusiasm, Ukraine will be able to launch on the global market a new brand – "UKRAINE".

мейкером номер один.

Під час помаранчевої революції увага сотень мільйонів була прикута до не-

личкого клаптика простору – Майдану незалежності в центрі Києва. Саме тоді переможці торішнього Євро-

Президент України Віктор Ющенко робить перший удар по м'ячу під час урочистого відкриття стадіону ФК "Дніпро", у Дніпропетровську 14 вересня 2008 р. Стадіон "Дніпро" є першим серед запланованих до Євро-2012

У світі має місце розподіл країн на розвинені, ті, що розвиваються, та країни третього світу. Існує багато чинників, які дозволяють заносити держави до тієї, чи іншої категорії. Йдеться передусім про соціально-економічні аспекти: рівень та якість життя, валовий внутрішній продукт, розмір бюджету, рівень доходу громадян, прозорість законодавства та податкової системи тощо. Однак є й інший погляд: розвиненість країни – це уявлення, що живе у свідомості людей. Так, навіть малоосвічений громадянин із будь-якого куточку світу розуміє, що, наприклад, Німеччина чи Сполучені Штати – це розвинені країни. Для кожного це аксіома, попри те, знає він економіч-

бачення прийшли довести свої європейські сподівання, прагнення та надії. Мільйони очей, сповнених рішучості, мільйони голосів, що скандували слова перемоги, мільйони сердець, які билися в унісон – все це було природним, бо такими завжди й були українці: рішучими, волелюбними, із загостреним почуттям справедливості. Саме такою світ і побачив Україну вперше після непростих часів, коли так само здобувалася незалежність.

Мета наших міжнародних зусиль – закріплювати та посилювати цей образ, який не може не викликати поваги. І один із найкращих інструментів для цього – втілення в життя потужних і змістовних національних проєктів, які притаманні, швидше, розвиненим країнам, ніж тим, що розвиваються. Одним із таких проєктів, найкращою можливістю знову представити світу прекрасну, сильну та самобутню державу є проведення в Україні матчів фінальної частини Чемпіонату Європи з футболу 2012 року. Президент України Віктор Ющенко неодноразово наголошував на надважливості цього заходу для нашої держави не тільки через його вплив на авторитет України в міжнародному співтоваристві, а й через унікальну особливість Євро як інструмента, що може і має консолідувати націю краще, ніж будь-які політичні кроки.

Останній, тринадцятий, Чемпіонат Європи з футболу завершився 29 червня у Відні перемогою збірною Іспанії над Німеччиною з рахунком 1:0. Це був другий у історії європейських футбольних першостей турнір, що проводився у двох країнах. Першим був Чемпіонат 2000 року у Бельгії та Нідерландах. Третім буде Євро в Україні та Польщі.

При підготовці до чемпіонату в організаторів, цілком

благополучних та стабільних європейських країн, також виникали труднощі. Наприклад, через протести мешканців Цюриха проти реконструкції стадіону Хардтурм ледь не зірвалося проведення змагань у цьому чарівному місті. Це викликало стурбованість УЄФА, але проблему було вирішено через реконструкцію іншої спортивної арени стадіону Летцигруд. Це дуже нагадує українські проблеми з реконструкцією Олімпійського, які, я переконана, наша держава подолає не гірше за Швейцарію.

Чемпіонат в Австрії та Швейцарії відбувся і нагородив своїх господарів величезними здобутками. За повідомленням УЄФА, Євро-2008, яке було організовано спільно Австрією та Швейцарією, принесло 250 млн. євро прибутків.

Мартін Каллен, який представляв УЄФА в організаційному комітеті чемпіонату, сказав, що порівняно з Євро-2004 у Португалії, цьогорічний захід супроводжувався ще більшим успіхом, “майже в усіх площинах”. Більше людей побачило Євро по телебаченню, скористалося засобами громадського транспорту. Також цей чемпіонат пройшов без значних порушень.

За даними УЄФА, повний дохід з турніру становив 1,3 млрд. євро, з чого більш як половина припала на продаж телевізійних прав. Витрати на організацію чемпіонату становили 600 млн. євро, а чотири роки тому в Португалії – 313 млн. євро.

Ефекти від проведення Євро, вимірювані у грошовому розмірі, зазвичай тримаються на трьох колонах. Це інвестиції в спортивну інфраструктуру (розвиток будівельної галузі), витрати відвідувачів свята (туристичний сектор) та поточні витрати бюджету заходу (передовсім сфера послуг). Вимірювані в грошовому розмірі ефекти охоплюють,

Будівництво стадіону “Шахтар” у Донецьку розпочалося в 2004 р. За проєктом, ця споруда відповідає класу “еліт” за акредитацією УЄФА та ФІФА. Розмір ігрового майданчика – 105х68 метрів. Стадіон налічуватиме 50 тис. місць, з яких 5 тис. – VIP з доступом до конференц-залів. Також передбачено 230 місць для інвалідів та 150 місць для супроводжуваних їх осіб. На території спортивного комплексу будуть побудовані кафе, магазин, музей ФК “Шахтар”, автостоянка на 5 тисяч машин.

зокрема, товарообіг, додану вартість, вплив на зайнятість та фінансову складову. Додатково береться до уваги аспект збереження коштів у населення країни, яке за таких обставин, може брати участь у події за значно менші кошти.

Аналіз спортивної події такого масштабу буде неповним без урахування „якісних ефектів”, які неможливо виміряти в цифрах. Уже до початку чемпіонату кожна країна-господар відчуває значне покращання можливостей зайняття професійним спортом на сучасних майданчиках, тренувальних базах тощо. Здійснюється модернізація об'єктів іншої, неспортивної інфраструктури, особливо транспортної. Це підвищує функціональність і оперативність роботи цих об'єктів. Починають працювати іміджеві аспекти як для окремих міст і регіонів, так і для країни в цілому. Люди, задіяні у чемпіонаті, набувають величезного досвіду з організації та участі в подібних подіях. Ефекти від цього виходять далеко за межі європейської футбольної першості й можуть проявитися при подальшій організації інших міжнародних подій.

Для України це також шанс змінити цілі пласти діючого законодавства та привести їх у відповідність до європейських стандартів.

Можна підготуватися до чемпіонату й не змінюючи законодавство, але від цього ми втратимо можливість здійснити масштабні інституційні зміни.

Інвестори, які вже тривалий час працюють в Україні, неодноразово наголошували на необхідності спрощення дозвільних процедур, формуванні чітких і прозорих умов проведення тендерів, а нині є можливість прийняти конче необхідні зміни.

Усім також відомо, що інвестори очікують надання їм пільгових умов інвестування, пропозицій від уряду щодо розширення кола інструментів і механізмів здійснення інвестиційної діяльності.

Сподівання на те, що інвестор буде зацікавлений лише темою Євро-2012 і прийде вкладати величезні гроші, є марними. Без належних чітких, логічних, прозорих умов ведення бізнесу жоден із інвесторів не захоче працювати в Україні.

Для підготовки Євро-2012 необхідні зміни та доповнення до діючої норма-

тивно-правової бази, які мають врахувати можливість використання інструментів і механізмів, що сприятимуть залученню інвестора для реалізації проектів в рамках Євро-2012, пільгового режиму оподаткування, спрощення дозвільних процедур.

Взагалі, робота з інвесторами та з грошима, зокрема, потребує величезного рівня прозорості. Найменший натяк на нецільове використання коштів може назавжди відвернути того чи іншого інвестора від нашої спільної справи, і тоді буде втрачено довіру до держави. Для вирішення цього питання в Греції, наприклад, під час підготовки до проведення Олімпіади 2004 за підтримки уряду було створено неурядову організацію АТНОС. Згідно з положеннями відповідних нормативних актів, головним завданням АТНОС було визначено організацію та проведення Олімпійських та Паралімпійських ігор. Для забезпечення реалізації завдання АТНОС були надані повноваження самостійного використання коштів, виділених урядом Греції та залучених від грецьких і міжнародних інвесторів. Дохід від заходу значно перевищив цифру у 2 мільярда євро, водночас як видатки становили близько 1968 мільйонів. Таким чином прибуток АТНОС становив близько 130 мільйонів євро. І сьогодні низка грецьких компаній зацікавлена в співробітництві з Україною в питаннях підготовки та проведення матчів Євро-2012.

Неможливо, кажучи про грандіозні спортивні події сучасності, оминати тему останньої літньої Олімпіади в Китаї. На свято спорту було витрачено понад сорока мільярдів доларів, що стало рекордом за всю історію ігор. Для порівняння, орієнтовний бюджет Олімпіади в Сочі становитиме приблизно 12 мільярдів. Левова час-

тка цих видатків пішла на розбудову інфраструктури. Так, новий термінал аеропорту Пекіна обійшовся у 3 мільярди, а ще близько десяти було витрачено на екологічну інфраструктуру, зокрема, боротьбу зі смогом.

Суттєві зрушення відбулися і для міжнародного сприйняття Китайської Народної Республіки. Пекінська Олімпіада забезпечила успішне зростання міжнародного іміджу Китаю і його привабливості для туристів усього світу. Такими є підсумки он-лайнного опитування, проведеного всесвітньо відомою дослідницькою компанією "Ей-Сі Нільсен" серед 16 держав і регіонів світу.

Згідно з дослідженням, 80 відсотків опитаних ніколи не бували в материковій частині Китаю. Однак після Олімпіади більше 50 відсотків респондентів висловили намір відвідати Китай.

Понад 70 відсотків опитаних визнали, що Пекін виявився "сучаснішим і високотехнологічнішим", ніж вони очікували. Серед тих, хто побував в Китаї під час Олімпіади, 80 відсотків хотіли б відвідати його ще раз. За прогнозом Всесвітньої туристичної організації, до 2020 року Китай стане найбільшою туристичною Меккою світу і щорічно приваблюватиме 137 млн. зарубіжних туристів. Експерти вважають, що після того, як Пекінська Олімпіада поставила Китай на центральне місце міжнародної арени, цей прогноз збудеться раніше, ніж очікувалося.

Також значно зросла довіра до Китаю, в нього репутація країни, яка будь що дотримується взятих на себе зобов'язань, попри будь-які труднощі – природні чи політичні. Така репутація найчастіше стає визначальною для інвестора, який обирає нові регіони для власної активності.

Дуже важливим фактором для збереження довіри ін-

Австрійський та польський послы в Україні Маркус Вукетіч та Яцек Ключковські розповіли про досвід підготовки до футбольних Євро під час Дня Європи в Києві у травні 2008 року

вестора є виконання планових зобов'язань, дотримання термінів та умов. Так, нещодавнє відкриття сучасного й класного, навіть за європейськими стандартами стадіону у Дніпропетровську, важить для поліпшення інвестиційного клімату країни набагато більше, ніж численні розмови та заяви про "нашу цілковиту готовність".

У Посланні Президента України Віктора Ющенка до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України 2008 року було зазначено: "У цілому тему Європейського чемпіонату з футболу 2012 року я виношу в окрему стратегічну групу питань. Держава зробить усе, щоб гідно провести його фінальну частину в Україні. Для нас значення цієї події виходить за рамки спорту. Це – чіткий часовий орієнтир для багатьох завдань: і переоснащення інфраструктури, і здійснення інвестиційного плану розвитку, і проведення, нарешті, реальної популяризаторської кампанії про Україну в Європі та світі".

Звичайно, будь-який масштабний інвестиційний проект містить політичні ризики. УЄФА розглядає надані гарантії як гарантії держави, а не окремих посадовців. Це відповідає нашому прагненню до того, щоб підготовка до Євро-2012 була поза зоною політичною

боротьби, і якщо й впливала на політику, то тільки як об'єднуючий стрижень, здатний сформулювати для всіх політичних сил та верств населення єдине спільне завдання.

Ще раз підкреслюючи надзвичайне значення вдалого проведення Євро-2012 для України, її фінансової потужності та міжнародної репутації, хочу провести певну аналогію. Відчувши падіння інтересу до рекламного бізнесу з боку рекламодавців, Американська Рекламна Асоціація запровадила гучний телевізійний проект „Як великі бренди ставали великими“, де у цікавих динамічних роликах нагадувала глядачам, як формувалися бренди, які сьогодні коштують десятки та сотні мільярдів доларів і займають стабільне місце в житті кожного споживача. Тож, коли майбутні покоління українців через тридцять чи п'ятдесят років вирішать зробити цикл сюжетів на тему „Як Україна стала великою“, я дуже хотіла б, щоб поруч із кадрами набуття незалежності, польоту в космос першого українського космонавта, помаранчевої революції, перемоги на Євробаченні займав гідне місце сюжет про проведення в Україні найкращого і по той час Чемпіонату Європи з футболу в далекому для наших нащадків 2012 році.

Нитка Аріадни українських вчених

Валерій ІРКЛЕЙ

Юрій КЛЕЙНЕР

Трохи статистики

За даними Держкомстату України у період 1995-2005 рр. Черкаський завод хімволокна експортував понад 178 тис. тон своєї продукції на суму більш, як 412 млн. доларів США. За період з 1991 до 2005 року асортимент віскозних ниток на підприємстві збільшився з 7 до 45 найменувань.

У період 1994-2006 р. новітні технології одержання віскоз високої фільтрації, розроблені українськими вченими з урахуванням особливостей застосовуваної сировини й апаратурного оформлення процесів, були успішно впроваджені у виробництві целюлозних матеріалів різного асортименту в Україні, у ВАТ «Черкаське хімволокно», та на ряді фірм ближнього і далекого зарубіжжя. Зокрема, у 1994-1997 рр. нові технології реалізовані у виробництвах штапелю, високомодульного полінозного волокна і целофану на польській фірмі «WISTOM». Випустивши більше 25 тис. т готової продукції, підприємство, поряд із сірковуглецем, заощадило близько 200 т целюлози і понад 500 т їдконого натру. Економія останніх відбулася завдяки різкому підвищенню якості прядильних розчинів. У таблиці 1 наведені дані з обсягу випуску продукції, а також – по зниженню витрат сірковуглецю та його емісії у повітряний простір.

Таблиця 1. Зниження витрати сірковуглецю у виробництвах волокон і целофану на підприємстві «WISTOM» (Польща) завдяки використанню новітніх технологій

Вид продукції	Обсяг випуску продукції, т	Зниження споживання CS ₂		Зниження емісії			
				CS ₂		H ₂ S	
	т	т	%	т	%	т	%
Полінозне волокно	12836	893	24.2	403	26.0	18.5	27.3
Штапельне волокно	11076	897	16.2	136	25.5	7.8	25.1
Целофан	1089	40	13.3	13	21.4	0.7	18.5
Усього	25003	1803	18.8	552	24.5	27.0	23.6

Указом Президента України «Про присудження Державних премій України в галузі науки і техніки» присуджено Державну премію за цикл робіт: «Наукові основи, розроблення та впровадження конкурентноздатних ресурсозберігаючих технологій волокнистих матеріалів та виробів». Однією із складових цього циклу є наукова робота, присвячена створенню та впровадженню у виробничу практику сучасної технології виробництва нового покоління віскозних волокон та ниток. Її автори – співробітники Київського національного університету технологій та дизайну професор, доктор технічних наук Валерій Михайлович Ірклєй та доцент, кандидат технічних наук Юрій Якович Клейнер – підготували цей матеріал на прохання «З.С.» (подається скорочено).

Окрім польської фірми «WISTOM», розроблені новітні технології виробництва і формування віскоз пройшли успішну апробацію на машинах безперервної дії типу KVH у словацькому об'єднанні «Slovensky Hodvab», а у 2004 р. на прохання болгарської фірми «SVILOSA» успішно реалізовані на центрифугальному виробництві з використанням машин типу ПЦ-250-ІІ7.

За усім цим стоїть напружена праця українських вчених. Не варто доводити, що хімічні волокна, відомі під назвою «віскоза», отримані з природного полімеру – целюлози, не втрачають завойовані позиції. І це не зважаючи на свій більш ніж 110-річний вік (для порівняння – синтетичні волокна мають лише 40 – 70-річну історію). Завдяки високим фізіолого-гігієнічним властивостям, розширюється асортимент та галузі їхнього застосування. Для виготовлення різноманітних текстильних і трикотажних виробів широкого вжитку з високими гігієнічними і експлуатаційними властивостями використовуються віскозні текстильні нитки та волокна як у чистому вигляді, так і у сполученні із синтетичними, штучними і натуральними волокнами. Віскозні нитки та волокна за своїми властивостями дорівнюють бавовняним, а у деяких характеристиках – перевищують їх.

Технологічні фрагменти процесу

Асортимент і якість текстильних виробів з віскозних ниток значною мірою залежить від їхньої текстильної структури. Вони характеризують розміри, кількість та розташування елементарних ниток і зв'язок між ними. Донедавна на підприємствах СНД, у тому числі в Україні, в об'єднанні «Черкаські волокна», центрифугальним і безперервним способом вироблявся досить обмежений асортимент віскозних ниток. В основному – лінійної щільності 8.4-33.3 текс. Нитки 8.4-29 текс використовувалися у ткацькому, трикотажному та галантерейному виробництвах. Найбільше багатофіламентних ниток 33.3 текс із числом елементарних ниток 65 вироблялися в Росії та Білорусі за двованним методом формування. З них робили технічні (кордні) тканини для автомобільних шин. Перспективним напрямом поліпшення текстильної структури віскозних

ниток є зниження лінійної щільності як комплексних, так і елементарних ниток із збільшенням або збереженням їхньої філаментності. Виготовлені з них тканини та трикотажні полотна здобувають шовковистість, легкість, м'якість, драпірувальність, що істотно впливає на збереження форми та зовнішнього вигляду виробів з них. Застосування комплексних ниток з удосконаленою структурою підвищує їхню надійність і довговічність при експлуатації, зменшує матеріалоемність текстильних виробів, позитивно відбивається на продуктивності праці на підприємствах легкої промисловості та зменшує собівартість готової продукції.

Зміну лінійної щільності комплексних ниток можна вирішити додатковим крученням. Саме такий шлях обрали у свій час підприємства легкої та шинної промисловості, намагаючись самостійно вирішити проблему. Але трудомісткий спосіб механічної модифікації не мав широкого розвитку. Він застосовується в основному в шовкоткацтві і тільки для виробництва обмеженого асортименту тканин типу мусліну чи крепу. Виявилось, що застосування високого скручування може привести до порушення компактності нитки, викликати обриви елементарних ниток і підвищити дефектність комплексних. Це викликає втрату їхньої міцності та подовження.

Не увінчалися успіхом спроби створення промислових технологій виробництва віскозних багатофіламентних ниток, у тому числі – низької лінійної щільності і профільованих безпосередньо на центрифугальних й безперервних виробництвах. Пошук у цьому напрямі, як правило, не виходив за рамки дослідних робіт і обмежувався виготовленням невеликої кількості експериментальних зразків. Це обумовлювалося як складністю численних процесів і явищ, що протікають у віскозних технологіях, так і відсутністю достовірних експериментальних даних, неможливістю їх подальшого відтворення у виробництві. Не дивлячись на численні роботи, практичний розвиток виробництв віскозних текстильних ниток та їхня переробка у багатьох питаннях випереджають теорію. Тому виникла потреба у проведенні на більш високому науково-технічному рівні цілеспрямованих досліджень для ґрунтовного вивчення окремих стадій віскозного процесу.

Наукове обґрунтування

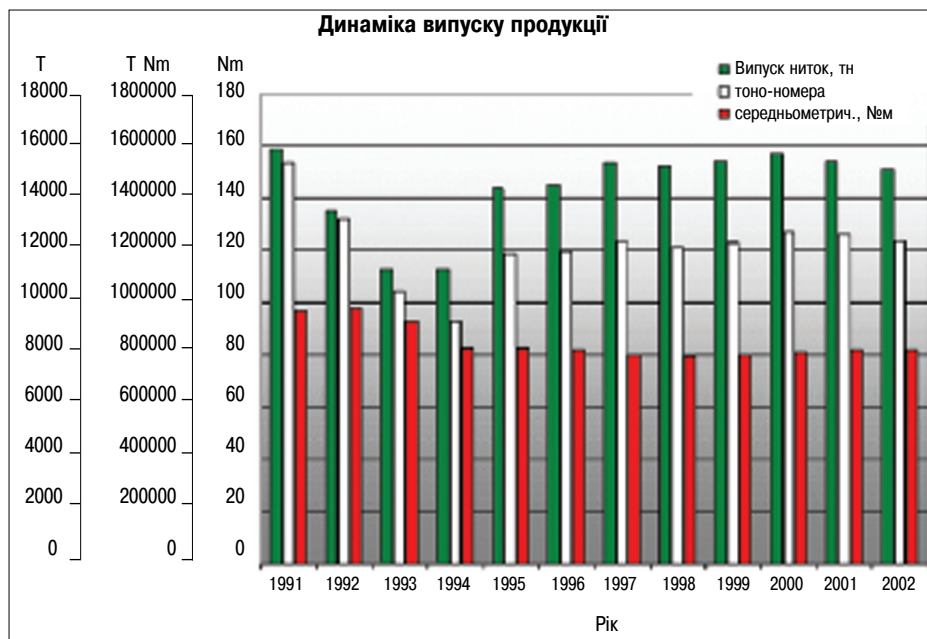
Мета роботи українських вчених полягала в науковому обґрунтуванні, технічній розробці і удосконаленні технологічних процесів одержання принципово нового асортименту ниток для підприємств легкої промисловості. Відбувався пошук шляхів цілеспрямованого регулювання властивостей віскозних текстильних ниток залежно від галузей їхнього застосування. Саме своєчасне комплексне вирішення перерахованих проблем дозволило створити новітні вітчизняні технології, що користуються високим попитом на світовому ринку сировини і успішно витримують конкуренцію з аналогічною продукцією закордонних фірм ближнього і далекого зарубіжжя. Тут були застосовані нетрадиційні дослідження особливостей морфо-

логії та здібності до хімічних перетворень сировини для виробництва віскозних ниток та волокон – целюлози.

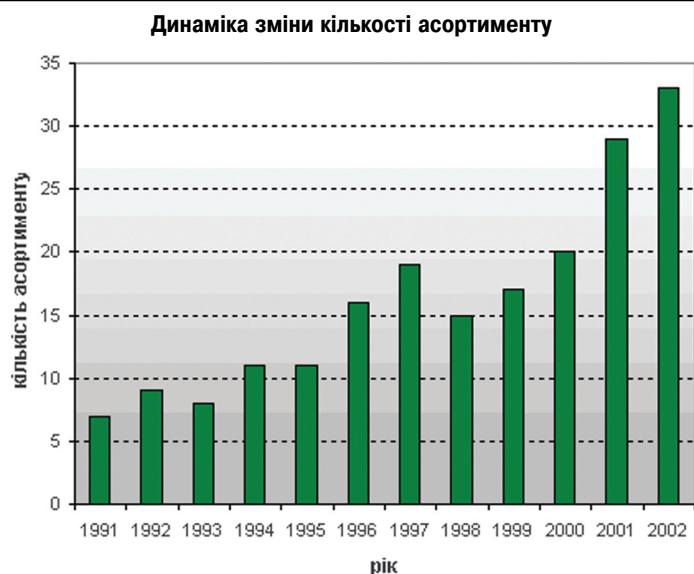
Реакційна здатність целюлоз (аморфно-кристалічного полімеру) багато в чому визначається їхньою упорядкованістю, яку характеризують індексом кристалічності X_c (частка кристалічної частини). Виходячи з різноманіття целюлоз, асортимент яких постійно розширюється, зростає необхідність у визначенні ступеня кристалічності, ідентифікації і кількісної оцінки кристалічних модифікацій, що в даний час на виробництвах не здійснюється. Для цього був застосований рентгенодифракційний метод дослідження і розроблена спеціальна комп'ютерна програма «КРИСТ». Результати проведених досліджень використовувалися як необхідна інформація для розробки технологічного регламенту отримання в умовах діючого виробництва високоякісних технологічних розчинів ксантогенату – ефіру целюлози (віскоза), з яких у подальшому формуються віскозні нитки та волокна.

Одночасно здійснювалися фундаментальні дослідження процесу формування віскоз різного складу, що використовуються для виробництва целюлозних матеріалів. Була вивчена кінетика процесу омилання ксантогенату целюлози за умов різних концентрацій сірчаної кислоти й температур. Це дало змогу розробити технологічний регламент формування віскозних ниток та волокон.

Завдяки новітній технології ВАТ «Черкаське хімволокно» змогло значно розширити асортимент продукції та приступити до освоєння технологій виробництва багатофіламентних ниток малої лінійної щільності з принципово новими властивостями.

При порівнянні наведених таблиць видно, що збільшення випуску продукції почалося з 1995 року, тобто у той період роботи підприємства, коли почав зростати асортимент. Впровадження новітніх технологій дозволило за рахунок цього вийти на потужності випуску продукції близькі, а подекуди й рівні показникам 80-90-х рр. минулого століття.

До асортименту, що раніше не вироблявся ані в близькому, ані у дальньому зарубіжжі, можна віднести нитки наступної лінійної щільності і філаментності: 44/12, 56/15, 133/50, 133/80, 133/120, 222/50, 333/30, 560/100 і 333/60 із плоским профільним перерізом. Для досягнення необхідних фізико-механічних показників, при формуванні були розроблені нові конструкції фільтрів із певним числом отворів необхідних розмірів та конфігурації.

Завдяки реалізації новітніх технологій, на БАТ «Черкаське хімволокно» відбувається суттєва зміна лінійної щільності не тільки вироблених комплексних ниток, але й елементарних ниток, значення яких наведені в таблиці 2.

Таблиця 2. Лінійна щільність комплексних і елементарних ниток, що виробляються на БАТ «Черкаське хімволокно»

Показники	Роки виробництва віскозної текстильної нитки											
	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Лінійна щільність комплексних ниток												
dtex, min	67	67	84	84	84	84	67	84	67	67	44	44
dtex, max	133	133	133	166	166	166	166	166	333	333	560	560
Лінійна щільність елементарних ниток												
dtex, min	2.66	3.50	3.50	3.50	2.75	2.66	2.66	2.66	2.66	2.63	1.66	1.11
dtex, max	4.67	4.43	4.67	4.67	4.67	4.67	4.67	4.67	5.55	5.55	11.1	11.1

Особливий інтерес представляє виробництво ниток лінійної щільності 133 dtex, які відносяться до наймасовішого асортименту. Нитка 133 dtex виробляється 5 видів із числом елементарних ниток 30, 40, 50, 80 і 120. Тому їхні властивості були піддані додатковим дослідженням і визначенню деяких показників, що не входять у вимоги чинних нормативних стандартів на готову продукцію. Це дозволило спрогнозувати їхнє поведіння при переробці в текстильні матеріали. Результати наведено в таблиці 3.

Надання віскозній нитці бавовноподібних властивостей створило передумови виробництва текстильних виробів із підвищеними якісними та естетичними показниками. Зменшилася матеріалоемність. Більша структурна однорідність забезпечує рівномірність фарбування тканин і трикотажних полотен. Одночасно поліпшуються фізіолого-гігієнічні властивості за рахунок зростання показників вологопоглинання з 160 % до 170 % і

капілярності з 6.5 % до 8.5 %. Обривність нитки і, відповідно, кількість відходів, практично не збільшилася, а на деяких підприємствах навіть зменшилася на 2-4 %.

Взагалі, властивості віскозних ниток повністю відповідають вимогам чинної нормативно-технічної документації (стандарті ISO, ГОСТ колишнього СРСР, які діють у державах СНГ, та ДСТУ (Державні стандарти України)). При цьому частка вищого та першого сорту склала 75-85%.

Віскозні нитки БАТ «Черкаське хімволокно» переробляються в чистому вигляді й у суміші з вовною та іншими видами хімічних і природних волокон. Завдяки більш високій чутливості до барвників, аніж синтетичні або висококристалічні натуральні волокна, віскозні нитки забезпечують умови для більш глибокого і рівномірного фарбування отриманих із їхньої суміші виробів. Одночасно, володіючи високим вологопоглинанням і капілярністю, вони надають виробам більш високої комфортності та фізіолого-гігієнічних властивостей, довше зберігають форму і гарний зовнішній вигляд при експлуатації.

За підсумками роботи, БАТ «Черкаське хімволокно» провело аналіз задоволення споживачів власною продукцією серед основних споживачів віскозної текстильної нитки, що представляють різні регіони світу. В опитуванні взяли участь фірми Франції (ABKNT), Туреччини (Busas Tekstil), Пакистану (Impex Impex Enterprises), Японії (Marubeni) та Італії (Miroglio, SPA). Результати опитування підтвердили високу оцінку якості української продукції та ступінь задоволення фірмами від співробітництва з об'єднанням. Більшість партнерів оцінила черкаську продукцію як таку, що відповідає найбільш високій якості та поставила індекс якості у 9–10 балів за 10-бальною шкалою.

Окремо необхідно відзначити інший напрям використання результатів новітніх наукових досліджень українських вчених у цьому напрямі. А саме – створення за віскозною технологією плівок медичного призначення. Вказані плівки багато років використовувались в якості мембран в апаратах для гемодіалізу та мембран – покриття при лікуванні опікових 2-3A ступеню. На них має ДСТУ (Державний стандарт України) та відповідний дозвіл Міністерства охорони здоров'я щодо використання у медичній практиці. Втім, це вже зовсім інша розповідь.

Таблиця 3. Властивості віскозних ниток 133 dtex різної філаментності

№ п/п	Найменування показників	Одиниця виміру	Показники				
1	Філаментність нитки	одиниць	30	40	50	80	120
2	Лінійна щільність елементарних ниток	dtex	4.43	3.33	2.66	1.66	1.11
3	Nm метричний елементарних ниток	м/кг	2250	3000	3750	6000	9000
4	Початковий модуль	ГПа	11.2	11.0	11.5	11.4	11.6
5	Відносна міцність у петлі	%	88	90	92	93	94
6	Витривалість при багаторазових подвійних вигинах	циклів	1200	1450	2353	3881	4068
7	Витривалість при багаторазовому розтягу при деформації 2 %	циклів	396	477	545	691	811
8	Показник критичного скручування	кр/м	850	890	930	1010	1085

Україна на шляху до Кіото: прогрес чи регрес?

Тетяна ПЕРГА,
кандидат історичних наук,
старший науковий
співробітник
ІСЕМВ НАН України

Однією з глобальних проблем сучасності, безперечно, є глобальні зміни клімату Землі, негативні наслідки яких відчувають уже всі країни світу. Не обійшли вони стороною і Україну.

Так, статистичні дані останніх років свідчать, що територія України також зазнає значних економічних збитків та втрат людських ресурсів від зміни клімату та стихійних природних явищ, що відбуваються внаслідок зростання впродовж останніх років частоти та інтенсивності стихійних метеорологічних явищ. За даними гідрометеорологічної служби, протягом 1986–2005 рр. зафіксовано 2254 випадки лише стихійних метеорологічних явищ, чи в середньому 113 на рік. При цьому впродовж 1986–1990 рр. їх кількість становила 443, а протягом 2001–2005 рр. – 716. За даними МНС, лише економічні збитки від надзвичайних ситуацій природного характеру за 1997–2005 рр. становили близько 5 млрд. грн. А одна лише повінь липня 2008 року в Україні, яка була найбільшою за останні 100 років, призведе

ла до майже таких самих збитків. Найпоширенішими стихійними метеорологічними явищами в Україні є дуже сильний дощ (47%), сильний вітер (14%) та дуже сильний снігопад (8,5). Згідно з оцінками, найбільш катастрофічними для України впродовж останнього десятиліття є паводки у Закарпатті, сильні снігопади на всій території та особливо в Криму. Останніми роками така картина стає дедалі частішою для України, однак чи можна звикнути до думки, що завтра сусід може залишитися без даху над головою?

Хоча сьогодні досить широко обговорюється загроза глобальних змін клімату Землі для прибережних і малих острівних держав, на наслідках цього процесу для інших територій не акцентується достатньо уваги. Однак для багатьох країн, серед яких і Україна, вони також можуть бути катастрофічними. Це актуалізує завдання не лише вивчення та прогнозування глобальних змін клімату Землі для України, а й розробку конкретних механізмів їх попередження та мінімізації. Особливо важливим воно вбачається нам в контексті того, що з початку 2008 року розпочався новий етап реалізації механізмів, започаткованих Кіотським протоколом – торгівля квотами на викиди парникових газів, що відкриває для сторін – учасниць цього процесу широкі перспективи та дає можливість не лише зробити реальний внесок в боротьбу з глобальними змінами клімату Землі, а й отримати економічні вигоди.

Загалом на даний момент

наслідки глобальних змін клімату Землі для України не є катастрофічними, однак вже в недалекому майбутньому можна очікувати значні матеріальні проблеми в зв'язку з їх ліквідацією.

Так, на думку ряду експертів, упродовж наступного десятиліття середньостатистична температура в Україні зросте на 0,2 градуса за Цельсієм. У 2007 році середні показники в період із грудня по лютий перевищували норму на 0,7 градуса за Цельсієм. У майбутньому така тенденція зберігатиметься, не виключена й можливість прискорення темпів підвищення температури до 1,1 градуса.

Результатом такого потепління клімату стануть різкі перепади тиску, що може спричинити збільшення частоти появи ураганних

вітрів, сильних опадів, які супроводжуватимуться паводками. З подібними проблемами зіштовхнуться, насамперед, західні, частково північні та центральні райони України.

За прогнозами, для України прийде потепління принесе як позитивні, так і негативні наслідки, однак останніх очікується більше. Так, підняття рівня Чорного та Азовського морів на 22 см призведе до необхідності підсилення берегоукріплювальних робіт лише в Криму на відстані 141 км (на суму більш як \$550 млн.). Для азовського узбережжя необхідно буде захистити 170 км кліфів, що активно розвиваються (на суму більш ніж \$250 млн.). Зважаючи на вартість доставки піску, загальні витрати за обрахунками кількарічної давності

12 грудня у Познані завершився черговий раунд міжнародних переговорів зі зміни клімату на базі Рамкової Конвенції ООН зі зміни клімату та Кіотського Протоколу. Головна мета зустрічі – формування чернетки наступної міжнародної угоди зі скорочення викидів, що вступить у силу після Кіотського протоколу. В Познані країни зробили заяви про свої плани скорочення викидів на період після 2012 року. Уряд України планує взяти зобов'язання скоротити викиди на 20% від рівня 1990 року терміном до 2020 року. Фактичні викиди парникових газів на 2006 рік становили мінус 55% від рівня 1990 року.

становитимуть: в Одеській області – \$211 млн., Миколаївській – \$93 млн., Херсонській – \$39 млн., в Республіці Крим – \$872 млн. Таким чином, сумарні витрати на ці роботи становитимуть \$1208 млн. А підняття рівня моря до 115 см, яке прогнозується за найбільш несприятливим сценарієм, може стати для нашої держави просто катастрофічним, адже воно призведе ще й до деградації дельт річок Дунаю, Дніпро, Дністер, в результаті чого буде знищено 9 840 га земельного фонду та затоплено близько 19 000 га низинних ділянок узбережжя.

Зважаючи на негативні оцінки наслідків глобальних змін клімату Землі, світова спільнота вже з кінця XX ст. розпочала невпинну боротьбу за їх мінімізацію. Так, з метою захисту кліматичної системи та стабілізації концентрації парникових газів в атмосфері 155 держав, у тому числі Україна, у 1992 році на Конференції ООН в Ріо-де-Жанейро підписали Рамкову конвенцію ООН про зміну клімату Землі. Її головною метою є досягнення глобального зниження викидів парникових газів у атмосферне повітря. Нагадаємо, що для країн – Сторін Конвенції передбачено різні показники обсягів скорочення сукупних щорічних антропогенних викидів парникових газів у середньому на 10% в еквіваленті двоокису вуглецю порівняно з базовим рівнем 1990 (в окремих випадках 1995) року. Однією із запитань того, що ця Конвенція не стане черговою декларативною заявою, є прийняття на міжнародному рівні конкретних механізмів реалізації прийнятих рішень, до яких належать: торгівля квотами на викиди парникових газів, реалізація проєктів спільного впровадження та механізми чистого розвитку.

Відповідно до окреслено-

го, конкретний план дій та створення відповідних умов мали бути створені Сторонами-учасниками Конвенції до 31 грудня 2006 року.

Україна стала Стороною Конвенції 11 серпня 1997 р. після її ратифікації Верховною Радою України 29 жовтня 1996 р., а підписала Кіотський протокол до Конвенції 15 березня 1999 р. і ратифікувала його 4 лютого 2004 р.

Аналізуючи участь України в механізмах Кіотського протоколу, зауважимо, що цей крок нашої держави можна розглядати як один із шляхів виконання закону „Про основи національної безпеки”, згідно з яким до основних напрямків державної політики з питань національної безпеки, зокрема, віднесено: в екологічній сфері – реалізацію заходів щодо зменшення негативного впливу глобальних екологічних проблем на стан екологічної безпеки України, розширення її участі у міжнародному співробітництві з цих питань; впровадження у виробництво сучасних, екологічно безпечних, ресурсо- та енергозберігаючих технологій; в економічній сфері – поліпшення інвестиційного клімату, підвищення ефективності інвестиційних процесів (стаття 8).

Водночас, реалії сьогодення надзвичайно далекі від задекларованих документів і заяв, які іноді лунають із боку відповідних посадовців, наслідком чого є невиконання Україною багатьох зобов'язань, покладених на держави-сторони Кіотського протоколу та втрата багатьох економічних можливостей і фінансових вигод від участі в імплементаційних механізмах. Якщо політика нашої держави у найближчий час не зміниться, то розмір матеріальних і моральних збитків буде величезним.

Економічні розрахунки свідчать, що причиною цьо-

го є те, що механізми Кіотського протоколу є дуже привабливими для нашої країни, що обумовлено як встановленими для України в рамках Конвенції зобов'язаннями не перевищувати рівень викидів парникових газів щодо відповідного рівня 1990 року, так і тим, що внаслідок спаду виробництва в Україні вже відбулося скорочення викидів парникових газів, квоти на які можуть бути використані для продажу протягом 2008–2012 рр.

Загалом експерти оцінюють потенційний ринок торгівлі квотами на викиди парникових газів як такий, що може обійти за обсягом ринкових торгів ринки традиційних сировинних товарів. Таке припущення висунув голова Комісії з торгівлі товарними ф'ючерсними США (CFTC) Вальтер Люккен. Так, згідно з інформацією Світового банку, продаж квот на викиди газів, які руйнують озоновий шар, оцінюється сьогодні приблизно у \$64 млрд.

Найбільший обсяг торгів – близько \$50 млрд. припадає на територію Євросоюзу відповідно до спеціальної європейської системи торгівлі квотами. Аналітична компанія „Point Carbon”, яка працює на цьому ринку, зробила припущення, що у 2020 році ринок цих квот може досягти \$3 трлн. у випадку, якщо США створять власну систему торгівлі квотами за Кіотським протоколом.

Хоча квота України на викиди парникових газів становить за Кіотським протоколом 923 млн. т щорічно, на даному етапі фактичний обсяг не перевищує 440–460 млн. тон. Інші 460–480 млн. тон щорічно, починаючи з 2008 року, сумуються та можуть бути виставлені на продаж.

За оцінкою Мінекономіки, прогнозований рівень надлишку національної квоти на викиди протягом 2008–2012 рр. становитиме приблизно 2244 млн. тонн у еквіваленті двоокису вуглецю (449 млн. тонн у середньому за рік), а за виклю-

Віталій ГРАБАР. Фосфорна аварія

Борис ДВОРНИЙ. Ранок промислового Запоріжжя

ченням обов'язкового резерву становитиме близько 1350 млн. тонн еквіваленту вуглекислого газу (279 млн. тонн у середньому за рік).

Залежно від коливань ціни на одиницю встановленої кількості викидів парникових газів на вуглецевому ринку, які за даними звіту Світового банку, підготовленого на прохання Уряду України в листопаді 2006 року, оцінювалися в межах від 1 до 10 євро за тонну еквіваленту вуглецю, Україна має можливість упродовж 2008–2012 років додатково отримувати лише від продажу квот від 0,28 до 2,8 млрд. євро щорічно.

Надзвичайно позитивним моментом є те, що продавати квоти може не лише наша держава, а й вітчизняні підприємства (шляхом зниження викидів та реалізуючи спільні проекти). Серед українських компаній значний інтерес до цього висловили такі підприємства, як шахти ім. Засядько та „Червоноармійська-Західна №1”, заводи „Азовсталь”, металургійний цементний завод „Істіл”, „Подільський цемент”, „Донбаська паливно-енергетична компанія”.

А 28 травня 2008 р. у Запоріжжі підписано угоду з чеською компанією Blackstone Global Ventures у рамках Кіотського протоколу. Згідно з умовами угоди, місто отримає 1,5 млн. євро

прибутку. За словами генерального директора Blackstone Global Ventures Станіслава Колара, у Запоріжжі з'явиться устаткування, здатне перетворювати метан і CO₂, що утворюється в процесі розкладання твердих побутових відходів, на теплову або електричну енергію.

На думку спеціалістів, найбільшим попитом квоти користуватимуться в Японії, країні Євросоюзу та Канади, тобто у промислово розвинених держав, які матимуть їх дефіцит у 2012 році.

Першою ластівкою стало підписання 14 липня 2008 року Японією та Україною меморандуму про співробітництво в сфері торгівлі квотами на викиди парникових газів, який сприятиме активізації подальших кроків у цій сфері, що дозволить спрямовувати отримані кошти на модернізацію вітчизняних підприємств.

На жаль, попри значний інтерес до купівлі надлишків квот із боку промислово розвинених країн, на сьогоднішній день чи не єдиним реальним покупцем українських квот залишається Японія. На наш погляд, проблема полягає в надлишку вільних квот, який сьогодні спостерігається в цьому сегменті ринку, та існуванні потужних конкурентів, наприклад, Росії, яка має значно більший

запас квот. Так, деякі фахівці вважають, що Україна, як і Росія та інші країни з перехідною економікою, отримали надлишок квот, адже у 1990 році було важко спрогнозувати, як далі розвиватимуться події на пострадянському просторі. Тому на сьогоднішній день Україна, найшвидше, не зможе продати до 2012 року всі свої квоти. Конкурентами України на цьому ринку є Російська Федерація та країни Східної Європи. За експертними оцінками, обсяги пропозицій скорочень викидів парникових газів протягом 2008–2012 років можуть сягнути 1,6 млрд. тонн вуглецевого еквіваленту, що майже вдвічі перевищуватиме попит. За інформацією МЗС, експертна оцінка прогнозу динаміки викидів парникових газів у Росії дозволяє дійти висновку щодо потенційної можливості продажу нею 3 млрд. тонн одиниць встановленої кількості парникових газів.

Іншою, і не менш важливою причиною відсутності реального інтересу до вітчизняних квот є той факт, що країни, які потенційно готові купувати в Україні окреслені квоти, вимагають від нашого уряду прозорості та ефективної системи спрямування коштів на проекти зниження викидів, чого він на даний момент забезпечити не може.

На наш погляд, однією з головних причин недостатньої ефективності заходів, які здійснила Україна для імплементації головних умов участі в Кіотському процесі, впливає перманентна політична й економічна нестабільність в країні та її наслідок – відсутність інтересу на державному рівні до розв'язання національних екологічних проблем.

Аналізуючи вже зроблені Україною кроки, варто зупинитися на реальних проблемах, які суттєво знизили їх ефективність.

Так, міжнародною групою

експертів було виявлено похибку в розрахунках показників встановленої кількості викидів парникових газів внаслідок низького рівня підготовки звітних документів, які були направлені до Секретаріату Конвенції протягом 2005–2006 років, що викликало сумніви відносно достовірності звітних матеріалів, які готуються нашою державою.

За інформацією Інституту загальної енергетики НАН України, внаслідок помилок у Національній доповіді про кадастр, що була направлена до Секретаріату Конвенції у 2005 році, Україна вимушена була перерахувати показник базового рівня викидів парникових газів у 1990 році. Затвердження в Секретаріаті Конвенції нових обсягів встановленої кількості викидів із джерел та абсорбції поглиначами парникових газів досі не забезпечено.

Також не до кінця створено національний реєстр врахування встановленої кількості викидів парникових газів, що відповідно до пункту 4 статті 7 Кіотського протоколу, мало бути здійснено до кінця 2006 року.

Не забезпечено повною мірою функціонування діючої згідно з міжнародними стандартами національної системи інвентаризації антропогенних викидів і абсорбції поглиначами всіх парникових газів, що ускладнює процедуру реалізації проектів спільного впровадження та участь України у міжнародній торгівлі квотами на викиди парникових газів.

Порушуються строки подання до Секретаріату Конвенції звітних документів, визначених положеннями Конвенції та Кіотського протоколу, а також рішеннями Конференції Сторін Конвенції.

З чотирьох Національних повідомлень з питань зміни клімату, що мали бути підготовлені країнами-сторона-

ми Конвенції, Україною підготовлено та направлено до Секретаріату Конвенції лише два.

Факти свідчать, що державна фінансова підтримка заходів із забезпечення необхідних умов для реалізації механізмів Кіотського протоколу є недостатньою, а використання альтернативних джерел фінансування – незадовільним.

Упродовж 2004–2006 років обсяги витрачених коштів за рахунок Державного фонду охорони навколишнього природного середовища для фінансування заходів, спрямованих на створення умов для забезпечення реалізації гнучких механізмів Кіотського протоколу, становили 1 млн. 665 тис. грн., з них у 2004 році – 118 тис. грн., у 2005 році – 673,67 тис. грн., у 2006 році – 873,521 тис. грн.

Водночас, спостерігаються і суперечливі тенденції. На тлі дефіциту фінансових можливостей держави неефективно використовуються кошти міжнародної технічної допомоги.

За інформацією Мінекономіки, загальна вартість лише зареєстрованих в Мінекономіки проектів міжнародної технічної допомоги, спрямованих на створення умов для ефективного впровадження в Україні механізмів Кіотського протоколу, становить 1326 тис. канадських дол., 674 тис. євро та \$1449,4 тис. Однак суттєвих позитивних результатів з 1999 року, унаслідок реалізації вказаних проектів, не було досягнуто.

За інформацією Мінекономіки, підписаний в березні 2006 року грант МБРР на модернізацію промисловості та впровадження механізмів Кіотського протоколу обсягом майже 0,9 млн. дол. США впроваджується дуже повільно й протягом 2007 року також не було здійснено жодного результативного заходу в рамках окресленого проекту.

Всупереч вимогам Конвенції в Україні поки що не здійснюється широке громадське обговорення проектів нормативно-правових документів із питань зміни клімату, інформаційних та стратегічних матеріалів, що направляються до Секретаріату Конвенції.

Наслідком вищезазначених недоліків стало те, що з 19 пунктів Національного плану заходів із реалізації положень Кіотського протоколу до Конвенції, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18.08.05 №346, строком реалізації яких було встановлено 2005 та 2006 роки, виконано лише 9.

За експертними оцінками, ефективно використовуючи механізми проектів спільного впровадження в рамках Кіотського протоколу, Україна має можливість додатково залучити зовнішнє фінансування в обсязі від 0,5 до \$7,3 млрд. для розвитку та технологічного переоснащення вітчизняної економіки, суттєвого покращення екологічної ситуації.

Існуючий стан виконання зобов'язань у рамках Конвенції, зокрема, статей 4 та 6, а також Кіотського протоколу, значною мірою обумовлена і низьким рівнем обізнаності фахівців органів виконавчої влади та неналежним поширенням інформації серед представників бізнесу, науковців та громадськості з питань нормативно-правового та методологічного забезпечення реалізації механізмів Кіотського протоколу, а також частими кадровими змінами в складі центральних органів виконавчої влади.

Однак, попри окреслені негаразди, Україна вже зробила деякі кроки, які можна розглядати як початок створення інституційної інфраструктури в рамках імплементації механізмів Кіотського протоколу. Підтвердженням цьому є створення Національного агентства еко-

логічних інвестицій для торгівлі квотами за Кіотським протоколом. Зауважимо, що цей крок є дуже злободеним, адже з початку 2008 року країни-сторони Кіотського протоколу отримали законну можливість брати участь у цьому процесі.

До компетенції Національного агентства екологічних інвестицій для торгівлі квотами за Кіотським протоколом ввійде реалізація проектів, спрямованих на охорону навколишнього середовища, а також виконання вимог рамкової конвенції ООН про зміни клімату. Разом з тим, поки що прозорої схеми роботи даної структури, як і взагалі чіткої політики нашої держави в цьому напрямку, не розроблено. Тому ряд експертів висловлюють побоювання щодо недостатньо ефективної спрямування отриманих коштів на впровадження політики в цій сфері, на чому ми вже неодноразово наголошували.

Поточний стан економіки та прогнозні тенденції економічного розвитку до 2012 року свідчать про потенційну можливість України виконати свої зобов'язання щодо обсягів викидів парникових газів та отримати значні додаткові фінансові надходження в економіку країни, які дозволили б уже

в найближчі роки здійснити структурну перебудову економіки, розв'язати низку загальних екологічних проблем енергетики, металургійної, вугледобувної та інших галузей економіки України.

Крім того, наявний стан виробничих фондів і технологічних процесів у галузях української економіки, які є найбільшими джерелами викидів вуглекислого газу, дозволяє іноземним інвесторам ефективно та рентабельно реалізовувати проекти спільного впровадження.

Водночас надзвичайно важливим в умовах політичної та економічної нестабільності в країні є додатковий аналіз та узгодження прогнозів темпів економічного зростання в Україні та відповідного збільшення обсягів викидів парникових газів з розрахунковими показниками обсягів торгівлі одиницями встановленої кількості на 2008–2012 роки та на перспективу до 2020 року, які можуть бути запропоновані Україною для продажу.

І ці питання не можна відкладати на майбутнє, бо ми будемо його сьогодні.

У матеріалі використано роботи Всеукраїнського фотоконкурсу "Зміна клімату: подбай про свою планету"

Сергій БЕРЛІН. Земні рани

**Ірина МАТЯШ,
д. і. н., проф.,
заслужений діяч науки
і техніки України**

Закінчуємо друкувати архівні документи та спогади про розбудову мережі українських дипломатичних представництв за кордоном доби Гетьманату, підготовлені доктором історичних наук, професором Іриною Матяш (початок у «З.С.» №№ 9, 10, 11 за 2008 р.). У новій подачі – матеріали про організацію роботи посольства Української Держави в Туреччині, Фінляндії та інших країнах. Публікуються з частковим збереженням орфографії, стилістики та пунктуації оригіналу.

Ad fondes

Розбудова мережі українських дипломатичних представництв за кордоном

**Звіт посла Української Держави в Туреччині
М. Суковкіна до Міністра закордонних справ
Д. Дорошенка про перші дні роботи посольства**

8 листопада 1918 р. Стамбул
Таємно¹

Користуючись негайним відходом до м. Одеси пароплава "Іерусалим", доводжу до Вашої свідомості скорочений звіт перших днів мого перебування у Царгороді. Більш докладне донесення буде надіслано особним листом.

Першого листопада ц. р. о 3 годині дня я з посольством прибув до Царгороду (телегр[ама] моя № 105). Негайно же після прибуття пароплава до мене звернулись з привітанням з приводу приїзду: 1) комендант

Царгородського порту, 2) осавул Його Світлості Великого Візиря, 3) секретар Міністра закордонних справ Туреччини.

У той же час мене відвідувала деяка кількість інтерв'юерів та фотографів різних часописів.

На протязі біжучих днів мною зроблено було візити Міністрові закордонних справ та послам Німеччини, Австро-Угорщини та Болгарії.

Великий Візир зараз ще хворий і, завдяки тому, візитувати Його Світлість до цієї

пори не мав можливості.

Що торкається авдієнції у Його Величества Султана, то, базуючись на чутках, які ходять по дипломатичних колах, то ледве вона відбудеться до дефінітивного прибуття ескадри союзників до Царгороду, позаяк і Султан і Велика Порта личаться у своєму напрямку, безумовно, атлантафілами і у даному разі триматимуться погляду на нас союзників. З мого боку для аудієнції усе було готово (цебто

Продовження на стор. 53

Зі спогадів Дмитра Дорошенка¹

До Туреччини мені було навіязано з кругів кабінету Олександра Ол. Кістяковського. Я схотів із ним познайомитися і до мене прийшов сам кандидат: високий, огрядний пан, адвокат з професії, брат відомих Богдана й Ігоря Кістяковських; говорив українською мовою, заявив себе українцем-самостійником і націоналістом. Ми порозумілися. У радники я своєю чергою нав'язав йому Артемія Галіпа, дуже спосібного, талановитого, але, як уже потім виявилось, цілком безпринципного буковинця. Однак Галіп² ні за що не хотів їхати з Києва. Я такі наставляв, доводячи, що дуже важно, щоб біля посла, який може не так добре ознайомлений з українським національним рухом, була людина, яка завжди допоможе йому у відповідних випадках. Однак, коли наблизився час виїзду, то за тим, щоб Галіп залишився в Києві, попрохав мене сам Гетьман. Тоді лише довідався я, що Галіп зумів увійти в ближче оточення Гетьмана. А тому, що я сам з усіх сил дбав, щоб біля особи Гетьмана було побільше

«своїх» людей, українців національного напрямку, то й погодився, щоб Галіп залишився в Києві на службі в міністерстві закордонних справ, яко радник при міністрі). Замість Галіпа за порадою К. В. Лоського було проведено мною призначення на посаду радника – д-ра Л. Кобилянського. Однак від'їзд посольства все затягувався та затягувався: Кістяковський зволікав через різні причини. То хотів упорядкувати свої справи, то слабував на «іспанку», то вмерла в нього дочка. Так протяглося два місяці. Уже пароплав чекав на нього в Одесі, вже було сповіщено турецький уряд, вже мав прибути до Києва турецький посол, а Кістяковський усе не їхав, і в нашій місії в Царгороді сиділо всього двоє молодих урядовців: Петро Чикаленко і п. Вовченко. Нарешті напередодні призначеного вже дня від'їзду Кістяковський явився до мене й сказав, що він їхати не може, бо почуває себе хворим. Становище робилося дуже прикрим. Знову виринули різні кандидатури з вищих сфер, – колишніх дипломатів, генералів. Тоді, щоб вирішити справу і то якнайскорше, я висунув кандидатуру М. А. Суковкіна, порозумівшись наперед з ним самим, що він виїде в тиждневий термін. За Суковкіном промовляла, як я думав, його популярність в національних українських кругах ще з 1917 року, коли він був першим губерніяльним комісаром Київщини і вважався кандидатом на голову краєвого українського правительства, коли проф. Грушевський прилюдно цілувався з ним на з'їзді і заявляв, що «Україна

Продовження на стор. 53

**Телеграма Посла
української Держави
в Туреччині М. Суковкіна
про виїзд посольства
з Одеси до Стамбула.
ЦДАВО ф. 3766, оп. 1,
спр. 1, арк. 23**

їнським національним рухом, була людина, яка завжди допоможе йому у відповідних випадках. Однак, коли наблизився час виїзду, то за тим, щоб Галіп залишився в Києві, попрохав мене сам Гетьман. Тоді лише довідався я, що Галіп зумів увійти в ближче оточення Гетьмана. А тому, що я сам з усіх сил дбав, щоб біля особи Гетьмана було побільше

Міністрові закордонних справ була передана на погляд копія Грамоти Ясновельможного Пана Гетьмана та моєї річі Султанові), але авдієнція не відбулась.

Взагалі можу зазначити повну зміну орієнтації та симпатій правлячих сил Оттоманської Імперії, при повній байдужості та спокої народу (виключаючи греків та левантинців, котрі дуже задоволені перемогою англичан).

Вчора, 7 листопада, я одержав телеграму генерала Рауха з Одеси від 1 листопада. Її зміст: «генерал фон Раух, представник Гетьмана. Пану Суковкіну, україн-

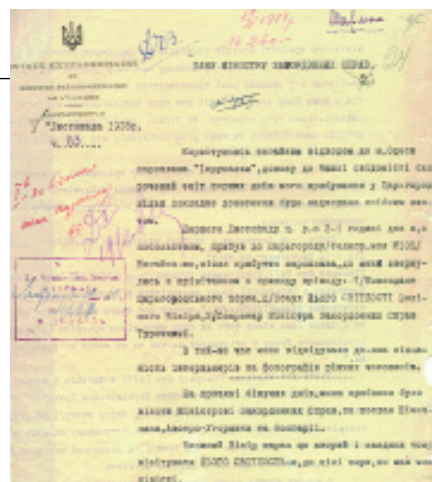
ському посланнику в Царгороді. Прошу виклопотати у головнокомандуючого злученими силами «Антанти»² наказу, щоб його морські сили достигли м. Одеси лиш після того, як буде мати місце зустрічі представника українського уряду зі злученими силами поза межею нейтральної зони».

Цього дня надсилаю генералу фон Рауху відповідь, в котрій питаю, хто буде являтися представником українського уряду (цебо ця місія буде покладена на мене, чи на яку другу особу) і де буде зустріч представник уряду з англичанами. Англійську ес-

кадру чекаємо з часу на час. Вчора, 7 [листопада], увечері, на пароплаві приїхали два або три англійських офіцери і виїхали до міста.

В перших кроках своєї праці я личу головним своїм завданням: забезпечити безболізненну зміну на території Української Держави німецьких частин, частинами согласія³, щоб не було ніякої перерви від большевистського впливу і щоб нейтральна Українська Держава існувала би, як вона і існує, безпечно, не дивуючись на зміни всієї європейської рівноваги та політики.

Надзвичайний Посланник та Уповноважений Міністр
М. Суковкін
Секретар Посольства:
М. Любимський

Лист Посла України в Туреччині М. Суковкіна про перші дні роботи посольства. ЦДАВО ф.3766, оп. 1, спр. 111, арк. 24-25

ЦДАВО ф. 3766, оп. 1, спр. 111, арк. 2435
Машинопис. Оригінал.

¹ Написано від руки потім закреслено.

² Вписано від руки

³ Антанти.

ніколи не забуде його заслуг». Разом із тим Суковкін був старий досвідчений громадський діяч, з добрим товаришким обличчям, знав кілька мов, був знайомий з закордонним життям і т. д. Кандидатурою Суковкіна я зашахував усі інші, менше бажані кандидатури, і за пару тижнів Суковкін виїхав до Царгороду з тим штатом посольства, який уже був зложений попереду.

Зносини України з державами Entente і так добре започатковані в кінці 1917 року, коли Франція й Англія самі поспішилися визнати Українську Народну Республіку, перервалися за моментом заключення урядом Республіки Берестейського миру. Закликання цим урядом німецьких і австро-угорських військ зробило неможливим офіційні зносини України з Entente'ю, хоч, розуміється, українське правительство дуже бажало б цих зносин. Змога задля нав'язання дипломатичних відносин з союзними державами наступала лише в кінці літа, після розгрому німців на західному фронті. Щодо нейтральних держав, то справа стояла легше, хоча і нейтральні держави, свідки страшної боротьби своїх сусідів-велетнів, хиталися й вагалися, не знаючи, на яку ступити. Вони дуже охочі були вступити у фактичні зносини з Україною, відкладаючи юридичне визнання Української Держави до остаточного вияснення наслідків боротьби двох великих коаліцій. Ще в липні місяці було виряджено до Швейцарії д-ра Евм. Кир. Лукасевича³ для нав'язання зносин і вияснення питання, чи приймуть там нашу офіційну місію. У Швейцарії і уряд, і торговельно-промислові сфери виявили велике зацікавлення Україною, і секретар (міністр) закордонних справ Лярді прислав мені через д-ра Лукасевича лист, в якому заявляв, що Швейцарський уряд охоче прийме нашу дипломатичну місію. Тоді було проведено формально через Раду Міністрів закон про заснування в Швейцарії українського дипломатичного представництва з 10-го жовтня 1918 року. Представництво зараховано до «посольств 2-го розряду» (голова таких посольств носив титул «міністра-резидента» або «повіреного в справах»). Головою місії призначено того ж д-ра Лукасевича. Військовим агентом при ньому призначено генерала Дроздовського. Одночасно призначено двох

українських консулів: до Женеви — інжен. Евг. Соковича (бувшого міністра шляхів в кабінеті Голубовича) і до Цюриха — інж. Олекс. Вілінського. Всі вони й виїхали в кінці жовтня. Представництво в Швейцарії, де сходилися нитки міжнародних зносин, де можна було зустрінутись з представниками Entente, мало для нас дуже велике значення.

Майже одночасно було виряджене посольство до Фінляндії, яка першою увійшла з нами в зносини і перша прислала свого представника до Києва. Фінляндське посольство було засноване законом від 15 вересня, також як посольство 2-го розряду. Головою його призначено К. В. Лоського⁴, директора департаменту в міністерстві закордонних справ. Фінляндці дуже щиро привітали нашу місію. Одночасно було засноване й генеральне консульство в Гельсінгфорсі...

...До Фінляндії, Польщі, Грузії, Дона, — прийшлося виряджати представників значно пізніше, так само як до Румунії (з якою виникла суперечка за Бессарабію) та до нейтральних держав.

¹ Д. Дорошенко. Мої спогади про недавнє-минуле. Частина третя. Доба Гетьманщини (1918). — Львів, 1923. — С. 615

² Галіп Артемій (1887 ?) — український політичний діяч, дипломат. За освітою юрист. 1917 р. виступав зв'язковим між ЦР і французькими дипломатами. З 1918 р. радник при Міністерстві закордонних справ. За доби гетьманату — товариш міністра, зберіг цю посаду і за часів Директорії. У 1919 р. призначений членом основної місії УНР на Паризькій мирній конференції. З 1920 р. на еміграції. Дотримувався прорадянських поглядів.

³ Лукашевич Євмен Кирилович (1871–1929) — український громадсько-політичний діяч, дипломат. Закінчив Цюрихський університет. Займався лікарською практикою у Харкові та Києві. Активний учасник громадсько-політичного руху, один із організаторів медичної служби УНР та товариства Червоного Хреста. З червня 1918 р. призначений радником при МЗС УД. У липні серпні очолював спеціальну дипломатичну місію до Швейцарії, уряд якої визнав УД де-факто. З жовтня 1918 до червня 1919 р. голова НДМ у Швейцарії. З 1920 р. на еміграції у Варшаві. Займався лікарською практикою.

⁴ Див коментарі до публікації в березневному числі часопису.

Законопроект про заснування дипломатичного представництва Української Держави в Фінляндії

10 вересня 1918 р. Київ

Рада Міністрів ухвалила:

- 1) Заснувати в Фінляндії дипломатичне представництво Української Держави з дня 15 вересня 1918 р.
- 2) Дипломатичне представництво в Фінляндії зачислити до другого розряду посольств Української Держави.
- 3) Асигнувати Міністерству справ закордонних згідно з законом про штати посольств Української Держави від 14 червня 1918 р. на утримання дипломатичного представництва в Фінляндії з дня 15 вересня с. р. до 31 грудня 1918 р. 44833 карб. 28 коп.

Міністр закордонних справ Д. Дорошенко
Т.в.о. Директора загального департаменту
[В.] Оренчук

З оригіналом згідно: Діловод (підпис нерозбірливий)

ЦДАВО ф. 3766, оп. 1, спр. 120, арк. 6
Машинопис. Ротапінт. Засвідчена копія.

Лист тимчасово виконуючого обов'язки повіреного в справах Української Держави у Фінляндії К. Лоського до Міністра закордонних справ Д. Дорошенка про приїзд та перші дні роботи посольства

21 жовтня 1918 р. Хельсінкі

Доводжу до відомості Вашої, Пане Міністре, що Посольство Української Держави в Фінляндії прибуло до Гельсінгфору ввечері 15 жовтня і розташувалося в готелі "Фенніа", де вже були з розпорядження фінляндського Сенату відведені покої.

На пристані мене спіткали наш консульський агент в Гельсінгфорс п. Сливенко і командирований Міністерством закордонних справ

секретар Міністерства п. Георг фон Гріппенберг.

На жаль, у дорозі я захворів на інфлюенцію і повинен був до 19 жовтня сидіти в готелі; 19 жовтня я був у Міністерстві закордонних справ, але Міністра не міг бачити через те, що в нього було засідання; він призначив мені побачення на сьогодні, 21 жовтня.

Сьогодні я був у Міністра п. Стенрота, якому й передав свою "Lettre de crean-

се"¹. Міністр прийняв мене дуже прихильно і висказав своє глибоке задоволення з приводу того, що в нас зав'язалися постійні зносини, вважаючи на однаковість інтересів наших держав до самостійності.

Зі свого боку, я теж висловив надію, що наші держави підуть разом на шляху закріплення здобутих нами самостійності та національного відродження.

Що ж до питання про торговельні відносини і, головним чином, заключення торговельного договору, ми з п. Стенротом погодилися на тім, що цей договір треба буде заключити в Києві, з огляду на більшу вигідність зносин звідти з Берліном щодо транспорту товарів через німецьку окупацію, але деякі підстави можна обговорити в найближчому часі тут, в Гельсінгфорсі, і надіслати їх для відома до Києва.

Крім того, мною було підняте питання про необхідність грошового обміну і встановлення взаємного курсу грошей. З цього приводу на тих днях буде призначено комісію при моїй участі.

У заключення мі-

ністр обіцяв мені сповістити про день, коли мене приймуть Голова держави п. Свінхувуд і Голова Ради Міністрів п. Паасікві.

В.о. Повіреного в справах
К. Лоський

Підпис скріплений круглою печаткою посольства Української Держави у Фінляндії.

На документі відбитки канцелярських штампів про одержання та надіслання відповіді

ЦДАВО ф. 3766, оп. 1, спр. 140, арк. 26-26зв.

Машинопис. Оригінал.

¹ Написано від руки

Формулярний список К. Лоського, директора департаменту МЗС Української Держави, виконувача обов'язків повіреного в справах УД в Фінляндії. ЦДАВО ф. 3766, оп. 1, спр. 36, арк. 31

Постанова Ради Міністрів Української Держави про заснування дипломатичного представництва на Донщині

Затверджую.

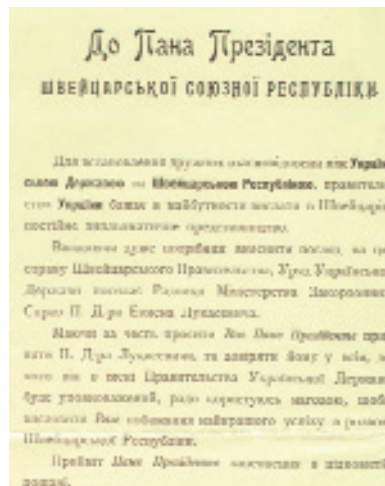
Павло Скоропадський
6 листопада 1918 р. м. Київ
Посвідчив Державний секретарь, сенатор С. Завадський

1. Заснувати на Донщині дипломатичне представництво з 1 листопада 1918 р.
2. Зачислити це представництво до другого розряду посольств Української Держави.
3. Асигнувати в розпорядження Міністра закордонних справ з коштів Держав-

ної скарбниці двадцять сім тисяч триста тридцять три карбованці 32 копійки (27333кар[бованці] 32 коп[ійки] на утримання цього представництва з дня його заснування аж до кінця року, згідно з законом 14 червня 1918 р. про штати посольств Української Держави.

Голова Ради Міністрів Ф. Лизогуб
За Міністра закордонних справ
Палтов

ЦДАВО ф. 3766, оп. 1, спр., 126, арк., 19
Машинопис. Копія

Звернення уряду Української Держави до Президента Швейцарії про направлення радника МЗС М. Лукасевича для Дипломатичних відносин. ЦДАВО ф. 3766 оп. 1, спр. 124, арк. 5-6

Пані Піндах, Тимчасовий Повірений у справах Республіки Індонезія:

“Наша культура - це вміння жити пліч-о-пліч один з одним”

– Пані Піндах, з яким настроєм Ви зустрічаєте Новий, 2009 рік? Що Вам особисто як дипломату дає привід для оптимізму?

– Я в Києві з квітня 2008 року. Отже, це був мій перший Новий рік в Україні. І мені дуже сподобалося, як українці святкують. Особливо чомусь запам'яталося, як

вони під бій годинника пишуть побажання на папері, потім спалюють його і цей попіл випивають з шампанським.

Ми в Індонезії святкуємо шість різновидів Нового року. Адже уряд визнає шість державних релігій. Я як мусульманка святкуватиму Hijrah (мусульманський 1430 Новий рік). Що ж до нового 2009 року, я його не святкую, але це звичайно приносить хороший настрій.

– Люди на межі старого та нового років, як правило, підбивають якісь проміжні підсумки. Щоб Ви відзначили у розвитку відносин між нашими країнами під час Вашої роботи в Україні?

– Я стала тимчасово повіреною у справах, починаючи з червня 2008-го, оскільки його високоповажність пан Олександр Латуріув поїхав з України в листопаді минулого року. Тож, по-перше, мені як наступнику важливо продовжувати і вдосконалювати справи мого попередника. По-друге, з метою поліпшення українсько-індонезійських відносин я зустрічалася з українськими чиновниками. Це були плідні зустрічі. Обидві сторони згодні продовжити обговорення питань в рамках “Спільної комісії” в Джакарті вже в 2009-му році. Це я вважаю одним із найкращих досягнень року, що минув. Хотіла б також відзначити динаміку двосторонніх відносин: збільшення українських громадян, які відвідали Індонезію, збільшення обсягів торгівлі, візити українських урядовців. Серед країн ОПЕК Індонезія – найпривабливіший для України ринок. У нас прибуток на одного чоловіка становить 1000 доларів на рік. А населення країни – 220 мільйонів чоловік. Індонезія – країна обітована для вашої продукції – починаючи від зерна і закінчуючи передовими технологіями.

– На що звертаєте увагу, працюючи в Україні, – люди, історія, культура?

– Перш ніж приїхати до Києва, я багато читала про історію, культуру та сьогодення України.

Все прочитане надзвичайно мене вразило. Передовсім багатство культури та мови. А ще, багато подорожуючи українськими містами і селами, я довідалася, що ваш народ надзвичайно гостинний.

– Два роки тому повідомлялося, що уряд Індонезії збирається залучати київських спеціалістів для будівництва метро в Джакарті. Про це казав тоді Надзвичайний і Повноважний Посол Республіки Індонезія в Україні Олександр Латуріув. Чи вдалося здійснити задумане?

– Так, відбулося кілька візитів українських фахівців до Джакарти, з тим, щоб провести засідання з приводу зазначеного проекту. На жаль, наскільки мені відомо, реалізацію проекту поки що відкладено через фінансові труднощі.

– Чи діє Договір про співробітництво між нашими столицями?

– Існує лише одна угода між Києвом і Джакартою про міста-побратими, підписана 21 червня 2007 року в Джакарті. Вона складається з 8 пунктів, а саме: розвиток міста, громадський транспорт, розвиток рекреаційних об'єктів, торговельних, середнього і малого бізнесу, культури, туризму, спорту та освіти.

– Наскільки легко знаходите спільну мову з людьми в Україні? Чи існують якісь спільні риси між нашими народами?

– Я звернула увагу на те, що українці як і індонезійці глибоко релігійні люди, а також, як і ми, дуже люблять жартувати та сміятися.

– А як і коли в Індонезії зустрічають перший, а коли

шостий Новий рік? Від усіх Дідів Морозів слід чекати подарунків? Як заведено поздоровляти один одного?

– Як я вже казала, уряд Індонезії визнає 6 релігій як державні. Отже, індонезійцям пощастило шість разів зустрічати Новорічне свято. Мусульмани зустріли Новий рік 8 грудня 2008 року. Християни – 1 січня. Індуїсти відзначатимуть „Сака” в березні (нині 1930 рік сака) Що ж до буддизму і конфуціанства, вони святкуватимуть „день весак” та народження Нового року Імлек (зараз 4076 рік) Зимові свята – чудовий привід віруючим однієї релігії привітати інших. А якщо говорити про християнський Новий рік, то його відзначають віруючі всіх релігій, оскільки він вважається сімейним святом. Люди середнього достатку зазвичай проводять ніч в готелях. Беруть участь у розважальних програ-

мах під назвою Старе та Нове. Прості люди збираються вдома сімейним колом або разом із друзями.

Приблизно за тиждень до Нового року вуличні торговці починають розпродаж паперових трубочок і, коли опівночі куранти сповіщають про прихід Нового року, усі разом „вдаряють” у ці труби. Лише невеличка частина індонезійців роблять один одному коштовні подарунки напередодні нового року, перейнявши цю традицію від західної культури. А діти отримують подарунки лише на день народження або випускний екзаме́н. Так заведено. Та незалежно від віросповідання, віку, чи матеріального стану, усі вітають один одного з побажаннями кращого життя.

– Ваша країна має давні традиції. Наскільки сьогодні вони підтримуються? Наскільки молодь виховується на них?

– Індонезійська культура – це вміння жити пліч-о-пліч один з одним, оскільки наш етнічний склад надзвичайно строкатий. Як ви знаєте, Індонезія – це архіпелаг, який складається з 17508 островів. Близько 6000 з них населені. Там мешкає більш ніж 200 мільйонів чоловік. Найбільша група – яванська (45% населення), суданська – 14%, мадурська – 7,5%, прибережні малайці – 7,5%, а 26% – інші етнічні групи. Кожна група має свої звичаї – адат, а також – свій юридичний статус та самоврядування, яке визнається центральним урядом (шлюб, релігійні обряди). Це є невід’ємним для індонезійського народу (готонг ройонг – взаємне співробітництво). Використання індо-

незійської мови як головної – також допомагає цим етносам порозумітися між собою. Адже, скажімо, люди з острова Суматра відрізняються від тих, які проживають на Сулавесі. І навіть народи, котрі мешкають на Суматрі, диверсифіковані між собою. Проте ми виховані на збереженні поваги до кожної культури. Наша гостинність, дивовижна природа

та чудовий клімат роблять Індонезію одним із найкращих туристичних напрямків у світі. Багато європейців їдуть до нас у пошуках сонячних променів і піщаних пляжів.

– З чого Ви, як правило, починаєте розповідь про Індонезію?

– Напевно, з пропозиції побувати в нас і відвідати „Індонезію в мініатюрі”. Це – чудовий парк у Джакарті, де на ста гектарах представлено архітектуру та традиції кожного регіону. Тут якнайкраще можна зрозуміти національне гасло Індонезії, старий яванський вислів: „Bhinneka tunggal ika”, що означає „єдність у різноманітності”.

За територією Індонезія займає п’ятнадцяте місце у світі. Її площа – 19 млн. квадратних кілометрів, оточених океаном. Тут можна побачити сотні вулканів, величезні тропічні ліси, родючі землі, гори. Тропічний клімат, якому ми завдячуємо частим опадам, створює сприятливі умови для сільського господарства. Тільки тут можна побачити таке розмаїття флори та фауни. У нас росте найбільша у світі квітка – Рафлезія Арнольдї. Зустрічається чорна орхідея та птахи всіх кольорів веселки.

– Яка жінка не пишається національною кухнею своєї країни? Що, як правило, в Індонезії подають до столу на свята?

– Зазвичай на Новий рік, тобто 1 січня, індонезійці ходять до ресторану. Ніяких спеціальних приготувань не робиться. Індонезійці готують на релігійні свята. Такі делікатеси, як порося-гриль на індуські свята, арахіс та смажений рис – на ідул фітр.

– Що Ви побажали б нашим країнам, та їхнім мешканцям у новому, 2009 році?

– Того, чого як правило, бажають усі люди: щасливого та успішного року, а головне – здоров’я!

Заради служіння шляхетній справі

12 грудня члени Клубу дружин голів іноземних дипломатичних місій в Україні за сприяння та безпосередньої участі Голови Наглядової ради Міжнародного благодійного фонду «Україна 3000» Катерини Ющенко, взяли найактивнішу участь у проведенні різдвяної зустрічі з маленькими пацієнтами та медперсоналом Центру дитячої онкогематології та трансплантації кісткового мозку Спеціалізованої дитячої лікарні «Охматдит». Гості оглянули лабораторію Центру, відділення трансплантації кісткового мозку та відділення онкогематології. Вони також завітали у палати, де поспілкувалися з дітьми та їхніми батьками. Подарунки дісталися всім 50 маленьким пацієнтам. Їх за власний кошт придбали дружини послів, оформили і разом дарували. Зокрема, до ігрової кімнати Центру гості передали іграшки, книжки, набори для малювання, ігри тощо.

Від імені членів міжнародного клубу знайшла зворушливі слова дружина Посла Алжирської Народної Демократичної Республіки пані Хадіжа Бафдаль.

— Пані та панове! У ці благословенні святкові дні ми зібралися тут, щоб розділити ці хвилини тепла й радості з вами та висловити, як матері родин, усю нашу солідарність батькам, — чи не вперше звернулася вона до присутніх українською мовою. — Хотіла б висловити нашу повагу шляхетній справі, яку здійснює медичний персонал лікарні біля ліжок пацієнтів. Від свого імені та від імені присутніх дружин послів щиро дякую

пані Катерину Ющенко за її гуманізм, доброту та готовність надати нам таку нагоду, як застосувати на практиці діяльність нашого клубу заради служіння шляхетній справі, якою є людська солідарність. Молюся Богові у його нескінченній доброті, щоб здійснилося бажання всіх нас — щоб ви одужали. Від щирого серця бажаю вам добрих свят та вітаю вас із Новим роком.

Від МЗС України центр отримав три інфузомати на загальну суму близько 35 тисяч гривень. Це, так би

вона освячується справді позитивом. Адже тут важливо й слова підібрати, і вигадку виявити. Скажімо, дітям запропонували заповнити анкети зі своїми побажаннями до святого Миколая. Все було якнайменш формалізовано, хоча і директор «Охматдиту» виступив, і заступник Міністра охорони здоров'я, і гості. Та при цьому дуже тепло все відбувалося, як кажуть, по-людськи. І коли подарунки роздавали, і зустрічалися з дітьми, батьками, лікарями в палатах, ігровій кімнаті, коли говорили про те, що, на жаль, багато чого ще бракує. Великі проблеми і з банком крові, і з обладнанням. Та коли вже прощалися, не могли, як то кажуть, розстатися. До речі, один із лікарів-трансплантологів кісткового мозку у той день був іменинником, і пані Катерина, знаючи про це, підготувала для нього окремий подарунок. Усе це одне до одного зробило зустріч ще більш теплою, природною. І, звичайно, такі

Пані Хадіжа Бафдаль звернулася до присутніх українською мовою

речі справляють велике враження на жінок. Тож, дуже важливо, що у рамках міжнародного клубу здійснюється така благородна справа. Дружини дипломатів із непідробним розумінням сприймали все, що відбувалося. Хотілося б підкреслити, що це саме пані Хадіжа Бафдаль запропонувала не просто збиратися, а саме займатися благодійницькою діяльністю. І відчувається, що ця ініціатива матиме продовження. Я бачу, що й пані Катерині таким складом імпонує зустрічатися. І, звичайно, слід віддати належне Міністерству закордонних справ України, яке займається благодійницькою діяльністю у міру своїх можливостей, і знаходить скромні кошти для цього. У даному випадку, вони пішли на життєво необхідні речі.

Володимир СЕМЕНОВ

мовити, осучаснений вид крапельниці з комп'ютерним відліком рідини, яка надходить в організм. Ці вкрай необхідні прилади передала медикам дружина Міністра закордонних справ України пані Ольга Огризко, яка розповіла, що відвідання Центру дитячої онкогематології та трансплантації кісткового мозку пройшло дуже зворушливо та оптимістично.

— Відчувається, що до справи добре прикладає руку пані Катерина, через те

“Бахор” означає – весна

З нагоди двох великих свят – Дня Конституції (8 грудня) та Дня Державного Прапора (18 листопада), Посольство Республіки Узбекистану в Україні влаштувало урочистий прийом. Гостей привітав Надзвичайний і Повноважний Посол Республіки Узбекистан в Україні Ільхом Хайдаров. Він підкреслив значення фундаментальних положень і вимог Основного Закону, на основі яких була прийнята власна узбецька модель кардинального реформування та модернізації країни, п'ять основних принципів якої і сьогодні не втрачають своєї актуальності та значення. Сама динаміка життя дедалі наполегливіше ставить до порядку денного питання активізації роботи з реалізації Програми “Від сильної держави до сильного громадянського суспільства”.

Пан Посол нагадав, що в серпні 2007 року Україна та Узбекистан відзначили 15-річчя встановлення дипломатичних відносин. І це лише невеличка частина нашої спільної історії. Він зупи-

нився також на розвитку сьогоднішніх економічних зв'язків, які поєднують обидві країни.

З піднесенням присутні зустріли повідомлення про те, що невдовзі у Києві має з'явитися пам'ятник видатному узбецькому поету та просвітителю Алішеру Навої.

Спеціально до свята в залі ресторану “Шангрила”, де, власне, все й відбувалося, була розгорнута виставка робіт українського художника Михайла Бараянца. Побувавши у далекіх 1964–1965 роках в Узбекистані, він зробив серію етюдів під назвою “Обличчя Ферганської долини”. Ці твори нині передані як дар узбецькому посольству.

А як було не отримати справжню насолоду від виконання національних узбецьких танців “Навруз” та “Дівчата весни” солісткою ансамблю “Бахор” (“весна”), дипломантом Республікан-

Любов Макуха.

І, звичайно ж, не забували присутні про національні узбецькі страви. Серед них традиційно почесне місце на столі займали страви з пловом та шедевром кулінарного мистецтва – фірмовою самсою. Було дуже смачно! Гостинні господарі подбали про те, щоб у гостей був гарний настрій. Спілкування вийшло теплим і невимушеним, що завжди було в традиціях наших народів.

ського конкурсу Лолою Гончарук. Або ж від виконання романсу Тахіра Садикова на вірші Миртемира “Бахор” та української народної пісні “Ой, візьму відерце”, які подарувала присутнім лауреат міжнародного конкурсу вокалістів

Українці Казахстану – окраса свята

Під час брифінгу за участі Надзвичайного та Повноважного Посла Республіки Казахстан в Україні Амангельди Жумабаєва та Посла Любомира Копая зі Словаччини – координатора проєктів ОБСЄ в Україні

На честь 17-ї річниці Незалежності своєї країни, Посольство Республіки Казахстан в Україні влаштувало урочистий прийом, якому передував брифінг з нагоди державного свята. Надзвичайний і Повноважний Посол Республіки Казахстан в Україні Амангельди Жумабаєв відзначив на брифінгу, що нині одним із найважливіших аспектів зовнішньої політики країни є участь у роботі «трійки» ОБСЄ. До неї входять діюча, колишня та майбутня країна, яка головуватиме в ОБСЄ. Саме Казахстан з 2010 року очолить роботу в цій поважній організації. З метою створення умов для здійснення даної місії в країні прийнято державну програму «Шлях до Європи» на 2009–2011 роки. Як зазначив пан Посол, на цьому шляху саме Україна є «вікном у Європу» для Казахстану. Він високо оцінив значне зростання товарообігу між нашими країнами, зупинився на спільних проєктах, які здійснюються.

Пан Посол зазначив, що на території Казахстану

проживають понад 130 національностей, і серед них майже півмільйона українців. Представники української діаспори в Казахстані були гостями свята. Делегацію очолював голова асоціації «Українці Казахстану», член Ради асамблеї народів Казахстану Микола Парипса, який живе в республіці з 1968 року.

Він розповів, що першими українцями, які з 1768 р. почали селитися на казахських землях, були учасники легендарного народно-визвольного повстання – Коліївщина. Після знищення Запорізької Січі (1775 р.), чимало козаків, котрі мали захищати нові землі царської імперії, опинилися в цих краях. Уздовж річки Іртиша вони будували військові укріплення, в яких потім несли нелегку службу. Слідом за козаками стали з'являтися малоземельні селяни. Особливо масові переселення пов'язані зі скасуванням кріпацтва (1861 р.), відкриттям транссибірської залізниці та реалізацією століпінської аграрної реформи. Чимало українців залишилося жити в Казахстані й минулого століття після освоєння цілинних і перелогових земель, завершення будівництва казахстанських гігантів промисловості, скажімо, Павлодар-Екібастузького територіально-промислового комплексу. Особливо багато українців опинилося в Карагандинській, Східноказахстанській, Павлодарській, Кустанайській

та Північноказахстанській областях. Починаючи з 1989 року, у республіці почали з'являтися і перші офіційні українські об'єднання. Знаковою подією в житті українців Казахстану став вихід у світ з 1994 року тижневика «Українські новини». Це було перше у світі українське видання, яке видавалося українською діаспорою за допомогою і за рахунок коштів країни перебування українців.

Після Указу глави держави Нурсултана Назарбаєва про створення Асамблеї народів Казахстану і проведення першої сесії асамблеї в 1995 році, – розповів далі Микола Парипса, – у країні сьогодні функціонує 16 українських об'єднань і понад 50 їхніх філій та представництв. У березні 1999 р., у день 185-річчя народження Т. Г. Шевченка, у м. Павлодарі, з ініціативи представників Павлодарського, Карагандинського, Акмолинського, Семипалатинського, Петропавлівського українських національно-культурних центрів, за

участю дипломатів посольства України в Казахстані, представників УГК Церкви проведена установча конференція, де була створена Асоціація «Українці Казахстану». Тепер до складу асоціації входять 11 українських центрів. До засновників-павлодарців згодом приєдналися українці Кустаная, Сатпаєва, Усть-Каменогорська, Алмати, Тараза, Уральська.

Гадаємо, найближчим часом у нас ще буде нагода докладніше довідатися про життя українців у Казахстані, розповісти про їхній внесок в економічне зростання країни, збереження національної самобутності, роботу з молоддю. На відзначенні Дня незалежності Казахстану представники української діаспори подарували присутнім своє співоче мистецтво, яке заслужено стало окрасою свята.

Інформація “ЗС”

Фото на згадку під час урочистого прийому разом із представниками української діаспори в Казахстані

День дипломата

День працівників дипломатичної служби ГДІП відзначив традиційно – виданням чергового випуску щорічника «Україна дипломатична». Дев'ять років поспіль це енциклопедичне видання коштом Генеральної дирекції Київської ради з обслуговування іноземних представництв отримують Міністерство закордонних справ України, вищі нав-

чальні заклади, які готують фахівців-міжнародників, академічні установи та бібліотеки країни. «Україна дипломатична» – видання унікальне. Представляючи 9-те видання цього щорічника, його хрещений батько і видавець Павло Кривонос, Генеральний директор Генеральної дирекції Київської Ради з обслуговування іноземних представництв, не

втомлюється наголошувати на унікальності цього часопису.

«Україна дипломатична» – чи не поодинокий науковий часопис, вихід у світ якого вітають, знімаючи свого високоповажного наукового капелюха представники різних шкіл, вчень і сповідань. «Україна дипломатична» у часи тотального неспокою зробила доволі успішну спробу примирити непримиренних на своїй мирній науковій території.

– Унікальність цього видання, – каже один із його співзасновників Генеральний директор ГДІП Павло Кривонос, – полягає у тому, що в рамках щорічника він водночас виходить за власні

межі. Видання не тільки відтворює події даного року дипломатичного внутрішнього і зовнішнього життя країни, а й додає історію, яка, на жаль, була закрита. Кожен випуск «України дипломатичної» відкриває нову сторінку буття нашої дипломатії – від князівства до гетьманства, від радянських днів до нинішніх.

За послідовністю у відтворенні історичних реалій Спілка викладачів історії України нагородила Павла Кривоноса орденом «Геродота Галікарнаського». Традиційно день презентації нового щорічника «України дипломатичної» став днем початку роботи над новим його випуском – 10-им ювілейним.

Оптимістичний погляд у Новий рік

17 грудня в колонному залі Київської міської державної адміністрації відбувся прийом із нагоди Різдва Христового та Нового року для представників дипломатичних місій іноземних держав. Традиційно дипломатичний передноворічний захід проходить за участю Київського міського голови. Цьогорічний прийом відвідали близько 600 гостей – акредитовані в Україні дипломати та почесні консули різних країн, представники центральних і місцевих органів влади, глави найбільших релігійних конфесій країни.

Мер Києва Леонід Черновецький привітав гостей та

членів їхніх родин із Різдом Христовим та Новим роком. Надзвичайний та Повноважний посол Росії в Україні Віктор Черномірдин від імені дипломатів подякував Леоніду Черновецькому за теплий, родинний прийом і привітав усіх киян з новорічними святами: «Ми бачимо, як Київ перетворюється, росте, розвивається, і підтримує Вас у ваших добрих справах. Наступний рік – рік корови. А це символ спокою, розсудливості, достатку. Ми бажаємо, аби все це було у киян, у вас та в нас».

Надзвичайний і Повноважний Посол Республіки Корея в Україні Пак Ро-

Бьок поділився з «З.С.» своїм рецептом оптимізму:

– Ми дивимось в майбутнє з великим оптимізмом. Для того, щоб перемогти будь-яку кризу, потрібно розгортати великі спільні проекти. Я переконаний у

тому, що Україна знайде шляхи подолання кризи в співпраці з міжнародним співтовариством, включно із Кореєю. Корейська сторона готова надати Україні свою підтримку, допомогти власним досвідом та інвес-

тиціями в економіку.

Його Високоповажність пан Пак Ро-Бюк підкреслив дружні відносини між двома країнами. Ще одним свідченням цього є будівництво приміщення Посольства Республіки Корея в Україні. Особливі дружні відносини, які склалися із Генеральною дирекцією Київської міської ради з обслуговування іноземних представництв та з її керівником Павлом Кривоносом, сприяють якнайшвидшому будівництву нового офісу Посольства Кореї в Києві. А це, переконаний Посол, зміцнює не тільки економічні, а й загальнополітичні, гуманітарні, адміністративні відносини з Кореєю, а також є свідченням тієї уваги, яку офіційний Київ надає розвитку взаємин із країнами Сходу.

Попри кризу Новий 2009-й рік обіцяє стати роком новосілля для цілої низки зарубіжних дипломатичних установ, акредитованих в Україні. І в кожному проекті важко переоцінити роль Генеральної дирекції з обслуговування іноземних представництв.

– Я хотів би окремо відзначити допомогу, яку наше посольство отримує від ГДІП на чолі з Павлом Кри-

воносом, – підкреслює Надзвичайний і Повноважний Посол Казахстану в Україні Амангельди Жумабаєв. – Без їхньої допомоги ми не змогли б наблизитися до фінальної стадії будівництва нового офісу посольства Казахстану. Сьогодні ми маємо прекрасний проект, розроблений

ансамбль давнього Києва і водночас привнесе притаманний нам східний колорит. Ми вже узгодили деталі внутрішнього оздоблення і тепер очікуємо реалізації наших планів. Перекоаний, що загальна економічна ситуація не матиме вирішального впливу. Будь-яка криза мобі-

лізує суспільство, дає новий поштовх для його розвитку. В результаті залишаться потужні організації, такі як ГДІП, які вміють працювати якісно, швидко і за конкурентною ціною. У Новому році бажаю всім стати сильнішими. Я вже в Україні працюю майже 5 років. Має головне

побажання усім людям, хто мешкає і працює у цій країні, щоб вони раділи життю, щоб у кожній родині було благополуччя, щоб кожний

групою українських архітекторів із урахуванням наших побажань. Новобудова прекрасно вписуватиметься в загальний архітектурний

на цій землі закохувався, любив і був любим, в любові ростив і виховував своїх дітей. Це – найголовніше, адже все і в нашому житті, і в роботі взаємопов'язане, – переконаний Посол.

Генеральний директор Генеральної дирекції Київської міської ради з обслуговування іноземних представництв Павло Кривонос також оптимістично налаштований на роботу в Новому 2009-му році. ГДІП, попри загальносвітові кризові явища, має намір розпочати будівництво гольф-клубу, який відповідатиме вимогам найвищого гатунку. Також Павло Олександрович переконаний, що 2009-й стане щедрим на посольські новосілля. Окрім Республіки Корея та Казахстану до нових посольських домівок можуть переїхати Сполучені Штати і Туреччина.

– Немає такого посольства в Україні, якому ГДІП не надавала б допомогу – практичну, консультативну, юридичну, кадрову, – каже Генеральний директор ГДІП Павло Кривонос. – Співпрацю з нами як структурою, котра впродовж 16 років роботи на не дуже спокійному українському ринку зарекомендувала себе як надійний партнер, обирають, як керівники дипломатичних місій, акредитованих в Україні, так і їхнє керівництво у центральних апаратах. Оскільки ГДІП – це 100-відсоткова гарантія. Моє головне побажання кожному дипломатичному співробітнику дипломатичних представництв – за допомогою ГДІП почуватися в Україні, як вдома. Це – головний зміст і найважливіший сенс нашої роботи.

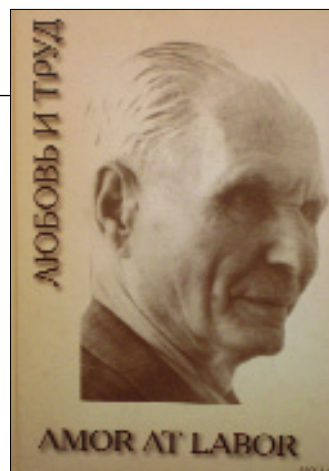
Інформація „З.С.”

“AMOR AT LABOR” – Кохання і праця (з лат.)

„Коли імператор Септимій Север лежав на смертному одрі в Йорку, куди його перенесли на ношах з підніжжя Грампіанських гір, останнім його напуттям солдатам було слово „Laboremus” („Ми маємо працювати”). І ніщо так не сприяло підтримці влади та розповсюдженню авторитету римських полководців, як їхня постійна і невтомна працелюбність”

З книжки Самуеля Смайlsa „Характери”.

„Спогади про Дем'яна Володимировича збиралися мною стихійно, аматорськи. З'являлися несподівані відгуки, а очікувані не реалізовувалися. Хоч як дивно, але коли живеш поруч і знаходишся у найближчій спорідненості, буває важко реально оцінити видатну особистість...”

Цими словами Тетяна Попова почала презентацію знакової праці її життя – збірника “AMOR AT LABOR”, присвяченого діяльності Дем'яна Попова, засновника Київської гомеопатичної школи – Вчителя, Батька, Божества... Останнє, до речі, не перебільшення. Більшість хворих саме таким і вважали Дем'яна Володимировича, до кінця не розуміючи, що таке гомеопат. Як може людина безпомилково визначити діагноз, ставлячи якісь незрозумілі запитання. І лише мала частина пацієнтів знала, що доктор Попов, до речі, хірург за фахом, який оперував не одну війну, лікує гомеопатичним методом, який має свою філософію, історію та правила. І офіційною медициною вважається забороненою. У 60–80 роки минулого століття у Києві не було більш популярного за Попова лікаря. Траплялося й таке, що він приймав на якихось конспіративних квартирах, адреси яких його пацієнти не видали б навіть під тортурами. Хоча зрозуміло, що, напевно, і люди у

погонах іноді хворіють...

Без таких, як Дем'ян Попов, важко уявити наше місто, – лейтмотив вечора в столичному Музеї історії медицини, який Тетяна Попова назвала власним днем народження. „Все починається з людини і до неї повертається...” (М.Бердяєв)

Якщо людина по-справжньому любить свою професію, то, безумовно, вона любить і життя в усіх його проявах. Згадуючи свого видатного батька, Тетяна Дем'янівна розповідала, що він був надзвичайно чутливим до краси, емоційним, з художнім типом мислення. Його захоплювали східні філософські системи, він любив природу, писав вірші, які нагадували японські танки, обожнював класичну музику та живопис. Його найкращими друзями були провідні актори театру Російської драми, видатні художники та скульптори.

Попов був далеко не однозначною людиною. Проте не був він і самаритянином, який зі сльозами на очах

обіймає світ (подібне часто звучить у життєписах великих лікарів.) І ще, працюючи хірургом, виявив себе людиною діловою і рішучою. Судячи з розповідей колег, він оперував „розумно” і швидко. До речі, самого Попова називали „святим”, „народним лікарем”, як свого часу Феофіла Яновського (котрий є прообразом описаного М.Булгаковим лікаря, який рятує пораненого Олексія Турбіна). Тож як вияв особливості пошани директор Музею історії медицини Вадим Шипулін під численні оплески, спеціально для ведучої ве-

чора доньки Д.Попова, виніс крісло, в якому вдома любив сидіти легендарний Феофіл Гаврилович.

Для чого ми так докладно про лікаря на сторінках немедицинного видання? Можливо, тому, що у цій книжці зібрані не поради, як лікувати хворих. А йдеться про вміння мислити гомеопатично у життєвих ситуаціях, не пам'ятати зла, не намагатися віддячити сторицею за несправедливість або нанесену образу. Напевно, щоб ознайомитися з порадами розумних людей і просто більше довідатися про унікальну людину, нашого співвітчизника, слід придбати цю цікаву книжку.

Юлія ВАЛЄЄВА

